

România literară®

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

16 - 22 martie 2005
(Anul XXXVIII)

10

scrisori inedite

Corespondenți francezi ai lui

George Oprescu

Montaj de Mihaela Șchiopu

Paul Valéry

Henri Bergson

paginile

16
17

■ la aniversară

**Cine ești
dumneata,
Radu
Bogdan?**

Un portret
de
Pavel Șușară

paginile

24
25

■ literatură

**Sartre,
tristul
centenar**

eseu
de
Mihai Zamfir

pagina

7

■ meridiane

Marlana Neț

**Scrisori
primejdioase**

pagina

28

Miercuri, 30 martie, ora 21, la Clubul Prometheus, Piața Națiunile Unite 3-5,
în cadrul

Întîlnirilor *României literare*

O seară CORNEL CHIRIAC

- 30 de ani de la moarte -

Participă: Johnny Răducanu, Harry Tavitian, Horia-Roman Patapievi, Florian Pittiș,
Alex Vasiliu și Radio Europa Liberă

Intrarea liberă

ă aceste zile vor fi mai puțin negre decât ne imaginăm, începe să devină limpede. Multașteptările schimbări în sfera sensibilă a informațiilor nu numai că întârzie, dar e foarte posibil să nici nu mai aibă loc. Ori să se petreacă atunci când își vor fi pierdut, cum se spune în popor, tot hazul. Adică în clipa când pactul dintre noua putere și vechile gamituri de sprijin politic va fi fost semnat. Astfel se explică de ce n-au fost date în vileag nici una din fărâdelegile ultimilor ani și tot așa de ce aflăm despre infracțiuni sau despre încăierări între bande organizate de la televizor, fără ca oamenii plătiți pentru așa ceva să le înăbușe în fașă.

Ca să dau un singur exemplu: se știa de multă vreme că meciurile de hochei dintre Steaua și Miercurea Ciuc sunt prilejuri potențiale de a readuce România pe paginile întâi ale ziarelor internaționale. Scandările xenofobe, agresiunile verbale, încăierările violente, cu bâte de base-ball și cuțite, sunt tolerate cu o filozofică resemnare de indivizi care stau pe bani grași și ascultă telefoanele intelectualilor critici, în loc să se implice în dezamorsarea surselor de conflict.

Ceea ce s-a întâmplat pe străzile Bucureștiului în seara de 4 martie 2005 – la douăzeci și opt de ani după catastrofa din 1977 – e tot un cutremur: forțe de ordine, servicii de informații, organizatori s-au dovedit neputincioși în fața agresiunii primare a bandelor organizate de infractori ce se autointitulează suporteri steliști. Cum ar reacționa puterea dacă ar năvăli iarăși la București minierii clanului Cozma – după „luceafărul huilei”, un alt membru al familiei o caută cu lumânarea, cocoțat în funcția deținută până nu de mult de fratele care se teme acum că va fi otrăvit în închisoare? Cât de pregătite sunt serviciile de informații să furnizeze date precise și utile?

N-am nici un dubiu că în materie de tras cu urechea există în subordinea d-lui Timofte inși hiperdotați. Problema e ce se întâmplă cu munca lor. În ce măsură dovezile provenite de la structuri ce au o clară agendă politică sunt demne de încredere? În ce măsură informațiile informează și ce în ce măsură dezinformează? Pe cine, când și de ce vor izbi în moalele capului? Câtă vreme li se permite să facă operațiuni care n-au de-a face cu infracționalitatea, ci cu politicul, astfel de întrebări sunt inevitabile.

– serviciile secrete, poliția, justiția – oameni din străinătate. Oare ce s-ar întâmpla? N-am avea absolut nimic de pierdut. Dimpotrivă, am executa mai repede ordinele, care oricum tot de la ei vin!

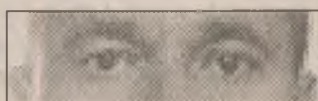
Arestarea lui Iacov și obligarea marilor datornici de a-și plăti de îndată taxele sunt mai importante prin semnalul pe care-l transmit decât prin eficiența lor. Nu-mi fac iluzii că-l vom vedea prea curând pe „baronul RAFO” condamnat la ani grei de închisoare. Suntem, doar, în România, țara unde minunile țin trei zile. Și nici bugetul nu se

unui președinte reformat e comodă. Dar așa cum, pe bună dreptate, le-a reamintit, la învestire, oamenilor lui Tăriceanu că din acel moment promisiunile din campanie devin program de guvernare, e *fair-play* ca dl Băsescu însuși să rămână în limita a ceea ce a promis. Și nu e cazul să-și piardă cumpătul atunci când jurnaliștii și politicienii opoziției nu fac decât să-l citeze – poate cu altă intonație, dar fără să distorsioneze conținutul. Îmi imaginez ce asediu se dă asupra Cotroceniului, câtă imaginație se

de vreo două luni. Cum unii mă percep ca fiind „om al noii puteri” (ceea ce, să fie clar, nu sunt: ca dovadă chiar acest articol!), își imaginează că un simplu jurnalist ca mine are deschise nu doar ușile Cotroceniului, ci și seifurile Băncii Naționale. De la rude reapărute în viața mea după decenii de ignorare apăsătoare, la foști colegi care-au uitat nu doar cum arăt, dar și cum mă cheamă, la inși pe care i-am întâlnit o dată pe scara unui avion sau la garderoba unui restaurant, sunt somat, ca-n Caragiale, să intervin acolo unde, evident, n-am cum să intervin, dar nici nu mi-ar trece prin minte s-o fac chiar dacă-aș putea: direct la șeful statului. Incredibil, dar adevărat!

Din două, una: ori au o părere foarte bună despre mine (și imaginează că am la degetul mic staff-ul prezidențial), ori una foarte proastă despre dl Băsescu! Și una catastrofală despre cei care se întâmplă să lucreze în preajma președintelui: e grav de tot dacă oameni care pretind că mă cunosc își imaginează că aș accepta mișmașuri de acest tip. Dacă la nivelul meu, adică la bază de tot, se petrec astfel de nerozii, cum va fi arătând viața cu cât te apropii de vârf? În ce ambalaj vor fi fiind prezentate ofertele / cererile? Ce formulă va fi îmbrăcând nesimțirea de a încerca să-ți rezolvi problemele scurtcircuitând regulile și batjocorind legile? Nu te întreabă nimeni de sănătate, dar toți te întreabă dacă n-ai cumva o pilă.

Fenomenul nu e, desigur, pur românesc. În alte părți el se numește *lobby* și are reguli acceptate de toată lumea. La noi încă nu i s-a dat un nume, așa că propun să i se spună Gogu. E cuvântul cu care am de gând să-i întâmpin pe cei care induc ideea că suntem cetățenii turmentați ai unei țări în care ai noștri nu mai vin, pentru că încă n-au plecat ai noștri! ■

**contrafort
de Mircea Mihaies**

Gogu, lobbyist la Cotroceni

Farsa jucată la ultima întâlnire a Consiliului Suprem de Apărare a Țării arată cât de naivi pot fi chiar oamenii trecuți prin ciurul și dărmonul confruntărilor politice. Mă așteptam la multe din partea președintelui Băsescu, dar nu să înghită cu atâta grație papara servită la conservă de versatul Radu Timofte. Nu știu dacă și câte întâlniri secrete au avut loc între președinte și directorul SRI, dar ușurința cu care s-a impus acesta din urmă e cel puțin bătătoare la ochi. Se vorbește prin târg că în ultimele săptămâni serviciile secrete și-au intensificat activitățile – mă refer, firește, la cele care l-au făcut falmoși: urmărirea, înregistrarea audio și video a indivizilor neconvenabili, doar-doar vor spori teancul de probe compromițătoare contra lor. În felul acesta, domnii agenți secreți speră să pună deoparte probe albe pentru zilele negre care-i pasc.

Din păcate, nu putem importa, de sus până jos, specialiști străini. Mai trist e că și când îi împrumutăm, în loc să ne impună obiceiurile din țările lor, se molipsesc ei de ale noastre. Farmecul devastator al corupției, al deducirilor la plăcerile interzise, al traficului de influență, al arbitrarului, al îmbogățirii instantanee a făcut și face ravagii ori de cât ori „ai noștri” și „ai lor” au interacționat nestingherit. Cu toate acestea, o experiență tot așa face: timp de un mandat, aș importa în sectoarele percepute ca sensibile

va înșănătoși brusc dacă domnul Sârbu de la Pro Tv își va plăti datorile acumulate în cinematografie. Cu atât mai nefericită mi se pare ieșirea președintelui Băsescu, iritat că politicienii străini văd în România o țară dominată de corupție. Ne place, nu ne place (personal, nu-mi place!), cam asta e situația. Și cam din acest motiv a câștigat dl. Băsescu alegerile. A da-o acum întoarsă ca la Ploiești nu înseamnă altceva decât o invalidare a votului de la 12 decembrie.

N-a spus nimeni că poziția

risipește pentru a ajunge la unul sau la altul din oamenii președintelui, ce canale subterane se sapă, ce relații căzute în somnolență se retrezesc impetuos la viață, câte vechi amiciții sunt puse la bătaie pentru a obține treizeci de secunde de conversie tête-à-tête cu șeful statului.

Că la mijloc e multă auto-iluzionare și încă mai multă prostie – dar și o enormă sete de favoruri și chilipiruri – îmi dau seama din tot felul de întâmplări al căror protagonist involuntar am devenit

România literară®

Director:

NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată
cu sprijinul
Fundatiei
ANONIMUL

ISSN 1220-6318

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,

MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINULESCU.

Redactori asociați: IOANA PĂRVULESCU,

CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 8, 14, 18, 20, 24, 25, 28, 30), SIMONA GALAȚCHI (pag. 1, 13, 15, 21, 22, 23, 29, 32), ECATERINA IONESCU (pag. 11, 12, 16, 17, 19, 26, 27, 31), NINA PRUTEANU (pag. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10).

Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.

Tema numărului: Despre supraviețuire (Doamnel Constanța Buzea)

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI.

Introducere texte: GEORGETA GHEORGHIU.

Imprimat la S.C. ANA-MARIA PRESS

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, cp. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV13759804450. Cont în valută: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV11989444450 (USD) și RO87BRDE445SV11920914450 (EUR).

CORNELIU IONESCU (director administrativ), MIRONA LAUDĂ (economist principal), GHEORGHE VLĂDAN (difuzare, tel. 212.79.86). Secretariat: SOFIA VLĂDAN.

Correspondenți din străinătate: RODICA BINDER (Germania), GABRIELA MELINESCU (Suedia), LIBUŠE VALENTOVÁ (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro;
tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Revista *România literară* este editată de Fundația *România literară* cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

De la constatarea, greu de pus la îndoială, că pentru a citi cum se cade „zestrea” de cărți de-acasă și raitele prin *net caffè-uri* nu ajung au pornit, în seara de 2 martie, după șase, discuțiile găzduite de Clubul Prometheus, la *Întîlnirile „României literare”*. A fost vorba, așadar, despre viitorul și, pînă una-alta, prezentul bibliotecilor românești. Tema, a remarcat Nicolae Manolescu, directorul revistei organizatoare, este, mai nou, una de interes general. Gazetele au anticipat, *ce ciudat, ce bizar și ce coincidentă*, o dezbatere... surpriză. Cu invitați surpriză, în persoana doamnei Mona Muscă, Ministrul Culturii și Cultelor, așteptată să sosească la *Întîlniri*... Ca totdeauna, Nicolae Manolescu a „desenat” liniile de forță ale dialogului, de fapt o discuție-semnal, care să nu urmeze „strategia” de pe vremuri, „vine cineva, ridică o problemă și o lasă acolo...” A atins, apoi, toate „nucleele” ce aveau să fie dezvoltate pe urmă: pe de-o parte, revenirea tinerilor în biblioteci, dirijată de prețurile prohibitive ale cărților, pe de alta, lipsa de atractivitate a unor spații vechi, cu depozite improprii și bani insuficienți pentru achiziții. De fapt, nu atît puțini, cît nechipuit gestionați, la nivel, firește, superior al bibliotecilor. Comparabilă, totuși, cu marile biblioteci ale lumii, ca aceea din Toronto, în stare, cu mulți ani în urmă, să-i ofere unui autor român o cvasi-perfectă listă bibliografică a propriilor cărți, este BCU București.

Ioan Stoica, directorul care a reintrodus-o în circuit, a luat cuvîntul, insistînd pe de-a una colaborări între Ministerul Culturii și Cultelor, Ministerul Educației și Cercetării și Academia Română în folosul bibliotecilor. Dacă o asemenea „conjunctivă” înîrzie, în ciuda apartenenței clare, bibliotecile rămîn, de fapt, ale nimănui. De asemenea, a atras atenția asupra „procesării” informațiilor, dincolo de simpla lor înmagazinare. Studenții, cititorii în genere, chiar și la sate, trebuie învățați să „lucreze” cu cărțile. La primul punct al intervenției sale, reprezentanții MCC și ai MEC, secretarii de stat Ioan Onisei și Adrian Gorun, au fost invitați să răspundă, ținînd seama de recomandarea la *Întîlnirile*... din februarie, de-a mări subvențiile pentru achiziții, pe seama celor pentru apariții.

Ioan Onisei a precizat că MCC răspunde doar de Biblioteca Națională, rețeaua bibliotecilor școlare și universitare fiind subordonată MEC, iar a celor teritoriale administrației Publice Locale. MCC re, însă, dreptul legal de-a cumpăra cărți pentru bibliotecile publice. Proiectele ministerului includ stabilirea, prin votul unei comisii de academicieni, a cărților care e nevoie, achiziționarea lor, organizarea unei campanii naționale pentru lectură și informatizarea bibliotecilor publice. Vor fi modernizate, deocamdată, 300 de biblioteci, cu banii Băncii mondiale. Cît privește Biblioteca Națională, încă se alocă tot bugetul solicitat, lucrările s-ar putea finaliza în 3 ani, pe cînd, la ritmul actual de finanțare, noua clădire să fi gata peste 46 de ani... Legea Biblio-

Întîlnirile „României literare”

Gutenberg n-a murit

Fotografii de Mihai CUCU

tecilor stipulează, de altfel, că Loteria Națională contribuie cu 0,4% din profituri la reabilitarea spațiilor de lectură, dar în legislatura precedentă nu s-au elaborat normele metodologice pentru aplicarea

acestei prevederi.

Soarta bibliotecilor școlare a fost prezentată de Adrian Gorun. Pe replica, deconcertantă, că pentru BCU Cluj s-au alocat zero lei, a intrat doamna ministru

Mona Muscă.

Ioan Onisei a revenit în discuție, făcînd public un gest simbolic: semnarea de către Ministrul Culturii și Cultelor, pe 1 martie, a ordinului prin care Dan Erceanu, directorul demis al Bibliotecii Naționale, este repus în funcție. Acesta, preluînd ștabela, a vorbit despre deschiderea pe care Biblioteca Națională trebuie să le-o ofere cititorilor, prin conferințe, expoziții, întîlniri, care să completeze fericit orele de lectură.

Președintele Asociației Bibliotecarilor din România, Mircea Regneală, a reluat apelul pentru salvarea bibliotecilor rurale, adăugînd datoria de-a reconstrui Aula Fundației, adevărat reper cultural, și de-a clarifica situația profesorilor documentariști, înlocuitorii, după modelul francez, al bibliotecarilor școlari. În încheiere, ca membru al Comisiei de Achiziții, a garantat pentru buna ei funcționare, sub rezerva că n-a mai putut urmări ce s-a întîmplat după înaintarea propunerilor.

Doamna Mona Muscă a intervenit cu un angajament ferm: „ori bibliotecile (puse la punct), ori noi (răspunzători)”. Implicarea dumneaei în acest proiect se sprijină pe două feluri de amintiri. Unele vechi, din satul bunicilor, țărani învățați, unde în vacanțe găsea o foarte bine dotată bibliotecă rurală. Altele legate de viața universitară, deopotrivă de-o conferință ținută la Timișoara de Nicolae Manolescu, de la care a rămas convinsă că, deseori, forma creează fondul și de trezitul devreme, în studenție, ca să prindă loc la sala de lectură. Noroc că se mai găsea cîte un cavaler... Concret, doamna ministru și-a reanunțat intenția de-a atrage oamenii de afaceri „de partea” bibliotecilor, fiind un lucru dovedit că popularitatea dobîndită prin „mecenat” este de zece ori mai ieftină decît reclama cu un efect comparabil.

Apoi, cercul discuției s-a lărgit, cuprinzînd deopotrivă oameni ai cifrelor, sociologi (d-na Vali Stoian) și simpli cititori. Sînt de reținut, din intervențiile din public (unde se aflau, printre alții, Adriana Bittel, Dan Stanca și Gheorghe Buluță), referirile la „concurența” dintre lectura clasică și cititul pe ecranul computerului, depășită printr-un „hibrid”, prin tratarea diferită a lui *utile* și a lui *dulci*. Chiar dacă, se pare, consolarea lui Eco, aceea că nu poți adormi cu un computer pe piept, așa cum adormi cu o carte nu mai e de actualitate, lectura de plăcere se va face, în continuare, după edițiile tipărite. S-a vorbit, apoi, despre situația bibliotecarilor tineri, nemotivați, pornind de la datele oferite de Carmen Istrate, consilier în MEC. Impresia că se citește foarte mult a fost corectată, din experiența sa cu tinerii colocatari, de Alex Ștefănescu. Se citește, de fapt, „din interes” și nivelul de cultură scade. Mai trist e că cititul, disprețuit de anumite categorii de tineri, e subevaluat și în instituțiile publice. Teodora Stanciu a prezentat situația de la Radio România Cultural, unde biblioteca a fost înlocuită de un restaurant, fără a se lua în seamă dificultățile de documentare create.

Simona VASILACHE

Șerban Cioculescu, *Viața lui I. L. Caragiale*, ediție îngrijită de Barbu Cioculescu, București, Ed. Institutului Cultural Român, col. „Biographica”, 2005. 346 pag.

Așa cum nu s-a demodat opera lui I. L. Caragiale, nu s-a demodat nici cartea despre viața lui I. L. Caragiale publicată de Șerban Cioculescu în 1940 (și reeditată în 1969). Recenta ediție, a treia, îngrijită de Barbu Cioculescu, îl cucerește fără dificultate (și) pe cititorul de azi prin raționalismul analizei, prin malitia inofensivă, prin farmecul pedanteriei filologice. Barbu Cioculescu, el însuși un filolog experimentat, a introdus în această ediție trei noi capitole, *Revizor școlar*, *Un moment sentimental din tinerețe* și *Reporter judiciar ocazional*, a completat cronologia (rectificând unde era cazul unele date) și a făcut câteva discrete, dar necesare retușuri stilistice.

Daniel Corbu, *Manualul bunului singuratic*, ediția a III-a, revăzută și adăugită, cu o prefață de Alexandru Pintescu, Iași, Ed. Opera Magna, col. „Cantos”, 2004. 168 pag.

Solemn, declamativ, fără ironia cu care alți adepți ai gesticulației teatrale (Mihai Ursachi, de exemplu) se salvează de la ridicol, Daniel Corbu reușește totuși să se facă ascultat și crezut:

„De-atâta timp port centura neagră a Deșertăciunii/ fără vârstă printre-ale lumii lucruri/ fără vârstă/ Biografia îmi modifică mereu data nașterii/ Dumnezeu pe a morții.” (*Centura neagră*).

Secretul său îl constituie, probabil, modul hotărât și dramatic – ca a disperatului dintr-un cazinou care joacă totul pe o carte – de a fi grandilocvent.

Augustin Popescu, *Tărâmurile geniale, eseuri*, Craiova, Ed. Prier, 2005. 210 pag.

Cartea este o exemplificare în plus a ceea ce Titu Maiorescu numea „beția de cuvinte”. Autorul pretinde că scrie despre Ion Creangă, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu ș. a. În realitate, după o frază introductivă, în care menționează numele scriitorului ales ca subiect, dezvoltă un discurs delirant, cu sonoritate de discurs filosofic, dar lipsit de sens:

cărți noi
răsfoite de Alex. Ștefănescu

Un intelectual original din România, jerpelit și neras

„Bălcescu e apariție binecuvântată în bătaura națională! E consonant ambientului legic al naturii. Natura implică lucrătura artizanală a *Spiritului*, iar caracteristica ei e freamătul după libertatea disconștientă. Libertatea e preconizare eternă, în planurile infinite ale existenței, fără de care certitudinile devin zădărnici. Dacă e imperioasă pretutindeni, e cu atât mai mult în planul unde funcționează conștienta de sine.” etc.

Dumitru Hurubă, *Crime și strălucire*, Deva, Ed. Călăuza, 2004. 80 pag.

Scurte biografii ale unor personaje biblice și istorice celebre (Ahasverus, Alexandru Macedon, Maria Stuart, Sfântul Pavel, Socrate). Textele, nu lipsite de o anumită ingeniozitate, sunt astfel concepute încât să asigure succesul comercial al cărții.

Autorul volumului, Dumitru Hurubă, este actualul cronicar TV al *României literare*, apreciat pentru stilul trăznit-simpatic al comentariilor sale. În mod curios, „viețile” din *Crime și strălucire* sunt scrise fără umor. Iar erudiția pusă în joc este naiv simulată, prin citarea unor surse de informații utilizabile mai curând de publicul larg, decât de un specialist. Dumitru Hurubă face, de pildă, investigații lingvistico-detectiviste referitoare la patimile lui Isus Hristos plecând de la... versiunea românească a Bibliei:

„Pe când îl duceau să-l răstignească, *au pus mâna* pe un anume Simon din Cirene și i-au pus crucea în spate ca s-o ducă după Isus.» Cele două sintagme: «au pus mâna»... și «i-au pus crucea în spate» nu pot fi interpretate altfel decât ca o forțare, de unde se înțelege clar că omul nu a fost de acord...”

Expresiile atât de revelatoare pentru Dumitru Hurubă existau și în textul original?

Anda Aldea, *Cu „m” mic și ghilimele*, București, Asociația Scriitorilor din București, col. „Debut”, 2004 (proză scurtă; prezentare pe ultima copertă de Horia Gârbea). 84 pag.

Anda Aldea este pseudonimul unei autoare de 29 de ani care se află la prima ei carte (după ce, în 2002, a debutat cu povestirea *Porcușorul de Guineea* în revista electronică *Respiro*). Proza sa, fulgurent-autobiografică, antisentimentală până la sarcasm, are totuși o undă de lirism, pe care o descoperi ca pe un dar neașteptat, așa cum descoperi sobrele flori mov ale plantelor producătoare de scaieți din Bărăgan. „Precursora” Andei Aldea poate fi considerată Felicia Mihalea, enigmatică prozatoare care, după un fulminant început de carieră literară, a emigrat în Canada.

Horia Gârbea nu se înșeală când afirmă că Anda Aldea va cunoaște cândva succesul, caracterizând-o în câteva cuvinte: „Scrie mult, sincer, fără a plictisi.” Sinceritatea ei, brutală, exasperată, n-are nimic din exhibiționismul unor colegi de generație.

Carmen Firan, *Cuceriri disperate/ Desperate conquests*, poeme, ediție bilingvă româno-engleză, trad. în engleză de Julian Semilian, București, Ed. Institutului Cultural Român, 2004 (prezentare pe ultima copertă de Andrei Codrescu). 130 pag.

Carmen Firan scrie eseuri – lapidare și inteligente – cu convingerea că scrie poeme. Iluzia este întreținută de distribuția tipografică a textului sub formă de scurte secvențe, asemănătoare

cu versurile, și, mai ales, de melancolia care scaldă, ca o lumină roșie de amurg, reflecțiile poetei:

„Obiectele ne vor supraviețui/ cu orgoliul propriului lor destin/ eliberate de sufletul/ pe care l-am pus în ele/ gata oricând să fie credincioase/ altui stăpân./ așa cum în dimineața de după moarte/ lumina va cădea la fel/ peste cuvertura cu maci/ primită de la mătușa ta în dar/ să ne înăbușim frica/ și în care noul locatar/ își va împături arma de vânătoare.” (*Conspirația obiectelor*).

Ioan Hent, *Mult Hamlet pentru nimic*, Deva, Ed. Emilia, col. „Poesis”, 2004. 120 pag.

Volumul cuprinde versuri și aforisme.

Versurile sunt de o originalitate violentă:

„O cutie de ace în loc de gălălie fiecare cu câte-un cap de mort/ Un compas de desenat amintiri/ Și câteva coli de hârtie pe care moartea/ Se icsălește întotdeauna cu pseudonim/ Acestea sunt armele mele”;

„Din când în când / Mai facem câte-o respirație gură la gură/ Cerului/ Prin vreo gură de canal/ Iar dinspre ocean/ Înfoțate/ Ne claxonează ciorile” etc.

Aforismele, în schimb, în mod curios, se înecă în banalitate:

„Femeia este brațul bărbatului, dar, în același timp, și plumbul din picioarele lui.”; „Chiar dacă ar avea aripi, femeia n-ar zbura niciodată din fața oglinzii.” etc.

Alexandru & Mirel Țariuc, *Opiniile unui țărănist*, prefață de Marian Petre Miluț, președinte al Uniunii Naționale a Patronatului Român, editură nementionată, 2005. 230 pag.

Publiciștii valoroși sunt mai numeroși (dacă nu cumva sunt

alții!) decât cei câțiva care apar toată ziua la televizor și se pronunță sentențios sau sarcastic în diverse probleme. La ziarul *Observator* din Călărași colaborează, de exemplu, un comentator de prima mână al vieții politice românești, Alexandru Mirel Țariuc, care numai printr-un joc al întâmplării este mai puțin cunoscut decât Cornel Nistorescu sau Cristian Tudor Popescu. Textele sale, publicate recent, selectiv, în volumul intitulat fără complexe *Opiniile unui țărănist*, se remarcă printr-o înțelegere clarvăzătoare a situației din România, printr-o luciditate care nu exclude ardoarea, prin iscusința de a găsi analogii de efect între literatură și viața de fiecare zi și, mai ales, printr-un farmec stilistic amintind de parfumul literar pe care îl avea publicistica de la noi în perioada dintre cele două războaie mondiale.

O atenție aparte merită și prefața scrisă cu un patetism sobru, cu o surprinzătoare capacitate de sinteză, de Marian Petre Miluț.

Constantin Stoiciu, *Fugarul*, roman, în românește de Ioana Diaconescu, București, Ed. Albatros, 2004. 200 pag.

Protagonistul romanului este un intelectual original din România: Carol Berindei, care jerpelit și neras: considerat suspect de poliști și pitoresc de măturători, așteaptă zile și nopți la rând, în incinta aeroportului „Charles de Gaulle” din Paris, venirea cu avionul a unei femei misterioase, Ana-Maria Codrunari. Este un prilej pentru el (și implicit pentru autor) să-și povestească viața, plină de întâmplări dramatice și melo-dramatice, ca un roman picaresc. Un episod impresionant îl constituie acela al iubirii dintre Carol și Slava: o sârboaică sentimentală, cu mult temperament, care se sinucide în urma refuzului bărbatului de a urma în Italia.

Carol Berindei, un cugetător în mizerie, amintește de Zacharia Licher. Scena vagabondajului său romantico-filosofic este imens (cuprinzând și Canada, țara de adopție a lui Constantin Stoiciu) dar gândirea sa nu are aceeași anvergură ca aceea a personajului lui Matei Călinescu. ■

Stefania Mihalache este o tânără de 26 de ani, absolventă a literelor brașovene și masterandă în studii de gen și cultură la Uni-

versitatea Central-Europeană din Budapesta. Romanul ei de debut, *Est-falia*, este un fel de *road-diary* al tinerei fete din Est plecată la studii în Occident, orile pentru consemnarea experienței dezrădăcinării, a dislocării geografice și a confruntării de viu cu un Celălalt întrupat, ca în orice spațiu de trecere care este campusul universitar, de toate naționalitățile Balcanilor. O situație asemănătoare găseam în *Pulsul lui Pan*, romanul Ioanei Baetica, numai că, dacă acolo subiectul era superficial tratat, expedit prin retorică, Ștefania Mihalache nu se instalează aici ea propriu-zis în tema alterității, ci avem mai degrabă conceptualizarea ei. Situată într-un adru academic, temporara criză de identitate a masterandei în feminism, problema integrării și a socializării în mediul multicultural pierd destul de repede aderența la real. Călare pe concepție postmodernităților ca o Quijota balcanică, Ștefania nu trăiește în conflict pe bune (poate doar în capitolul final), cât mai degrabă unul de natură livrescă. Nu atât realul este cadrul referențial narativ, cât bibliografia teoretică. Se întreabă la un moment dat naratoarea: „... de ce nu pot să văd viața dincolo de ce mi s-a întâmplat.”

Ștefania nu este doar o tânără ecată la studii și trezită dintr-o dată față de alteritatea Occidentului, Ștefania este femeia-eterosexuală - ortodoxă, masrandă venită din Balcanii post-comuniști să înfrunte, conștientă de marginalitatea ei, discriminările Vestului. Lentila ideologică deformează percepția oarecum comună a feminității, bruiat literatura și-i diluează efectul estetic. Spun comună pentru că, în ciuda complexității, nu ne mai e străină problematica feminității și a scriiturii asumat feminine. Nu substanța conflictului de gen mai face azi diferenți stilul, compoziția, construcția. Or, Ștefania Mihalache abdică din primele pagini pe un cam teribilist: „Scriu o carte spre mine și despre spațiile în mine și din afara mea, iar eu am evident un hățiș pentru că vreau să fiu o conștiință feminină în spațiu și să umplu sau să golesc ceva locuri comune. Deja îmi vin recenzia la propria carte scrisă. Dar nu, nu trebuie să înțeleg vorba de neîndemânare, de stăpânirea instrumentelor

**lecturi la zi
de Marius Chivu**

Disertație de gen romanțată

Nu e nevoie să fii bărbat pentru a observa câte reviste cu, despre și pentru femei există pe piață, câte emisiuni tv au formatul asemănător acestor reviste, câte seriale cu femei eroine absolute (specialiste NASA, CIA, FBI etc.) putem viziona într-o singură seară, câte sute de reclame se folosesc de imaginea femeii self-confident, cu carieră de succes ș.cl., câte articole despre feminism citim într-o lună în mai toate periodicele culturale, la câte conferințe universitare despre feminism suntem invitați în decurs de un semestru, câte trupe muzicale girl-power ascultăm zilnic la radio... În ceea ce privește statutul problematic al femeii în societatea falocratică, literatura românească pare să fi pierdut startul. Nu l-a rămas decât să proiecteze această abordare fie asupra comunităților tradiționale marginale (rromi, din zona rurală sau de mahala), fie asupra celei academice. Din a doua categorie face parte prezentul roman.

narative. Eu sunt femeia care trebuie cărată în spate. Așa că și tiparul narativ mă va căra în spatele lui. Și fie ca să [sic!] câștige cel mai bun.” Formularea preventivă a punctelor slabe ale propriului scris nu o scutesc însă de obiecțiile criticii. Strategia e comună.

Narațiunea este asistată îndeaproape de ideologie, inserturile teoretice și conceptualizările, chiar și joculare, fracturând discursul literar a cărui evenimentialitate devine un fel de anecdotică de gen. Cartea este, astfel, subminată din ambele sensuri. Ca eseu, fragmentele așa-zis teoretice rămân niște ipoteze de lucru sau doar enunțuri conclusive (excepție face capitolul *Where have all the heroes gone?*, la bază o ingenioasă comunicare despre masculinitate și vampirism pornind de la romanul lui Stoker), iar ca literatură textul nu apucă să se desfășoare liber, să seducă în afara constrângerilor de natură așa-zis ideologică. Urmărind narațiunea îndeaproape, explicând-o la tot pasul și expunându-i mesajul fără nici o reținere – totul e susceptibil de a fi concept, simbol, marcă –, ideologia concurează inutil carnația literară a textului. Romanul își conține propria hermeneutică, dar nu prin asimilare, ci prin parazitare. Nimic nu e de povestit, totul e deja de interpretat; lumea există nu pentru a ajunge într-o carte, dar pentru a valida constructul hermeneutic. Substratul ideologic al cărții nu mai e decelat abia de către comentatorul obiectiv pentru că autoarea supra-creează. Canalul critic de comunicare este, astfel, obturat. Rejctând subiectivitatea celui citit, literatura, de fapt, ex-comunică.

Ștefania Mihalache, *Est-falia*, Prefață de Gheorghe Crăciun, Editura Paralela 45, Pitești, 2004, 140 p.

Deși fără a fi radical în sensul *gender-textualism*, însă deseori autosuficient printr-un soi de snobism conceptual, discursul Ștefaniei Mihalache este cam teozist și excesiv de narcisic.

Înainte de a fi realitate individuală, faliile despre care vorbește Ștefania sunt și ele un construct. Or, pretenția naratoarei este tocmai una de natură deconstructivistă. Avem aici un fel de existențialism *à rebours*, căci esența precede existența și, într-o oarecare măsură, o și provoacă. *Est-falia* nu este un roman despre ruptură și sincopă, ci o carte despre renunțarea aprioric la coerență. E mult prea conștientă Ștefania Mihalache de faptul că literatura este artificiu și prea preocupată de construcția mesajului falia-ca-identitate pentru a nu știrbi natura textului. Începând de la titlul mult prea tehnic: „Așa sunt faliile mele. De aceea le iau așa cum vin, din fluxul normal, inevitabil,

al trăirilor, le conștientizez puțin și le scriu... În chip secret, eu cred că în fiecare falie zace un roman potențial extraordinar.” De aici secvențialitatea, fragmentarismul, sincopalele atât în conținut cât și în construcția cărții. Un fel de falsă promisiune, romanul se încheagă până la urmă și chiar ai impresia unei cărți rotunde, dar acesta este efectul exclusiv al părții finale, când întoarcerea acasă leagă forțat firele într-un nod. Plecată din Budapesta multiculturală, trecută prin exotismul Skopje și plimbată prin cosmopolita Londră, tânără masterandă se întoarce, în sfârșit, în Brașovul vulgar. Călătoria bibliografică printr-o Europă ca un campus universitar s-a încheiat, urmează confruntarea cu viața reală.

Unii vor spune că nici una dintre obiecțiile de mai sus nu sunt propriu-zis neajunsuri, ci tocmai semnele unei altfel de conștiințe artistice de gen. Poate, însă n-ar fi mult prea comod!? Proteicele falii sunt alibiul perfect pentru a susține, în plan literar, aproape orice. Într-un anume fel, *Est-falia* este un roman în filiație gidiană, dacă vrei: amânată din start, cartea este în bună parte propriul șantier hermeneutic, metaficțiune *tricky*, o disertație de gen romanțată. Numai că textul (emoționant în partea lui finală, cea mai bună) pierde deseori din spectacol prin prețiozitatea teoretică și prin construcția demonstrativă. Dan Lungu și Sorin Stoica sunt doi scriitori nefilologi, de formație sociologică și cu practică antropologică (în special al doilea), dar nici măcar la ei tentația teoriei, deseori resimțită, nu este atât de puternică. Dincolo de reținerile specifice criticii literare, *Est-falia* nu este deloc o carte ilizibilă, lipsită de interes sau de un oarecare farmec. Cu umor, (auto)ironie și erotism atât cât trebuie, scris alert, esențializat, cu o bună oralitate și destule contururi expresive, discret intertextual, acest roman de debut, oricum peste medie, se citește cu plăcere (mai ales de către băieții filologi). Iar dacă faci abstracție de discursul narcisic ușor jenant, de facila și comuna secvențialitate narativă, vei găsi inteligența Ștefaniei Mihalache de-a dreptul reconfortantă. Îți vine chiar să o inviți la o cafea... (Sper să nu fiu acuzat de falocriticism tocmai acum, pe final.) ■

EDITURA VREMEA

WWW.edituravremea.ro

tel. 021 335 81 31, fax. 021 311 02 19

Cezara Mucenic
**STRĂZI, PIETE, CASE
DIN VECHIUL
BUCUREȘTI**

136 pag.

Bucureștii au nevoie de mitologie. Trecutul, pur și simplu, nu este suficient de puternic ca să poată apăra cetatea de prezentul ei. Îi mai trebuie duhul vechilor trăite în veac, lumina și conștiința lor de sine.

Victoria Dragu Dimitriu
**POVEȘTI ALE
DOAMNELOR
DIN BUCUREȘTI**

464 pag.

Victoria Dragu Dimitriu

arta lui Ted Anton, *Eros, magie și asasinarea profesorului Culianu* este, de acum, o lucrare clasică. Publicată, în 1996 în Statele

Unite, distinsă cu Premiul „Carl Sandburg”, ea se află deja la a doua traducere în limba română. Mărturisesc că mă aflu la prima lectură a acestei cărți (ediția apărută la Editura Nemira mi-a scăpat). Cu toate acestea, exceptând unele informații punctuale (faptul că în 1991, Dumitru Mazilu ar fi fost bătut și tăiat pe față cu un brici la Geneva; refuzul autorităților române de a colabora cu FBI la rezolvarea acestui caz, interesante viziuni ale unui medium; bărbatul ciudat zărit în lift de una dintre secretare în minutele premergătoare atentatului), mă încheie un accentuat sentiment de *déjà vu*. Traseul profesional al lui Ioan Petru Culianu și ipotezele lui Ted Anton privind mobilul și autorii crimei sînt bine știute, fapt ce demonstrează că ele au fost temeinic discutate în societatea românească.

Nu trebuie să fii expert FBI pentru a înțelege faptul că întrebarea fundamentală în dezlegarea crimei nu este „cine l-a ucis pe Ioan Petru Culianu?”, ci „de ce a fost ucis Ioan Petru Culianu?”. Făptașul poate fi oricine, un mercenar tocmnit pe o sumă oarecare de bani, important este de știut de ce era necesară crima și, în funcție de aceasta, cine avea interesul să o comande. Ipotezele lui Ted Anton în această privință sînt cele pe care le știe toată lumea: bătrînii legionari din zona Chicago, supărați pe faptul că tînărul savant începuse să ia distanță față de ideile politice

lecturi la zi
de Tudorel Urian

De ce a fost ucis profesorul Culianu?

De aproape 14 ani, specialiștii FBI se străduiesc, fără folos, să afle cine și de ce l-a ucis pe savantul Ioan Petru Culianu, în ziua de 21 mai 1991. Este aproape de neconceput ca un mare savant să fie ucis prin împușcare, în miezul zilei, în toaleta unei mari universități americane, fără a se afla, după atîta vreme, cine este criminalul și care a fost mobilul crimei. Misterul care învăluie acest caz este cu atît mai inexplicabil cu cît asasinul nu și-a luat prea multe măsuri de precauție: a tras cu o armă de calibru mic, fără amortizor (manieră nu foarte comună de a comite un asasinat) și fără a purta mănuși de protecție (în locul din care se presupune că a fost tras focul fatal – unicul, de altfel – s-au găsit mai multe amprente, fără însă ca persoana care le-a lăsat să poată fi identificată).

ale mentorului său, Mircea Eliade, mai mult decît atît, era pe punctul de a se căsători cu o evreică și – se speculează – chiar de a se converti la mozaism; foștii agenți ai Securității, rămași activi în străinătate, foarte deranjați de publicistica acidă a savantului la adresa noii puteri instalate la București (Andrei Oișteanu nu exclude, în foarte buna sa prefață, o combinație între cele două ipoteze de lucru); în fine, o posibilă explicație, dar destul de puțin credibilă, avansată de Ted Anton este aceea a unui asasinat religios, dat fiind faptul că profesorul a fost ucis de ziua sfinților Constantin și Elena. Pe de altă parte, autorul scoate din discuție cîteva piste ale anchetatorilor, vizibil neproductive: eventuala intenție a logodnicei sale Hillary Wiesner de a-i încasa polița de asigurare; relațiile conflic-

Ted Anton

Eros, magie și asasinarea profesorului Culianu

Ted Anton, *Eros, magie și asasinarea profesorului Culianu*, Ediția a II-a românească revăzută, traducerea de Cristina Felea, Prefață de Andrei Oișteanu, Editura Polirom, Iași, 2005, 332 pag.

a publicării unui interviu (e drept, incendiar), acordat revistei „22” (în momentul asasinatului, Culianu renunțase de cîteva luni la rubrica de comentarii politice din revista „Lumea liberă”, dar nici aceea nu cred că ar fi putut declanșa o asemenea ripostă). Presa din țară era plină, la vremea respectivă, de articole cel puțin la fel de acide la adresa FSN și a fostei Securități.

Nu este mai puțin adevărat însă că, în ultimele luni, Ioan Petru Culianu trăia într-o tot mai greu suportabilă stare de teroare. El se plîngea în permanență prietenilor de scrisorile și telefoanele de amenințare pe care le primea și, se pare, teama l-ar fi făcut să își contramandeze un proiectat sejur în România. În mod surprinzător, nu părea însă tentat să sesizeze autoritățile americane abilitate să-i asigure protecție în astfel de cazuri. Chiar și în cazul în care asasinatul propriu-zis a fost executat de foști agenți ai Securității (generalul Pacepa a recunoscut maniera de lucru a KGB), întrebarea care se pune este dacă aceștia au acționat ca urmare a unui ordin primit din țară (eventual, impulsiv politic) sau ca simpli ucigași plătiți, tocmniți pe pămînt american (chiar dacă a fost tras un singur foc de armă, se pare că în comiterea acestui asasinat au fost angrenate mai multe persoane).

Chiar dacă este departe de a elucida misterul morții profesorului Culianu, cartea lui Ted Anton merită citită. În mod evident ea este adresată unui public american, multe dintre referințele la istoria mai veche sau mai nouă a României sau la anumite persoane fiind perfect inutile cititorului român cît de cît informat. Dincolo de aceasta însă ea este o mărturie a trecerii lui Ioan Petru Culianu prin această lume. De fapt, în *Eros, magie și asasinarea profesorului*

Culianu coexistă două cărți. Un roman non-fictiv al asasinării savantului, al ipotezelor de lucru și al concluziilor (parțiale, firește) anchetatorilor și o monografie aproape științifică a vieții și a operei lui Ioan Petru Culianu. Dacă la nivelul *policier*-ului stilul este cel jurnalistic, iar în *Prolog* și în primul capitol, *Crima: 21 mai 1991*, modelul Truman Capote (*In cold blood*) se vede cu ochiul liber, în capitolele dedicate bio-bibliografiei lui Culianu totul se schimbă. Stilul dobîndește valențe științifice, este înțesat de citate din cărțile, articolele, conferințele și cursurile profesorului și chiar de referințe critice referitoare la ideile și opera lui Ioan Petru Culianu. Urmînd traseul existenței lui Culianu, Ted Anton amestecă referințele academice cu amintirile celor care l-au cunoscut. Rezultatul este un foarte nuanțat portret al savantului realizat prin alăturarea mai multor modalități de abordare: analiză operei, felul în care au fost primit cărțile și studiile sale de către critici și prieteni, modul în care a rămas în amintirile celor care l-au cunoscut. Așa cum era de așteptat, și această carte insistă pe relația dintre Ioan Petru Culianu și Mircea Eliade, dar nici în această zonă nu se potrivește revelații semnificative, mai ales acum, după publicarea corespondenței dintre ei.

Pentru scrierea acestei cărți Ted Anton a depus un efort considerabil. Vreme de cinci ani a intervievat sute de oameni, răsplădiți pe toate meridianele globului în încercarea sa de a lua mărturie de la toți cei care l-au cunoscut pe Ioan Petru Culianu. I-a citit recitit opera pentru a fi sigur că înțelege toate sensurile. Dar, a cum notează Andrei Oișteanu în toată această cavalcadă de mărturii există și o excepție: Ioan Petru Culianu însuși. Ted Anton nu l-a cunoscut pe protagonistul cărții sale, chiar dacă au fost contemporani și chiar concitad. Însă, notează autorul prefeței, „unul dintre meritele autorului este acela de a fi transformat această lipsă într-o calitate a cărții. Astfel, imaginea complexă a lui Culianu nu este realizată dintr-o singură perspectivă, ci din zeci de perspective însumate. A rezultat un portret compozit – recunoaște Ted Anton –, plin de ambiguități și de contradicții”.

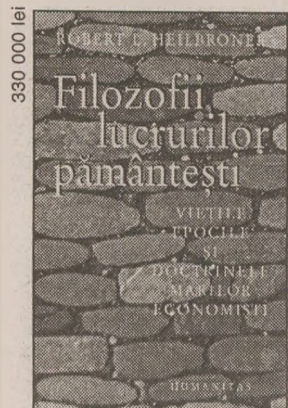
Chiar dacă actuala ediție este una revăzută, cartea lui Ted Anton *Eros, magie și asasinarea profesorului Culianu*, nu mai poate adăuga elemente noi, mai ales acum, după împotmolirea anchetei oficiale FBI. Ea oferă însă o lectură pasionantă în care misterul se îmbină cu eruc pentru a contura destinul enigmatic și trist al celui care ar fi trebuit să fie legatarul științific al lui Mircea Eliade. ■

HUMANITAS

bunul gust al libertății

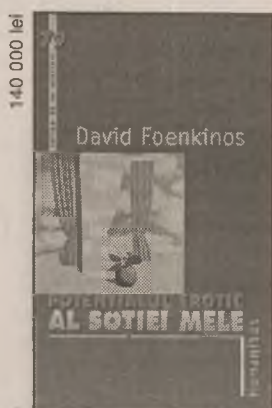
În afara colecțiilor

Colecția Cartea de pe noptieră

ROBERT L. HEILBRONER
Filozofii lucrurilor pămîntesti
Viețile, epocile și doctrinele marilor economiști

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

DAVID FOERKINOS
Potențialul erotic al soției mele

http://autori.humanitas.ro
www.humanitasrights.ro

tuale cu persoane din cadrul universității; o afacere cu droguri (ultimul număr de telefon format de Culianu, exact înainte de asasinat, a fost cel al unui post din Medellin, Columbia); un eventual diferend de natură homosexuală, încheiat tragic. Pe lângă toate acestea poate că nu ar fi disprețuit nici ipoteza unui asasinat gratuit, pur întâmplător, à la André Gide.

„Știu că nu știu”, poți rosti socratic, după ce ai trecut în revistă toate variantele. Nici unul dintre potențialele mobile ale crimei nu poate fi scos a priori din discuție, dar parcă nici unul nu este atît de tare încît să presupună o crimă. Să nu uităm că ne aflăm la mijlocul anului 1991. Este greu de crezut că autoritățile de la București, aflate în goană disperată după recuperarea onorabilității pierdute ca urmare a acțiunilor minerești din centrul capitalei, și-ar fi putut permite riscul asasinării unei somități a vieții științifice internaționale ca urmare

plecînd de la cărți
de Mihai Zamfir

Tristul centenar

omemorările centenarelor ar trebui să fie perfect egale unele cu altele, mai ales ale centenarelor nașterii: o sută de ani scurși de a venirea cuiva pe lume – interval le timp impresionant (un secol!), iar și familiar, pentru că personajul fost pînă de curînd contemporanul nostru. În perceperea intimă, centenarele rămîn însă extrem de negale: există centenare surprinzătoare, centenare emoționante, centenare neverosimile; proape niciodată centenare diferite.

De la nașterea lui Jean-Paul Sartre au trecut o sută de ani. Gîndul rovoacă o senzație dezagreabilă, mestecată totuși cu o mică satisfacție iutăcioasă. Cum, doar o sută? Acat! Sartre nu mai aparține de vremii noastre. Am impresia, peste amintirea lui au trecut, în gîmul timpului interior, cel puțin două sau trei veacuri. Motivul? Sartre a întruchipat unele dintre cele mai cumplite trăsături ale intelectualului din secolul XX, trăsături ce au făcut din această categorie de oameni pătura indirect novată de o cantitate enormă de orori și de crime.

Portretul pontifului de la *Liberation* poate fi astăzi trasat cu o simplitate curucurajantă: inteligență strălucită, ată cu un spirit distructiv fără egal; capacitate creatoare uriașă, lată însă în slujba unui singur incipiu, bunăstarea personală, contra a toți și a toate; discurs magic permanent despre

„implicare”, „responsabilitate”, „generozitate”, perfect paralel cu dezangajarea intimă totală; o vanitate bolnavă, împinsă pînă la limita absurdului, un egoism monolitic, mai dur decît stîncă, slujind oricărei idei, atîta timp cît ea se dovedea profitabilă. Un dispreț adînc pentru rasa umană – acesta ar fi mesajul ultim al filozofiei și al literaturii sale. Considerîndu-se, probabil, supraom căruia totul îi este permis, Sartre n-a văzut nimic illogic în a-i urî pe oameni și a ține concomitent discursul existențialist.

Acest intelectual strălucit a studiat și a fost funcționar oficial în Germania lui Hitler: nimic nu lasă să se întrevadă că viitorul filozof ar fi observat cine se afla la putere în acea țară. Pînă la război, tăcerea lui Sartre în ceea ce privește fascismul e pur și simplu asurzitoare. S-a mutat apoi – pentru bani grei și avantaje considerabile – în ograda Kremlinului, comițînd fără să roșească acte de care oricărui non-intelectual i-ar fi fost jenă. Cînd vîntul și-a schimbat direcția, a pus Uniunea Sovietică între paranteze, devenind admiratorul fervent al lui Mao Tze Tung, Kim Ir Sen și Enver Hodja. S-a făcut de rîs în timpul „revoluției” studentești din mai 1968, sărutînd mîna lui Cohn-Bendit. Și a murit un deceniu și ceva mai tîrziu, fără cel mai mic cuvînt de regret sau de îndoială, măcar în ceasul al doisprezecelea. Timp de o jumătate de secol, portretul lui Sartre s-a multiplicat în mii de exemplare, copii palide după portretul-robot

al inteligenței de stînga din secolul al XX-lea.

În această existență apropiată de sordid, marele talent al scriitorului Jean-Paul Sartre marchează o circumstanță mai degrabă agravantă. A fi complice mediocru la crimă – iată o tristă banalitate; a fi însă intelectualmente strălucit, dar și complice conștient la crimă – iată un caz scandalos. Sartre ne demonstrează prin ricoșeu că talentul, dacă nu e însoțit de o minimă conștiință morală, duce la dezastru.

Din filozofia teoretică a acestui *maître à penser* nu va rămîne mare lucru (*L'Être et le Néant* nu poate fi citit fără a căsca de trei ori pe pagină); nu știu dacă cineva mai deschide azi chinuile sale romane; vor rămînea însă nuvelele și piesele de teatru, aceste concentrate artistice de mizerie umană, pe care intelectuali cu masochismul în sînge le vor vîna în perpetuitate ca argument pentru sinucidere.

Ce păcat că Sartre a murit cu nouă ani înainte de prăbușirea comunismului! Există o mare cantitate de indivizi ce ar fi meritat din plin să apuce anul 1989, dar pe care soarta i-a scutit de administrarea unei ultime palme. Între timp, stilul lui Sartre de a te juca cu istoria și cu oamenii a căzut în desuetudine cu o viteză pe care nici cei mai optimiști n-ar fi sperat-o; astăzi el a ajuns vestigiu arheologic, semn al unei epoci pe care am vrea s-o uităm complet, ca și cum n-ar fi existat niciodată.

În acest sens, „centenarul Sartre” reprezintă o sintagmă neverosimilă: nu-ți vine să crezi că, în urmă cu doar treizeci de ani, comportamentul sartrian era încă atît de răspîndit și parea garantat pentru încă un secol. Iată idolul stîngist transformat definitiv în *Jean-Sol Partre*, așa cum l-a numit, încă din timpul vieții, un scriitor infinit mai interesant și mai simpatic. ■

cerșetorul de cafea
de Emil Brumaru

Primăvara sar în sus broaște extraplate

Dragă Dimov,

Primăvara sar în sus
Broaște extraplate,
Animalele fac febră,
Berze cu chiloți de vată
Umblă fără nici o jenă
Prin băltoacele create.
(Dacă vrei să abuzezi
De umiditate
Poți să stai afară-n ploaie!)
Școlărițe cu compasul
Sîinii-și trag sub bluze
Și-i pătiază cu cerneală.
Eu visez closete mixte,
Profesoare-n pielea goală,
Îngeri care-și scot ciorapii
C-un surîs candid;
Oh, pe sală, cu penița
Venele-mi deschid!!

Emil
22-III-'68

am primit la redacție

- Ion Bogdan Lefter, *Despre identitate. Temele postmodernității*, Pitești, Ed. Paralela 45, 2004. 352 pag.
- Dan Gulea, *Castelul din cărți*, sensuri ale „arhitecturii”, eseu, cu un cuvînt înainte de Ion Bogdan Lefter, Pitești, Ed. Paralela 45, 2004. 200 pag.
- Ștefania Mihalache, *Est-falia*, roman, cu un cuvînt înainte de Gheorghe Crăciun, Pitești, Ed. Paralela 45, 2004. 142 pag.
- Ligia Holuță, *Pe deasupra norilor*, poezii, Arad, Multimedia Internațional, 2004. 52 pag.
- Sali Bashotam *Exilul sufletului*, poeme, ed. bilingvă rom.-alb., trad. în rom. și texte selectate de Baki Ymeri, postfață de Marius Chelaru, București, Ed. Muzeul Literaturii Române, 2004. 124 pag.

- Miruna Vlada, *Poemextrauterine*, cuvînt înainte de Octavian Soviany, Pitești, Ed. Paralela 45, 2004. 64 pag.
- Venera Anton, *Evanescențe*, Ed. Dharma, București, 2004, 74 pag.
- Anișoara Anghel Mija, *Odissea receptării personalității eminesciene*, București, Ed. Paco, 2005. 310 pag.
- Ioan Roman, *Noel și fiii*, roman, Constanța, Ed. Ex Ponto, 2004. 236 pag.
- Ioan Roman, *Frații zimbrului*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Constanța, Ed. Ex Ponto, 2004. 366 pag.
- Anatol Ciobanu, *Fugar în steaua mea*, București, Ed. Publistar, 2004. 168 pag.
- Nicolae Sandu, *Ecoul înșăngerat*, poeme, Focșani, Ed. Zedax, 2004. 70 pag.

www.polirom.ro

10 ani
ne veți căi și mîine

- Eugen Istodor
Viețaii de pe Rahova
Din mărturiile unor condamnați pe viață
- Ruxandra Cesereanu
Gulagul în conștiința românească
- Jorge Luis Borges
Poezii
- Ken Kesey
Zbor deasupra unui cuib de cuc

Suplimentul
de CULTURA

Un săptămînal realizat
în colaborare cu Zisul de lași

dimineată de iulie. frunza de brusture

dacă tac nu tac numai eu dar nici dacă vorbesc
nu vorbesc numai eu. dimineata este o coală albă
iar seara coala e mângălită. aş putea să las așa
cum lasă pet textul lui. aş putea să notez după criteriul
presiunii
diferite asupra celulei. micro doişpe trage aer în piept
şi până nu apucă soarele să urce mai sus
micro doişpe se răsfăţă sub corturile răcoroase ale lui
dumnezeu.
micro doişpe este acum la inima lui Dumnezeu. va mai
trece vreme

până va veni seara. până atunci
coala de hârtie va fi fragedă ca frunza de brusture.
trece peste ea buburuza
şi scorpionul. e o bună strategie
să nu înceapă ziua
de unde somnul a tăiat un hotar. Dumnezeu
are depozite mari de uitare. cum ar fi
să te caţeri pe-o sulită? Dumnezeu
preferă tăcerea
şi coala albă. de-aia încep fiecare zi
cu o coală albă pe masă. dacă o vede
ştie că şi astăzi mă gândesc la el
şi-mi pune deoparte o dimineată
şi pentru mâine. acum
cred c-a plecat
pentru că spun Dumnezeu de parc-aş spune
frunză de brusture. frunză de brusture
peste care a trecut
buburuza. ori scorpionul

dimineată de iulie. bastonul tatălui meu

se plictisesc şi morţii? dacă putrezitul ar fi plicticos
n-ar fi cimitirele pline. în micro doişpe
simuleasa e tocmai bine aşezat
în centru
ca un cinematograf între blocuri.
astfel scade constant presiunea de plictiseală. cei cu
balcoane
spre simuleasa sunt răsfăţaţi de soartă. carnea tânjeşte
în apartamente
oasele
de la simuleasa
n-au nevoie de nimeni. am văzut
oasele tatălui meu. nu părea plictisit
tata
după paisprezece ani în noroi. nu părea să-i lipsească
ceva.
i-am văzut bastonul
cu cap de fier. nu mai bocăneşte de paisprezece ani cu el
neliniştit nu e
ar putea să bocănească din nou ameninţător
dac-ar fi cazul. tata înjura chirurgii fiindcă voiau
să-i taie piciorul atacat
de arterită diabetică
tata urla pe coridoarele spitalului de la mânăstirea dealu.
tata a venit din caucaz cu un glonţ rusesc în picior
tata înjura generalii care au întors armele şi i-au lăsat în
rusia

tata înjura comuniştii care i-au tăiat pensia iovr
pentru c-a luptat în est.
tata a-ngropat cu el multă furie
n-are cum să se plictisească. i-au strâns oasele
i le-au pus într-un colţ. tata stă acum
în colţul gropii într-un săculeţ de pânză
tata tremură în noroi sub pânza albă stropită cu vin
tata soarbe picăturile de vin şi aşteaptă
să se amestece carnea mamei cu carnea lui din noroi
să se amestece sângele mamei cu sângele lui din noroi
tata nu se grăbeşte. poate va ieşi din sângele lor
cineva mai bun. tata a vrut totdeauna să-ndrepte
lucrurile

şi-acum are timp. are tot timpul din lume
tata e furios şi-are treabă
n-are cum să se plictisească.

cum stă-ntre blocuri
în centru
cimitirul simuleasa e un lucru sigur
te poţi baza pe el

diana. picibrul de ghips

micro doişpe. blocuri lângă blocuri
cuvinte lângă cuvinte într-o propoziţie fără sens.
le va scoate cineva din gunoaie
din praf din rugina combinatului de oţel
se va holba pensulând cu delicateţe arheologică?
melancolia între gunoaie nu are sens. în gunoaie acum
picioruşul de ghips!
în pubelă în sucii ei gastric
în ruginitura asta scârţâitoare
care vomită în maşina de gunoi.
nu mai aşteaptă nimic de la noi
ea
nici o surpriză. Ei bine picioruşul de la cinci ani
de feşe tencuite cu ghips
de când ai băgat ghetuţa în roata din spate
a bicicletei poate e o surpriză. ţipai
şi nu reuşeam să-ţi extrag piciorul din spiţe
mă uitam în câmpul cu mirişti nesfârşite
dar te-ai eliberat singură cum ai făcut
iar sângele
mi-a revenit dintr-o dată în inimă. ai tropăit
trei săptămâni prin apartament cu piciorul de ghips
ca un pirat. istoria asta va trebui gândită
de purtătorul de măturică. emoţia lui
zace deocamdată pe undeva prin gunoaie

dumnezeul din micro doişpe

dumnezeu e un cerşetor bărbos cu haine soioase
stă într-o rană pe trotuar
la catedrală. cerşeşte de la trecători.
e bine să-i dai. nu e literalmente necesar
să crezi în el. ajunge teama
ceva speranţă e chiar prea mult.
nu poţi fi Dumnezeu dacă nu te-aşezi jos
dacă nu ceri. dacă nu poţi asta
n-ai cum să fii Dumnezeu. el poate să-ţi ceară
cum poate şi să-ţi dea. el poate să-ţi dea
cum poate să se şi răzgândească. asta e teama
de Dumnezeu. de-aia trebuie să-i dai
să nu te uite. dacă ţi se pare că Dumnezeu
n-ar trebui să stea pe jos

chiar ai zbârcit-o. nu trebuie judecat Dumnezeu
trebuie ştiut de frică. e bine să-ţi fie frică de cineva
şi cel mai bine e să-ţi fie frică de Dumnezeu.
cerşetorul ăsta bărbos
de-aia cere
ca să vadă ce faci

fantă. balada semaforului gheorghe

am aflat repede că în oraş n-are nimeni numele lui
darmite obiectele.
totuşi i-am pus un nume
i-am zis gheorghe
semaforului colţ cu independenţei.

gheorghe! mă strigau ai mei din sat
gheorghe! i-am zis semaforului
pune-mi şi mie o culoare bună.
el se lăsa greu
cu toate că-i dădusem numele meu de copil.
câte-o jumătate de oră mă făcea s-aştept
câte o jumătate de zi la intersecţie

nu zic că-n sat era mai bine.

când gheorghe pune verde şi în sfârşit traversam
mă pomeneam dracului pe câte-o stradă
fără nume. umblam printre inşi despre care nu puteam
să spun

că există sau nu. păreau să comunice ei între ei
dar eu cu atât mai tare aveam bănuiele. umblam
pe străzi înguste mă-nghesuiau clădirile lor
îmi luau pielea de pe mine
luau carnea ieşeam la capăt doar suflet.
străzi blegite de nefăcut nimic sute de ani.
străzi pierdute în vopsea scorojită
cu lemnul ferestrelor nedeschise vreodată lipit.
eram deprimat. gheorghe observa şi el că sunt
deprimat mă vedea de departe
stingea luminile
nu voia să aibă de-a face cu mine.

gheorghe! ziceam în şoaptă bucuros
c-am găsit în fine unul de-al meu.

vezi-ţi de treabă mi-o tăia rece
aici nimeni n-are numele lui

strada mihai popescu

timpul unu. nu-mi plăcea strada mihai popescu pe ca
locuie

timpul doi. am construit alături altă stradă mihai
popescu

imediat lumea a lăsat strada veche
şi se plimbă pe strada mea

şi pe strada mea sunt sticle goale de plastic
nu se ridică zilnic gunoiul etcetera
dar strada mea are ceva care place
oamenilor li se pare interesant să se plimbe pe ea

pe strada mihai popescu cea veche erau câteva teras
am plantat şi eu câteva pe strada mea.
beţivii au lăsat paharele pline pe strada veche
şi s-au aşezat la mesele de pe strada mea

nu mai găseşti un loc
nu mai este pic de intimitate
nu mai simţi o frunză sub talpă o adiere ceva
se consumă imediat totul pe strada mea

m-a adus la exasperare situaţia asta
dar n-am ca face
am să construiesc altă stradă mihai popescu ■

ombinație de jurnal, autobiografie, roman epistolar, *Familia scrisă* urmată de *Caietul mamei* a lui Ilie Constantin e o scriere-montură

nenită a scoate în evidență, cum o piatră prețioasă, figura auctorială. Varietatea modalităților convocate în vederea acestui țel rădează o anume nervozitate explicabilă prin miza mare a țelului, dar poate și – aci atingem deja niezul moral al cărții – printr-o imbiție delicios ținută-n frâu de emperamentul ce-o conține, însă nerez zgîndărită de circumstanțe, ilită prin chiar natura lor la o înfățișare mozaicată. Nelinieștea sufletească se conjugă cu o neliniște formală. Cu toate că nu ea alcătuiește faultatea de bază a ființei scriitorului e-și narează viața cu un scrupul doar al documentului interior și al celui exterior (scrisorile primite, mai presus de toate, punerea în scenă a extraordinarului „Caiet” matem). Ilie Constantin – să-l numim așa, cu un pic de jenă, pe confratele ostru, căci e, în cazul de față, o ntitate amfibie, pe de o parte poet, necunoscut, pe de alta peronajul cvasiromanesc al paginilor care ne referim – ne apare drept un tip de visător specific, de aristocratică notă, cu tangențe la auto-aliza cavalierească a lui Pierre ezuhov și la torpoarea cețoasă a i Oblomov. Lucrul prea susținut dispune. Nutrește măgulitoare doieli cu privire la personala-i levănț. „Am lăsat baltă *Conspectul spre basm*, nu-l voi scrie niciodată. Iile de fișe mă resping prin masa r. Și m-am întrebat de-a dreptul: n eu atâtea lucruri originale și portante de comunicat? Erau nple «plăceri de lectură», iar o rte de acest gen cere bogăție e idei și rigoare. Voi risipi deci sedantele cartonașe, pe care i fi notat inutil sute de pagini”. o dată e retractil, refuzînd funcții pă care alții se dau în vînt: „am nunțat, în septembrie, la o carieră «diplomat» oferită cu seriozitate ar comportînd inconveniente ntru existență de scriitor, oricît bine vor fi împăcat cele două menii Paul Morand și Paul Claudel, iliu Zamfirescu și Lucian Blaga), i simt parcă mai ușurat să rămîn ar prieten și vecin al lui Nelu inteanu”. Expresia la care recurge șor încordată, meandrică, de-o nie moale care e, concomitent, mijloc de distanțare atît de lume și de sine: „Îngîndurarea mea transforma în indignare religioasă: anul cu bicicleta abuza în mod indalos de nesfîrșita răbdare a mnezeinii față de nerozia noastră. *Je-toi, et le Ciel t'aidera*, spune Fontaine. Bețivanul nocturn își răduia să-l deranjeze pe cel ce e sub voința sa toate lumile stente și posibile; și asta pentru

a-i cere un lucru aflat în înseși puterile lui de păcătos. El cheltuia cu rugi inutile o fracțiune din eternitatea Domnului...”. Pînă și numele eroilor din paginile complexe alcătuirii evocatoare ni se înfățișează frecvent, dintr-un, de bună seamă, impuls pudic însă și dintr-o igienă a confesiunii, elegant cifrate: *Uxor, Sponsa, Soror, Prima, Secundus, Tertia* etc. O anxietate în fața realului se simte-n detalii ca și-n ansamblul organizat cu răbdare, din fragmente (semn de circumspecție).

Bucuriile autorului vădesc o prudență lăuntrică ce nu depășește adesea cadrul domestic (îl atrage viața familială, frumusețea nevestelor sale, jocul producător de larmă

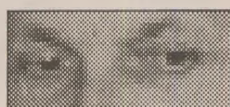
noșteam, mi-a vorbit îndelung, în fața unei sticle de vin, despre o noapte petrecută de el, cu două săptămîni mai devreme, în compania unei femei «albă ca zăpada în flăcări». Curioasa formulă de tip marinist și gongoric revela un hazard ricanant”.

Hélas, această existență ce părea menită visării, lecturii, scrisului, într-un cuib familial cu un rol protector inefectibil, s-a pomenit totuși confruntată cu un seism istoric ce a zdruncinat-o, a dislocat-o, proiectînd-o pe imprezibilele drumuri ale exilului și apoi pe cele ale unei țirzii și poate că nu întru totul împlinitoare reîntoarceri. Onestitatea originară a unui Bezuhov în variantă valahă se vădea ofensată

unor săbii! Un Oblomov de București primește, în vara anului 1973, vizitele unui anume „tovarăș Moraru”, care-i pretinde o anume „colaborare”, eveniment ce-l obligă a lua decizia gravă a deștărării: „Fără această intervenție a unui anume organism în viața noastră, eu n-aș fi făcut niciodată acel pas, care a devenit ulterior inevitabil”. Cu precizarea unui resort de primară probitate: „Conștiința nu mi-a îngăduit să devin un sub-om, cum mi s-a cerut. Am decis să mă fixez la Paris”. E un nivel de aventură dramatică ce frînge linia existențială structural trasată, ca și traiectul unei activități literare, substanțializate într-un șir de cărți și încununate de-o strălucitoare

de „sub-oamenii” care, între puzderia de fărădelegi, i-au supus la grele încercări pe cei mai dăruți și mai reprezentativi dintre noi, pe oamenii creației, sarea pămîntului...

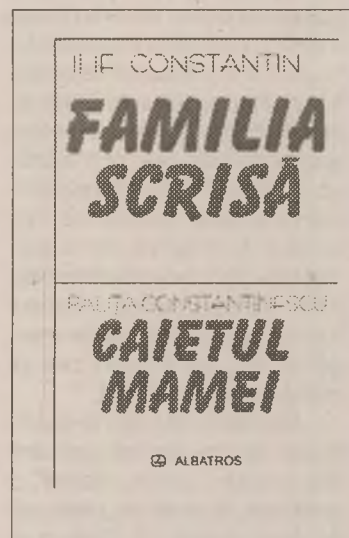
Să revenim însă la destinul lui Ilie Constantin a cărui coabitare cu aventura nu se reduce la îndelungata experiență occidentală și la revenirea în patrie, prezentînd rădăcini mai adînci. Singele visătorului abulic și al intelectualului rasat izvorăște dintr-un ținut de aspre iregularități de viață rurală, zbuciumat de patimi, de interese achizitive, de amoralitatea inerentă lor. E ca și cum făptura sa, mirabil formîndu-se între contrarii, și-ar fi înscris o decantare maximă în raport cu originile. Să fi alcătuit insistenta rememorare a ascendenței aprige a poetului un factor corectiv al pasivității personale? Tată i-a fost un jandarm cu apucături bahice și durități de comportament ce-au sfîrșit prin a-l rupe definitiv de ai săi. Mama, o femeie remarcabilă prin luciditate și prin aspirația spre o mărturie scriptică, de dragul copiilor, deși urmase doar cinci clase primare („Caietul” său, deși evident purtînd un retuș stilistic, constituie un manuscris prodigios), nu era mai puțin o făptură pasională, îngenucheată de greutate, azvîrlită în lotul unor „dureri înăbușite”. Iată acolada duios-absolutorie prin care o îmbrățișează postum fiul său: „Măritată de către autoritarul ei tată, la mai puțin de cincisprezece ani, cu un bărbat mult mai vîrstnic decît ea, cizmar dintr-un alt sat, ea avea o legătură cu un băiat de vîrsta ei. Se simțea gata de orice nebunie în pasiunea ei compensatorie. Ascultam pudicele confidențe materne într-o stare de «panică-dinaintea-ființei»”: puțin lipsise ca tinerii îndrăgostiți să fugă la oraș pe totdeauna! Iar eu refuzam cu îndărjire o asemenea continuare a poveștii: mama TREBUIA cu orice preț să-l înțelească pe viitorul meu tată, pentru ca eu să pot veni pe lume!” Nu mai puțin, Ralița Constantinescu însăși s-a născut într-un context familial frămîntat, situație care-l îmbrăta de autor de ideea de-a înprobeni dintr-un neam țărănesc cu puternice pulsuni vitale, cu tulburări în organizarea lui „cu destine dezordonate, cu surde acumulări de suferință și prea rare momente de bucurie”. De unde atunci reținerea, sobrietatea intelectuală, capacitatea de autodominare melancolică și, nu în ultimul rînd, sensibilitatea fin meditativă, trăsături pe care le învederează Ilie Constantin? Mister. Mister al vieții pururi impredictibile, în subteranele-i răsuciri, mixări, altoiuri, transferuri de atribute, cu atît mai mult cu cît, după cum glăsuia Pascal, delicatețea e un dar al sufletului, nu o achiziție a artei. ■

semn de carte
de Gheorghe Grigurcu

Caietele unei vieți

delicioasă al copiilor), altfel zis eposul potolit al desfășurării cotidianului, nelipsit totuși, de a treia, tainică, dimensiune. Cea care se descoperă contemplației. Moralist, *ergo* estet al sufletului, spre a ne folosi de o vorbă a lui Jean Cocteau, Ilie Constantin decupează imagini pe care le degustă înfiorat la intersecțiile realului cu arta, încărcate de prestigiul apodictic al celui dinți, înmuiate în relativitatea ce se deschide infinitului a celei de-a doua. O scenă reconstituită pe dubla cale a memoriei mamei și a propriei reverii are aerul blînd-fantast al unei secvențe de film american: „Marea scenă, care relansează total «romanul» mamei și mă face să visez, este așadar conversația dintre un bărbat călare (cu alți doi cai de schimb umîndu-l) și o tîlnără femeie purtînd pe cap, sub un vălătuc, un mare coș cu mîncare pentru ai săi, la cîmp. Ne aflăm pe un drum de țară. Călărețul se ivește din urmă, într-un mic nor de praf”. O scară de bambus infirmă, extrasă din lăzile de gunoi și dăruită autorului, la Paris, de către un *concierge*, îl încîntă precum o „minune”: „Lemnul ei (...) mă umplea de voie bună de îndată ce o zăream în apartamentul nostru, rezemată de rafturile metalice ale bibliotecii. *Echelle en bois de bambou*, scară a lui Iacob pe care cohorte de îngeri ar fi putut descinde pe pămînt și urca spre paradis”. Și nu în ultimul rînd mînuitorul cuvintelor contemplă cuvintele, surprinzînd natura lor fantastă, degustînd barocul lor apt a ornamenta un ceas țirziu al boemei: „Un operator de cinema, pe care abia de-l cu-

Ilie Constantin: *Familia scrisă* urmată de *Caietul mamei* de Ralița Constantinescu, Ed. Albatros, 2004, 300 pag., preț 90.000 lei.

de spectacolul unei puteri uzurpatore ce îngrădea progresiv libertățile cetățeanului cu scandaloasă pretenție de-a le garanta, ajungîndu-se la structura unei societăți închise ce rezerva fiecărui individ un spațiu de captivitate, aidoma unei cupole-voliere dintr-o mare grădină zoologică”. Prin urmare o închisoare aeriană în care se puteau înghesu felurite specii de păsări, capabile doar de începuturi de zbor, doar de avînturi ratate. Deoarece „de pretutindeni, o rețea diafană se iveau ca un zid: capetele și vîrfurile de aripi se izbeau contra firelor de oțel, fine ca o pînză de păianjen și capabile să devină, dintr-o clipă în alta, mai tăioase decît ascuțitul

recunoaștere. O aventură ce dă năvală cu o impetuoșitate și cu o tendință de extindere ce nu se opreau la traversarea graniței, săvîrșită fără entuziasm, întrucît în „lumea liberă” înfățișările pozitive ale vieții se relevauacompaniate de dificultăți și riscuri neprevăzute. Scriitorul deprins de timpuriu cu succesele, beneficiind de un halou de largă recunoaștere, se vede împins brusc într-o altă identitate, nevoit a lua drumul de la capăt. Presupunînd nu numai găsirea unui mijloc de trai într-o cu totul altă sferă decît cea culturală, ci și perfecționarea unei limbi străine, pe drumul lunecos al căreia nici un român se pare că n-a mai atins sublima performanță a lui Cioran: „Eu însumi nu mai eram aceeași persoană: scriitorul din București, cu o bună situație socială, notoriu, premiat, activ, a devenit altceva. În primele săptămîni aici, eram un ins neliniștit care-și căuta o slujbă, și asta în plină criză economică, în plin șomaj. Neposedînd nici o calificare tehnică, a trebuit să accept un post modest de gardian de parking. Nici gînd de a trăi din scris, foarte puțini autori concep asta în Occident. Franceza mea era bună, dar pentru a o cunoaște ca lumea mi-a trebuit un studiu îndrîjit. Acum, după patru ani, vorbesc bine și scriu cu puține greșeli, însă... E vorba de o limbă laborios învățată, și asta se va simți întotdeauna; accentul meu, felul de a formula frazele, de a intona – totul e străin și va rămîne ca atare. Există un prag de netrecut”. Sînt mărturii tușante care acuză un timp, o mentalitate funestă ce l-a devastat, o categorie

lecturi la zi de Simona Vasilache

Citiți-le noaptea!

Pandantul, într-un fel, al madelainei lui Proust, este proba amintirilor provocate. Sau testul toleranței la trecut. Încercarea, adică, de-a retrăi, cu puterea de judecată a stărilor de veghe, scene „performate” ca sub hipnoză. Nu e vorba, în asemenea „reconstituiri”, atât de lucrurile prin care al trecut, cât de lucrurile care ți-au fost trecute, transmise, cu nelipsitul corolar că numai cu ele se construiește viitorul. Sigur, orice perioadă se „joacă”, mai mult sau mai puțin, cu axa timpului, fără să uite, chiar dacă n-o recunoaște, că, indiferent de ce se întâmplă în prezentul ei, deopotrivă trecutul și viitorul rămân „compartimente” autonome, pe care epoca următoare le contextualizează altfel. Relația cu istoria (viitorul y compris) e, totuși, (mai) specială în regimurile totalitare. Așa că una din obsesiile de tot felul ale comunismului românesc a fost, de bună seamă, lumea în anul 2000.

În 2004, patru dintre „micuții” de atunci, din anii '70 – '80, Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici, Ioan Stanomir, publică, la Polirom, două cărți unde arată, dintr-un „viitor” care, între timp, a venit, cum se vede trecutul (de aur). Prima, *O lume dispărută. Patru istorii personale urmate de un dialog cu H.-R. Patapievici*, e un amestec de „ce-ar fi fost dacă...” și de *Good-bye, Lenin*, „cronica” unui trecut de aruncat și nu prea, fiindcă e greu să te faci că-l uiți cîtă vreme încă îl porți cu tine. Este turul ghidat al unui fel de muzeu al mutațiilor, din care autorii nu se exclud, dimpotrivă, se „propun” ca „materiale” pentru o mereu amînată vivisecție. Ceea ce scriu ne privește în măsura în care îi privește, îi transformă și, rîzînd învelişul, iese la suprafață, în accese de nu o dată decepționată sinceritate.

Mult mai „studiate” (dar cu același farmec al „ineditului”) sînt mărturisirile indirecte, „desenate” prin însemnări de lectură, din cea de-a doua carte, *Explorări în comunismul românesc*, de fapt primul volum al unei cercetări în trei părți. Formal, cel puțin, continuă

mai cîrînd „proiectul” din 2000, în căutarea comunismului pierdut, o „culegere” de analize despre literatura perioadei, cu pete de culoare biografice. A face, aici, „arheologia” relațiilor dintre literatură și viața zilnică ar trăda oarece prețiozitate, mai ales că firele sînt, de obicei, destul de la vedere. Literatura, confiscată de regim, devine repede instrument de „paradă”, cale de-a specula emoțiile și de-a forma sensibilități care, întotdeauna, sînt mai greu părăsite decît recile idei. E, în parte, explicația găsită pentru longevitatea, în lumea postrevoluționară, a unor „slăbiciuni” pentru fostele mecanisme de propagandă. Tonul „relatărilor” e, și el, cîteodată aproape duos (ca în capitolul despre mărirea și mizeria Luciei Demetrius), de fapt fin ironic, de un umor măsurat și sec. Părfînd că doar consenuează, fără a cîntări, fiecare „secțiune” își impune judecățile de valoare prin felul în care face „montajul”. Reacția criticii timpului, decentă prin omisiune, curajoasă sau aliniată ține, în fața „galantarului” cu trufandale ajunse în extrasezon, un ciob de oglindă. Se vede acolo, cel mai bine, că soarta e schimbătoare.

Și că autorii și cărțile lor și-o urmează fără împotrivire. Ca totdeauna, în timpuri, totuși, moderne, oamenii trăiesc mai mult decît ideologiile. Așa că apar, fatalmente, par a spune, cu aerul că scuza, deși acuză, autorii, „alunecări”, trădări, convertiri și fariseisme de tot felul. Scriitorul vremii e, cu puține excepții (dar nu de bunele excepții se ocupă ei), un „textofag” în schimbare de piele. Își înghite textele din tinerețe, apoi pe cele din ce în ce mai tîrzii, pe măsură ce nu mai corespund, înghite „hapuri” edulcorate, însă cu gust de stricnină, dar supraviețuiește. Între inadaptable interbelic, solitar și estetic, și perfect adaptatul vremurilor noi nu se întinde vreun gol istoric. Sînt oameni care se pricep s-o ia de la capăt.

„Oamenii începutului de drum”. Nu cei de care vorbeau, prin anii '30, vestitorii „noului Adam”, ci produsele (de serie) ale „creațiunii” de după martie '45. Despre ei, despre intelectualii care s-au priceput să iasă din derivă scrie Ioan Stanomir. Foști „reacționari” dedați la progres. Felul cum și-au ispășit, rînd pe rînd, „păcatele tinerețelor”, prin discursuri encomiastice și scrieri „de școală nouă”, face substanța studiului lui Stanomir. Angelo Mitchievici întregeste tabloul cu critica literaturii „de anticipație”, aceea care plănuia, pentru generații după generații, „viitorul luminos”. Stîngace în stil, strălucite prin „scenarii”. Inițial importate dinspre soare-răsare, subiectele ajung, pe măsura „profesionalizării”, să reflecte performanțele în crescendo ale conducerii autohtone. În finalul primului capitol, tot Ioan Stanomir face un „legato” cu literatura „ușoară” (dar de succes...) din interbelic, urmărind traiectoria lui Cezar Petrescu, recuperat cu legitimitate bucurie după 1945. Prozele lui sînt

Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici, Ioan Stanomir, *Explorări în comunismul românesc*, vol.1, Editura Polirom, Iași, 2004, 456 pag.

despre „oameni care înving”. Despre culezători.

Urmează un „montaj” dedicat teatrului, „gen” mai periculos și mai folositor deopotrivă, prin „deschiderea” lui către publicul adunat în jurul o scenă. Femeile joacă, aici, un oarece rol, dramele „primului val”, abandonate mai pe urmă, făcînd din ele „partizane” emancipate, gata să dea uitării trecutul. Rolul lor în educația copiilor, așadar virtuțile de posibil model se transformă, propagandistic, într-un atu important pentru „modelarea” (realist-socialistă) a societății.

De aici se trece, firesc, la „mitologia” anilor de școală, de astă dată „acțiunea” întîmplîndu-se în deceniul

nouă. Și chiar în deceniul zece, prin zelul pus de „apărătorii” culturii în a-i face pe „contestatarii” să admită că și-a avut și cenzura roșie ei, că „sictirul din jurul seriozității” nu duce la nimic bun. „Seriozitate” înseamnă, în context, morala în maxime și ilustrații a abecedarelor, pe care Ion Manolescu, Paul Cernat, Angelo Mitchievici le „scutură” fără pic de nostalgie, ca pe niște „fotografii ale unei copilării mistificate”. Tratatul de metodică pline de dișee, basmele și baladele convenabil modificate, mîzînd pe o logică nu tocmai impecabilă sînt citate ca mostre de „paraliteratură politică”. Alte exemple „la minut” le servesc filmele polițiste *made in Romania*, tributare aceluiași maniheism „cu tentă”.

Și, în sfîrșit, ultimul capitol e consacrat „slavei” devenite afacere de stat. Slujbașii ei, de ieri și de azi, expuși la gazeta de perete, sînt lăsați la dreapta judecată a cititorului. Nu trec neobservate „făcăturile” care afectează istoria literaturii, cu „miturile” și „eroii” ei, în măsura în care afectează și istoria națională. Căutarea cu tot dinadinsul a unor legături acolo unde n-au fost niciodată duce la colaje grotestice de-un postmodernism involuntar. Pînă la urmă, *castigat riden. mores*, deși cei patru autori facea mai mult decît să rîdă, ci toate că nu e chiar de rîs. Da nici numai de plîns. E, în orice caz, de vorbit. De cerceta în deaproape, chiar dacă astfel de priviri mioape descoperă detalii care nu fac, mai niciodată, plăcere. Cu ele, ca și fără ele, lumea, mai bună sau mai rea, își vede, în continuare, de drum. Și a fost noaptea, și a fost dimineață...

cărți primite

- Magda Cârneci, *Haosmos și alte poeme* (antologie de poezie 1980-2000), cu un cuvînt înainte al autoarei, Pitești, Ed. Paralela 45, 2004. 238 pag.
- Tudor Cîlcu, *Cu marea în suflet*, Râmnicu Sărat, 2005 (versuri). 88 pag.
- Zina Molcuț, *Poeți expresioniști germani într-o viziune nouă* (Gottfried Benn, Georg Heym, Ernst Stadler, Yvan Goll, August Stramm, Georg Trakl), București, București, Ed. Grai și Suflet – Cultura Națională, 2004. 684 pag.
- Cassian Maria Spiridon, *Aries*, Iași, Ed. Junimea, col. „Dictatură și scriitură” (inițiată și coordonată de Cezar Ivănescu), 2004. 564 pag.

Societatea Română de Radiodifuziune
RADIO ROMÂNIA CULTURAL

TOADER PALEOLOGU invitat

într-o emisiune despre
Principiile liberalismului

Ascultați

Emisiunea Mediateca: **Etică-Estetică**
Miercuri, 16 martie, ora 12.30

Realizator: Teodora Stanciu

fm

Arad 106,8	Deva 105	Satu Mare 96,1
București 101,3	Galați 101,6	Sibiu 103,7
Baia Mare 100,1	Iași 103,1	Suceava 101,6
Brașov 105	Oradea 96,1	Tg. Jiu 89,5
Buzău 103,7	P. Neamț 100,3	Tulcea 105,4
Craiova 101,1	Ploiești 104,1	Zalău 105

Trei decenii de lentă dar decelabilă evoluție se cuprind în recentul volum *Lacătul de aur* (cu o față de Dan Cristea, Ed. Cartea românească, Colecția Hyperion, Serie nouă, Buc., 2004) al poetului Gabriel Chifu, ceasurile sale un nu mai puțin zestrat romancier, iar ca scriitor în general preocupat, pentru a remarca postfațatorul său atât de „contextul social care produce un eu divizat și paradoxal”, cât și, mai cu seamă, de destinele omului contemporan în habitatul unei lumi „lipsită de mister și sacralitate”, nu însă și de vestigiile acestora, capabile de resurgență. Cele șapte volume antologate în *Lacătul de aur*, concepute între anii 1976-2003, de la *Sălaş în inimi* la *Basinul de orb* dau probele unei identități unități de viziune, la un poet singular, imun la modele care s-au perindat între timp, gura pe instrumentele lui, într-un jurnal global în care se poartă necurmat. Cu suită aici, dar nu dintr-un impenitent narcisism – inevitabil, curios, la poezii lamentoși! – ci dintr-o permanentă ebuliție a eului creator și iubitor de lumină.

De certitudini, prin urmare, de ele puncte de sprijin existențiale ceea ce el numește stații în strălucirea pustului dintre cuvinte, mălțuit cu florile negative ale goiului! Acel aur care „răsare/ lin de cuprins/” este al alchimistilor, oțetoză luminii este identificabilă minării cunoașterii, între efemer etern, între semeni părăsiți de muri și fugitive semnale de întuire. Poate însă am greși pe-lând adânc pe latura filosofică nei lirici care, în fapt, în mișcătoare staze, cercetează situația omului stările vârstelor, ale locului, otimpurilor: poetul este un nărean de robustă structură hică, mai apropiat de luptător cât de veșnicul învins, concomitent conștient de vulnerabilitatea ței umane, de traiecul acesteia tre moarte și chiar ros de ntimentul unei culpabilități cu să obscură: „În somn, îngerii oții venit-au perechi/ Cu vorbe au biciuit, m-au judecat/ ești ovat, ești vinovat, vinovat”. Acești jeri negri, damnatori așadar eau în ochi lacrimi pietrificate eci”. Ei clamează: „Ești vinovat. veci/ m-au condamnat”. Vina a fi sărăcit cerul de raze se înscrie domeniul creativității, cu ceea artistul își propune și ce realizează, de înălțimea țintelor.

De altminteri, oscilația între solut și relativ, în termenii tracți și alții de imediată mialitate generează și starea de ihe a eului nădăjditor de dobân-a adevărului, o constantă a liri- ui Gabriel Chifu, prin care acesta

Comentarii critice

Poet în veacul XXI

se și personalizează, într-o comunitate laică, mulțumită a fotografia dezastre și a consemna catastrofe fiziologice. Străin de acești maculați maculatori, Chifu manifestă o sănătate de care nu are a se rușina, fiind curată, virilă, negangrenată de morbo. Categoria nu exclude problematica, nici capacitatea tragicului, diagnosticând, totuși, o anumită linearitate. Și o relativ ușoară citire a simbolurilor.

Modern, prin aceea că în scrisul său opera se contemplă pe sine, iar verbul nu se răsfăță în ornamente, poetul este și un dascăl, în opțiunile simbolurilor pe care le alege, solare, slăvind lumina. Dacă, de pildă, sufletul său se pregătește să treacă puntea, nu mai puțin „focul de apă, aurul de colb, diamantul de vânt/ de-acum s-au ales – luminând, luminând...”. Poemul se intitulează *Vânt și diamant*, în termenii alchimiei, opera s-a născut și e tot una cu aurul cunoașterii. În lumea în care trăim, însă, din coșmarurile noastre nasc zei obosiți și palizi, de tragică soartă: „Ei nu înțeleg lumina și nici întunericul. Vântul/ îi izbește gonindu-i fără noimă. Ei țin în mână/ o torță înghețată. Sunt orbi/ deodată, somnolenți, aleargă spre un zid uriaș/ fără nici o poartă

în el/ Și noi fascinați/ îi urmăm” (Ca o iarbă de mare).

Tonul elegiac măsoară tristețile eului în iama interioară, când însuși soarele îngheață, e reversul clipelor de jubilație ale iluminării. Într-o lume/ societate decăzută, imaginile vituperează: „Ca și cum ar fi/ o noapte/ și ca și cum noaptea ar fi de fapt/ gura închisă a unui orb care a murit demult/ și n-a înțeles niciodată lumina”. Înăuntrul acelei guri suntem noi, captivi... Descinderea în realitate poate fi directă, de reportaj: „Vecinii iar s-au certat strigându-și câte și mai câte/ caloriferul e rece, ciorba – fără gust/ stelele – mute, întunericul – grobian și agresiv/ cuvintele – amăgitoare”. Împrejurare în care „cum să fiu liric, cum să mă strecor prin/ urechile de ac ale acestei vieți murdare/ și să ajung fremătător pe înălțimile clare?” (*Semnal de alarmă*)

Drama cotidiană se arată, totuși, minoră în comparație cu ce descoperă poetul într-un *Univers răvășit*, unde „cerul se întorsese pe partea cealaltă/ unde cu neagră cemeală/ era scrisă o poveste indescifrabilă/ De tristețe soarele se micșorase/ până nimerise în gura unei furnici/ care-l purta pe cărări șerpuitoare

mici/ prin iarba colosală”. Într-o asemenea ipostază „bisericele stăteau răsturnate/ ca niște acrobați cu capul în jos/ iar turele creșteau smintit/ aidoma rădăcinilor spre adânc”. (*Un deșert prin care rătăcește trecutul*) La rândul său, înghițitorul de săbii, acrobatul fără plasă care este poetul, totodată leopardul care trece prin foc, ba până și femeie în stare de levitație – cu toatele din lumea circuitului –, mai precis vocea rostitoare schimbă, de-a lungul a șapte volume chipuri, măști, își mărturisește, după sclipirile de extaz, oboseala („strig țară/ m-ai orbit țară/ Lume m-ai sleit lume/ mă torn în cubul mic/ al unui zar/ să mă odihnesc” (*Cursa*)) între lucruri bolborositoare și viclene oglinzi, se pierde și se recucerește, cu matură melancolie, ades ironic și câteodată placid, într-o neostoită spunere.

Istoricul literar, apreciindu-i echilibrul și puterea, l-ar situa în continuarea înnoitorilor interbelici, cu vagi răsunete din Blaga și Arghezi, aflându-i prea puține înrudiri cu poezii epocii sale, ceea ce ar putea induce fie un anumit provincialism, fie, dimpotrivă, o mai largă perspectivă decât a companionilor. Criticul ar nota o egalitate a rostirii, de la tom la tom și din temă în temă, în contrapunere cu o etajată plajă de simboluri, cu varietatea discursului, cu energia retorică. Libera circulație între tonul aulic și cel direct, familiar poate fi și unicul filon spre festivalul postmodernismului, cu textualism sau ba.

Critica, și mai cu seamă aceea practică de poezii a salutat cu vigoare apariția fiecăruia dintre cele opt volume de versuri apărute ale dlui Gabriel Chifu, de trei ori

deținătorul Premiului Uniunii Scriitorilor – două numai în decursul anului 2004. Mediatizat de Ștefan Augustin Doinaș („atâtea și atâtea imagini cu totul noi”), de Gheorghe Grigurcu („stilistic, Gabriel Chifu operează o conjuncție între suprarealism și expresionism, extrăgând din cel dintâi libertatea halucinantă a asociațiilor, din cel de al doilea suflu cosmic”), autorul a întrunit și acordul criticii academice, prin Eugen Simion, care l-a lăudat inteligența, cultura literară și puterea de fabulație.

Mai precis în determinări, Nicolae Manolescu, numind în *G. C.* pe poetul extazelor și al caligrafiilor, îl recomandă drept „un poet bun, cursiv, cu plinătate a frazei lirice”. Cumva, pândit de un manierism pregoce. Când Alex. Ștefănescu remarcă la poetul Gabriel Chifu omul complet, armonios, capabil să celebreze și orașul și natura și dragostea și singurătatea și măreția insignifianței, ne reîntâlnim cu Gheorghe Grigurcu observând în aceeași lirică prezența atât a îngerilor, cât și a demonilor. Adică, o dualitate mai mult.

Identic, Al. Cistelean salută „o poetică care regăsește sacralitatea nu doar în splendoarea și grandoarea ei, ci și în intimitatea melancolică”.

În toate aceste feluri și în altele ce se vor formula, vom recunoaște în poetul dunărean un pilon al liricii noastre de acum? Un temperament, în orice caz și o forță, un glas independent, răsturnând opinia că în iad se ajunge pe-o scurtătură, iar în paradis pe calea celor mai ascuțiți spini.

Barbu CIOCULESCU

Fototeca „României literare”

Fotografie de ION CUCU

Mircea Dinescu monitorizat de Eugen Jebeleanu, D.R. Popescu, Geo Bogza și C. Toiu, în 1981

ste foarte neplăcut să constăți în zorile mohorâte și cețoase ale zilei, care se-ncaieră lăptoase în crengile despuite ale copacilor de dincolo de ferestre, închizând cartea pe care ai recitit-o toată noaptea, în liniște și pe-ndelete, dorind să-i redescoperi toate frumusețile – și de ce nu? – și toate nefrumusețile, ascunse, și unele și altele, pe sub și printre cuvinte, că, în parte, ți-ai făcut hatârul, dar că ți-l-ai făcut fără să fi reușit să-ți desprinzi mai înainte, de pe luminile ochilor, lentilele de contact ale meseriei de cărțar textolog. Așa-mi ziceam mai zilele trecute când, adunându-mi fișele de lectură – nărvul din fire și din devenire n-are lecuire – extrase din volumul al IV-lea de *Opere* ale lui I. L. Caragiale, cuprinzând *Corespondența* „marei noastre clasice”, volum apărut anul trecut, sub îngrijirea d-lui Barbu Cioculescu și sub egida Editurii pentru Literatură Națională, m-am hotărât, în sfârșit, după multe ezitări, să-mi fac datoria de rubricard și să măzgălesc un articol despre această ultimă ediție a scrisorilor și telegramelor caragialiene. De ce după multe ezitări? Pentru că l-am cunoscut pe Șerban Cioculescu, l-am prețuit, îl prețuiesc amintirea și voi continua să-l-o prețuiesc, printre altele pentru că era un adevărat cărturar, dublat de un fin ironist și de un foarte sever editor în acribiile lui filologice. Și pentru că, de asemenea, prețuiesc intelectualitatea rafinată a d-lui Barbu Cioculescu. Dar și pentru că, totodată, ultima ediție a corespondenței lui Caragiale mă contrariază, așa spune peste poate (probabil peste poatele meu), prin noncalitățile ei filologice și editoriale.

Apariția acestui volum de scrisori caragialiene, în anul 2004, la Editura pentru Literatură Națională, în colecția „Opere ale literaturii române” (cam pleonastice titlaturi...), a fost precedată, în anul 2000, de publicarea, în aceeași colecție, a unei ediții de opere ale lui I. L. Caragiale în trei volume, o ediție împlinită, în care erau reproduse textele din ediția pentru bibliofili *Opere*, în două volume, alcătuită și îngrijită de Al. Rosetti, Șerban Cioculescu și Liviu Călin (București, Editura Minerva, 1971), care, la rândul ei, reproducea textele din ediția critică apărută în patru volume, sub îngrijirea aceluiași trei editori, între anii 1959 și 1965. Pe lângă alte modificări ale cuprinsului, ediția din 1971, deci și ediția din anul 2000, cuprindea și un grupaj de 103 scrisori, din cele peste 900 cunoscute până atunci, grupaj alcătuit cu mare rigurozitate selectivă – poate chiar cu prea mare rigurozitate selectivă –, prin care editorii au urmărit, probabil, eliminarea din corespondență a stereotipismului felicitărilor și răspunsurilor la felicitări și totodată a pieselor cenzurabile, precum și a celor presupuse a nu-i interesa pe ipoteticii lectori de corespondență caragialiană.

Întemeindu-mă pe experiența mea de cărțar, îmi îngădui să consider că Editura pentru Literatură Națională ar fi procedat foarte cuminte dacă ar fi încheiat ediția cu volumul al III-lea, care conținea cea riguroasă selecție de scrisori. Evident, îmi dau seama că atât d-l Barbu Cioculescu, cât și editura au avut laudabila intenție de-a aduna între copertele aceleiași cărți toată corespondența caragialiană editată de Șerban Cioculescu

Critica edițiilor

Correspondență necorespunzătoare

În volumul al VII-lea din așa-numita ediție Zarifopol-Cioculescu, volum apărut în 1942, și în volumul I. L. Caragiale, *Scrisori și acte* (București), Editura pentru Literatură, 1963). Din păcate, prin simpla amestecare a textelor tipărite în cele două cărți de scrisori nu se putea face și nu s-a făcut o ediție a corespondenței caragialiene în adevăratul înțeles al cuvântului. Și acest adevăr nu-l spun numai eu, care mi se pare că mi-am căpătat deja un prost renume de cărciogar, ci îl spune însuși Șerban Cioculescu. Nu direct, dar indirect, prin reîngrijirea câtorva texte din volumul al VII-lea al ediției din 1942, cu prilejul includerii lor în ediția *Opere* (2 volume, 1971), prin renunțarea, în 1963, cu prilejul pregătirii ediției *Scrisori și acte*, la „ortografia” autorului. Citez din *Nota asupra ediției*: „Am găsit necesar să păstrăm ortografia autorului, de care el însuși se lepăda, în 1909, într-o scrisoare către G. Ibrăileanu, autorizându-l, în viitor, după publicarea lui *Kir lanulea* în *Viața românească*, să-i modernizeze ortografia, rămasă în parte etimologizantă și cu semne diacritice perimate. Am respectat însă ortoepia autorului, fonetica lui specială, de pecete muntească, și formele morfologice particulare” (p. XXVIII). Trecând peste „ortografia”, „ortoepia” și „fonetica lui specială”, evident, în mare măsură ipotetice, reproduc aci înseși cuvintele lui I. L. Caragiale din menționata scrisoare către G. Ibrăileanu, extrem de interesantă pentru orice editor de texte caragialiene: „Să mă ierți că am uitat a vă spune să se culeagă povestea cu ortografia obișnuită; eu, prin deprindere de mult, scriu cu ortografia veche, și acum mi-ar trebui multă bătaie de cap la copiat să mă dezbră, cuvânt cu cuvânt, de apucătura înveterată. Am căutat, pe cât posibil, să fie cel puțin consecventă icoana cuvintelor. Cu altă ocazie, dacă voi mai avea cinstea să figureze numele meu în prețioasa dv. revistă, am să vă rog a dispune să se culeagă tot cu ortografia dv. modernă.” Aduug acestor texte, foarte importante și pentru buna înțelegere a observațiilor mele următoare, un fragment din prefața textologică la ediția critică a operelor lui I. L. Caragiale, prefață subscrisă de Al. Rosetti, Șerban Cioculescu și Liviu Călin: „Am aplicat textului noile norme ortografice, dar am respectat particularitățile de limbă introduse de Caragiale. Scriitor realist, el preferă adeseori fonetismele și formele vorbite, deosebite de ale limbii literare (astfel: *nenchiriat*, *nentrecut*, *nensemnat*, *pân*). Se știe că stilul oral joacă un mare rol în scrierile lui Caragiale. Limba scriitorului conține numeroase particularități ale graiurilor vorbite în Muntenia, ca de exemplu iotacizarea: *aprinz*, *crez*, și *să crez*, *închiz*, *răspunz*, *văz*, *vânz*, *țiu*, *viu* (indicativ și conjunctiv prezent), cu –z sau diftong la finală, nu cu –d sau –n (*râd*, *țin* etc.). Printre particularitățile limbii vorbite reproduse de Caragiale și care figurează în textul ediției noastre, semnalăm următoarele: *aldata*, (= altădată), *pân* sau

pântre (=prin, printre), *pă cum* (=precum), *frizărie* (=frizerie), *totdeauna*, *todeuna* (=totdeauna), *undelemn* (=untdelemn), *deșchide* (=deschide), *poci* (=pot) etc., precum și moldovenisme, ca *primbla* (=plimba), *sără* (=seară), *zaplaz* (=zăplaz). Caragiale întrebuițează o serie de dublete, conservate în textul ediției noastre, ca: *‘aide* și *haide*, *‘aida* și *haida*, *cătră* și *către*, *caraghios* și *caraghioz*, *care* și *cari*, *daca* și *dacă*, *d-intâi* și *d-întâi*, *i* și *îi*, *măini* și *mâni*, *nimeni*, *nimini* și *nimenea*, *răpede* și *repede*, *strajnic* și *strașnic*, *vreu* și *vreau*. Relevăm folosirea formei vechi a substantivelor verbale cu *ia*: *apropiare*, *încheiare* (apare și în neologisme: *aliniare*, *repatriare*). Au fost respectate genitiv-dativale de felul: *casii*, *scenii*. Scrierea cu *s* în *postă* și *scoală*, ca rămășițe ale ortografiei latinești, n-a fost respectată. Neologismele intrate de curând în limbă își păstrează caracterul grafic original: *abat-jour*, *garçon* („ospătar”), *merci*, *otel*, *paravent* etc. [...]

Până în ultimii ani Caragiale și-a păstrat vechile deprinderi ortografice din școala învățătorului său ploieștean, Basil Drăgoșescu: *ad ever*, *crezământ*, *věz* etc., de care nu am ținut seama.”

Plecând de la premisa corectă că grafiile și limba română folosite de I. L. Caragiale în opera sa literară și în corespondență sunt aceleași, pentru a realiza o ediție a corespondenței de asemenea corectă, d-l Barbu Cioculescu ar fi trebuit ca, ținând seama de sugestiile și normele de mai sus, să colacioneze integral textele scrisorilor cu manuscrisele lor, să extragă, din această colacionare, argumentele fie pentru păstrarea, fie pentru emendarea prin conjectură a unor forme lingvistice din scrisori. Cu același prilej ar fi descoperit și l-ar fi eliminat ca semn grafic tradițional, lipsit de valoare fonetică, pe –u final din cuvintele terminate în diftongii –ai (*alaiu*, *ceaiu*, *graiu* etc.), –ei (*condeiu*, *obiceiu*, *temeiu* etc.), –ăi (*întăiu*, *rămăiu* etc.), –oi (*ciocoiu*, *Dorohoiu*, *voiu* etc.), și în consoanele notate *chi* (*ochiu*, *vechiu* etc.); pe *e* inițial din cuvintele din vechiul fond lexical al limbii române și de la început de silabă l-ar fi modificat, scriindu-l *ie* (*ieftin* / *eftin*, *ieri* / *eri*, *ier-te-ne* / *erte-ne*, *ieși* / *esi*, *bănuiesc* / *bănuesc*, *boierii* / *boerii*, *chefuiesc* / *chefuesc*, *creierul* / *creerul*, *nevoie* / *nevoe*, *Ploiești* / *Ploști*, *trebuie* / *trebue*, *voie* / *voe* etc. De asemenea, nu ar fi menținut în textele scrisorilor, ci ar fi corectat vechia grafie *ia* a diftongului *ie*, transcriind *la-ncheietură* / *la-ncheiătură*, *înapoiem* / *înapoiăm*, *veghierilor* / *veghiărilor* etc. Cele mai multe probleme i le-ar fi pus d-lui Barbu Cioculescu, dacă l-ar fi preocupat îngrijirea textologică a corespondenței lui I. L. Caragiale, transcrierea literei *s*, ale cărei valori fonetice variază în raport de vecinătățile consonantice sau vocale în care se află. Astfel, înaintea consoanelor *b*, *d*, *g*, *v* (*sbcium*, *sburat*, *gasdă*, *sdruncinat*, *sdrobitoare*, *sgomot*, *svonește*), în prefixul *des-* (*desbate*), înainte de *n* (*îndrăzneală*), în

grupurile *is* și *răs* (*isbândă*, *răsvărire*) și îndeosebi în poziție intervocalică (*animosită*, *blasoane*, *desamăgire*, *desaprobă*, *desertor*, *desiderate*, *desolat*, *musici*, *presentare*, *resultat* etc., etc.), această consoană dentală surdă devine, în limba română, consoană dentală sonoră, adică trece din sunetul *s* în sunetul *z* și întrucât ortografia limbii române este fonetică vocabulele scrise mai sus în paranteză cu *s* ar fi trebuit să fie transcrise, în scrisorile lui I. L. Caragiale, cu *z*, deci: *zbucium*, *zburat*, *gazdă*, *zdruncinat*, *zgomot*, *zvonește*, *dezbate*, *îndrăzneală*, *izbândă*, *răzvrătire*, *animozitate* etc. etc.

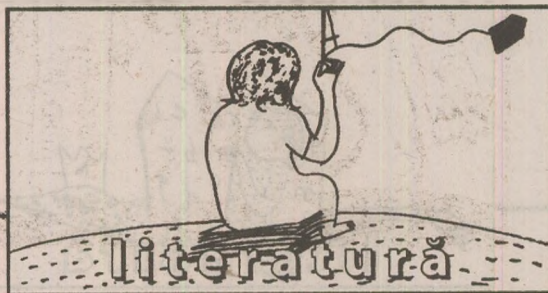
Colacionând scrisorile așa cum au fost tipărite în 1942, d-l Barbu Cioculescu ar fi descoperit, pe lângă formele lingvistice (nu „ortografice”, cum scrie d-sa), dublete ca *daca* și *dacă*, *totdeauna* și *todeuna*; menționate acestea și de îngrijitorii ediției critice, și alte nu puține forme interesante din domeniile foneticii și morfologiei. Dintr-un simplu sondaj, eu m-am ales cu câteva zeci, din care spațiul pe care îl am la dispoziție nu-mi îngăduie să citez decât vreo câteva: *ajunsă-ră* (sic!) / *ajunseră*, *aminteri* / *altminteri*, *să beu* / *să beau*, *burgheji* / *burgheze*, *cătră* / *către*, *conștiințios* / *conștiincio*, *condemnabil* / *condamnabil*, *contimpuran* / *contemporan*, *să danțeze* / *să danseze*, *dedea*, *dedese* / *dădea*, *dăduse*, *îmbrățișe* / *îmbrățișări*, *festivat* – participiul de la verbul *a festiva* = a sărbători – „*I-am festivat sintrofia* (<gr. *syntrophia*) / *sindrofia*, *sufăr* / *nu sufăr*, *tuturor* / *tuturor*, *vacanș* (pl. *vacanșii*) / *vacanșă* (pl. *vacanșe*) etc. etc. După cum se vede, Caragiale trăia într-un spațiu lingvistic plin de savoare și de culoare. Acesta a fost și este un argument pentru ca scrisorile lui să fi fost și să fie, când vrei, mai fi, editate cu deosebită sollicitudin profesională.

Deși în *Nota asupra ediției* d-l Barbu Cioculescu afirmă: „Am folosit, în transcrierea scrisorilor, ortografia cea mai recentă a Academiei Române”, adevărul este că textele din volumul al IV-lea conțin nepermis multe greșeli ortografice. Spațiul rezervat acestui articol nu-mi îngăduie nici de a da date să citez decât câteva din ele, cu titlul de exemple: numele zilelor și al lunilor sunt scrise cu litere majuscule, conform ortografiei din anul 1942, deci se cuvenea să fie corectate ca și următoarele grafii: *alt cuiva*, *asa dar*, *sigur*, *încă odată*, *în deajuns*, *în deosebi*, *o care*, *ori și cum*, *pân’ acum*, etc. etc.

Se cunoaște obsedanta grijă a lui Caragiale ca textele sale să fie cruțate de greșelile tipografice. Iată în acest sens un fragment dintr-o scrisoare către Mihalache Drăgoșescu din 11/24, XII, 1908: „Roagă partea-mi pe Gârleanu să îngrijească sfîntenie corectura – aminteri, cu greșelile de text și de punctuație proza simplă a basmului nu mai are nici o noimă” scrisoare era vorba de *Făt-Frumos moț în frunte*. Parcă în pofida acestei temeri scrisorile conțin multe greșeli de tip necorectate într-o erată, – după cum s-a fi cuvenit –, din care nu citez, iarăși din lipsă de spațiu, decât vreo câteva: *cricul* / *critic*, *entir* / *entier*, *Gück* / *Glück*, *Horțiu* / *Hora*, *în corpore* / *in corpore*, *noștre* / *noas*, *serviteour* / *serviteur*, *viu* / *voi* etc., etc.

G. PIENESCU

(continuare în pag. 19)

Nu cred că este foarte cunoscută în detalii disputa dintre Dan Botta (el a fost inițiatorul) și Lucian Blaga. Cum amândoi au avut probleme grave în revenirea în actualitate după 1948, această controversă pe tărâmul spiritualismului (dezagreabil regimului comunist) nu a mai fost reamintită în ultimii lor ani de viață (Dan Botta a murit în 1958, iar Blaga în 1961). Un bun documentar al acestei polemici nu există nici astăzi. Volumul *Plagiatul la români*, realizat de Pavel Balmuș la Editura ARC din Chișinău, în 2004, cuprinde numai o parte a disputei. Volumul lui Dan Botta *Cazul Blaga*, tipărit în 1941 la Editura „Bucovina-I. E. Torouțiu”, expune unilateral un punct de vedere și nici nu cred să fi avut o circulație semnificativă. Cum polemica s-a desfășurat îndeosebi în anul 1941, războiul și schimbarea de regim au îngropat-o în uitare. A rămas în memorie mai mult ecoul ei anecdotic: faptul că Dan Botta, după ce i-a adus lui Blaga acuza de plagiat, iar acesta i-a răspuns prin câteva accente jignitoare, l-a provocat cu adevărat pe Lucian Blaga la duel (nu a fost o glumă sau o simplă răbufnire verbală). Să urmărim filmul confruntării, luând în seamă atât ideile aflate în litigiu, cât și procedurile războinice de recuperare a onoarei. E interesant de văzut și în ce au constat insultele, singurele care explică degenerarea confruntării polemice.

În mai 1935, Lucian Blaga publică în revista „Gândirea” studiul *Spațiul mioritic*, capitolul introductiv al volumului din 1936, cu două parte a *Trilogiei culturii*. Nu reamintesc decât o idee, cea esențială: ritmul deal-vale al plaiului mioritic definește orizontul spațial al culturii române. Lucian Blaga se recunoaște, în mod deschis, continuatorul unei morfologii culturale, bazate pe sentimentul spațial, impuse de Frobenius și Spengler. Anticipez, firmând că Dan Botta nu-i va invoca pe cei doi ca precursori în modul său de a gândi. Similitudinile de gândire dintre Blaga și Dan Botta în definirea specificului românesc se datorează, fără îndoială, acestor predecesori uștri care au pus în evidență orizontul spațial al inconștientului colectiv.

Dan Botta publică, tot în „Gândirea”, în octombrie 1935 (deci în același an), esul *Frumosul românesc*, unde relevă amprenta unui „stil al pământului ca un sigiliu al creației” oriunde, stil răsfrânt diferențiat – după cum arată autorul – în *Divina comedie*, *Antigona* sau *Miorița*. Un fond tragic se erpetuează în panteismul poeziei noastre populare și în sentimentul cosmic al destinului. Delancolia eminesciană a intrat în rezonanță cu „lumea în eternă unduire”. Specificul frumosului românesc se exprimă în „ideea unduirii”, imprimată într-o „viziune dionisiacă lumii”. Aceasta e, în mare, articulația și calitatea demonstrației lui Dan Botta. La ritm al spațiilor – mai adaugă el – e regăsit Cantemir; Vasile Conta și-a fondat filosofia pe o teorie a undulației cosmice, iar concepția orică a lui Vasile Pârvan „este înfiorată de sentimentul cosmic”. Înțelegem că aceștia sunt precursorii de la care se revendică Dan Botta în modul său de a gândi. Se află aici un ascuns al unei polemici cu Blaga. Termenii Frobenius, Riegl și Spengler ai Blaga, Dan Botta le contrapune pe românii

Cantemir, Conta și Pârvan, filosofil noștri, le-am putea zice „protocronici”, dacă protocronismul ar fi fost inventat. Fără îndoială că din această comparație a precursorilor, rezultă un accent ce nu trebuie neglijat: Dan Botta se consideră mai naționalist decât Blaga, pentru că se revendică de la o filieră internă, iar această competiție a mândriilor naționale va juca un rol decisiv în alterarea polemicii spre reproșuri jignitoare. Dar asta nu e totul. O notă finală e menită să pună paie pe foc, pentru a stămi sensibilitatea și orgoliul lui Blaga. După ce informează că a expus ideile despre frumosul românesc încă din 1934 în două conferințe rostite la radio, Dan Botta reproșează eseului *Spațiul mioritic* că se face ecoul nemărturisit al interpretărilor sale, „relevând ritmul ondulatoriu al spațiului românesc și punând în lumină

că, ocupat cu treburile diplomatice, l-a scăpat notița infamantă a lui Dan Botta. S-ar putea să o fi ignorat cu bună știință, dintr-un calcul: Dan Botta era simpatizant declarat al extremei drepte, aflată în ascensiune, iar diplomatul Blaga evita înțelept implicațiile politice, fie și printr-un nedorit rîcoșeu. În primăvara și vara lui 1941, când schimbul de replici tăioase între cei doi se intensifică, situația era alta: mișcarea legionară, la care aderase Dan Botta, eșuase, iar Blaga nu mai era în diplomație. Era chiar obligat, ca profesor universitar la o catedră special înființată pentru el, să-și apere onoarea intelectuală de infamia unei acuze (nemotivate) de furt al unei idei.

Lucian Blaga va reacționa abia în 1941, când Dan Botta va recidiva în acuze. La finele unui articol despre tracismul

halul de grandoare, în care se găsește dl Dan Botta, să-și afle degrabă o soluție care m-ar fi scutit de orice problemă inutilă. Cum însă nerușinarea cuiva s-a întărit, mutând discuția în domeniul publicistic, mă văd obligat să răspund pe această cale”. Respinge orice influență care să fi venit din direcția operei lui Dan Botta, „de o melodiioasă sterilitate”, nu acceptă calificarea „doxiei germanice” a teoriei sale, considerată o filosofie a culturii de esență românească în finalitatea ei. Își susține prioritatea ideii legate de spațiul ondulat ca matrice a spiritului românesc trimițând la articolul său *Simbolul spațial*, publicat în mai 1930 în „Darul vremii”, la Cluj. Drept consecință, în studiile sale despre ideea unduirii în frumosul românesc, prezintă și în capitolul *Unduire și moarte* din volumul *Limite*, Dan Botta îi apare lui Blaga ca un profitor al viziunii și interpretărilor sale: „Dl Dan Botta a intrat în ograda mea, a mușcat puțin din mărul cel mai îmbujorat al grădinii, a sărit apoi iarăși gardul, și-acum, nu fără haz țărănesc, aleargă și țipă pe ulițele satului: «Prindeți hoțul! Prindeți hoțul!»”. Nici în preocupările sale pentru tracismul românesc Dan Botta nu e un deschizător de drumuri, căci Blaga însuși a publicat tocmai în 1921 în „Gândirea” articolul *Revolta fondului nostru nelatin*, pe care poetul tristeții metafizice îl reamintește preopinientului său, pentru a nu persista în „exaltări ilariante”.

Supărat că acuzele nefondate ale lui Dan Botta au putut apărea tocmai în „Gândirea”, Lucian Blaga se va despărți în *diminuendo* de grupare și revistă, răindu-și colaborările, nu fără a repeta argumentele în articolul *O gravă tentativă de expropriere literară*, publicat în numărul din mai 1941 (v. *Plagiatul la români*, ed. cit., p. 105-106). De astă dată, Blaga ia în seamă cu întârziere acuzele din nota lui Dan Botta de la finele articolului *Frumosul românesc* din „Gândirea”, octombrie 1935, și își arată decepția că o asemenea insinuaie „a putut să se furișeze în chiar revista la care colaboram cu tot avutul meu spiritual”. Subliniază încă o dată răspicat că Dan Botta nu are nici un fel de prioritate în ideile sale și că tentativa de expropriere din 1935 a scăpat nepedepsită pentru că scriitorul se afla atunci în străinătate cu misiuni diplomatice, iar „această nefericită împrejurare a dat noului Dan, Căpitan de Plai, îndrăzneala unei încercări și mai riscante, de data asta fără masca modestiei”. Blaga ataca acum, așa cum am anticipat, și situația vulnerabilă și sensibilă a lui Dan Botta de scăpat politic după eșecul mișcării legionare, numindu-l ironic „Dan, Căpitan de Plai” (se știe, în ianuarie 1941, după rebeliunea legionară, Ion Antonescu îi înlătură de la guvernare pe rebeli). Ceea ce a inflamat spiritele e acuza lui Blaga că a doua notiță ingrată, cea din revista „Dacia”, e „obraznică și lașă”. Delicatul poet Lucian Blaga încheie necrutător și devastator: „Mă întreb cum și de unde și-a însușit recidivistul domn Dan Botta acest obicei foarte balcanic, dar prea puțin mediteranean? Poate tot din apele materne ale Thraciei, călăuzele sterilității sale. Stranie floră produc aceste ape!” Controversa era în punctul ei culminant. Armele verbale ale polemicii se cer înlocuite cu arme propriu-zise, cu pistoale. Luptătorii se invită belicos în arenă. Tot Dan Botta are inițiativa năstrușnică, incredibilă. Să vedem urmarea.

Ion SIMUȚ

Istorie literară

Dan Botta și Lucian Blaga – idei în litigiu

funcția lui creatoare de stil” (v. Dan Botta, *Limite și alte eseuri*, ediție îngrijită de Dolores Botta, Ed. Crater, 1996, p. 316, în secțiunea de note). Esul *Frumosul românesc*, dar fără nota din revistă, a fost inclus de autor în volumul său *Limite*, care apare tot în 1936, ca și *Spațiul mioritic* (se poate consulta și în vol. Dan Botta, *Scrisori. IV. Eseuri*, E.p.l., 1968). Dan Botta crede că își vede confirmate intuițiile (*Spațiul mioritic* – „confirmare a palidei mele intuiții”, după cum își încheie el nota, cu o falsă modestie), însă fără a-i fi recunoscut meritul întăietății. Putea urma o dispută cordială între doi gândiriști? Ușor de presupus! Dar controversa despre prioritatea unei idei nu s-a declanșat în 1935 sau în 1936, când au apărut articolele și volumele celor doi, ci mult mai târziu, în 1941. În anii 1932-1937, Lucian Blaga este atașat de presă și consilier pe lângă Legația României din Viena, în 1937-1938 e la Berna cu aceleași misiuni, iar în 1938-1939 e ministru plenipotențiar la Lisabona, după care, pe timpul războiului, se află în țară, devenind în 1939 profesor de filosofia culturii la Universitatea din Cluj. Deși colabora la „Gândirea”, e plauzibilă, după cum va mărturisi în 1941, ipoteza

românesc (una din obsesiile lui), publicat în primul număr al proaspăt apărutei reviste bilunare „Dacia”, din 15 aprilie 1941, Dan Botta (aflat în comitetul de direcție al revistei) atacă din nou, inserând următoarea notă: „Pe urmele pașilor noștri, s-a dezvoltat o stranie floră. Tot așa cum – sunt puțini ani de atunci – viziunea mistică a frumuseții românești, dezlegată de noi din apele materne ale Thraciei, a cunoscut pe lângă marele public, sub numele bizar de teorie mioritică (de la frumosul cuvânt românesc mioriță, mioară) o favoare excepțională. Istoricii literari vor avea să dezbată fenomenul acestei teorii înfățișate lumii sub forma unor opuri de dificilă doxă germanică, și pe care literatorii, cari i-au făcut faima, au impus-o cu argumente extrase tot din modestele noastre lucrări”. Răspunsul lui Blaga vine de astă dată prompt, în articolul *Hazul țărănesc al imperialului Dan Botta*, publicat în „Timpul” din 26 aprilie (v. *Plagiatul la români*, ed. cit., p. 103-105). Citează notița (trunchiat, fără paranteza ironică), își asumă aluzia și taxează dur megalomania lui Dan Botta: „Nu m-am lăsat târât să reacționez împotriva unor atari neghiobii, deoarece mă așteptam ca

Monica Pillat

Uitare

Din ce în ce mai rar răsare
Privirea Ta la orizont
Trist glasul Tău iubit se șterge
Și îmi dispăre din auz

Cum să Te țin să nu Te spulberi,
Pe totdeauna să-mi rămâi?
Te-aș lua cu mine într-o carte
Dar nu mai vii în scrisul meu,
Sub carapacea de cuvinte
Nu se târâște nici un vis.

Dar dacă eu sunt cea absentă
Și fac din Tine un pustiu?

Desăvârșire

Cum picotea de-o vreme în
fotoliu,
Abia simți ce-adânc vibra-nserarea
Și când deschise ochii-n întuneric,
Dădu pe neașteptate de un
înger.

Ce-nfricoșat te smulge bucuria
Când Dumnezeu răsare din
absență
Și îți răspunde-n taină rugăciunii...

Se ridică nesigură. Bastonul
Se clătina ca un catarg în ceață.
Se sprijini de zidul încăperii
În tălpi îi scăpăra deodată drumul:

Și cum mergea lăsându-se în
urmă,
Se pomeni că-ncepe să alerge
Și pașii ei din ce în ce mai tineri
Se zbgungiră-n joacă o secundă

Apoi o luară-n sus ca niște
păsări,
Ca niște nori, ca raza unei
umbre...

Alchimie

Cea de demult și Cea mai nouă
Se întâlniră noaptea-n somn,
La capătul unei meandre.

Privirea fraged-nencepută,
Văzul cețos de amintiri
Se cercetară cu sfială.

Pe dunga frunții licărind,
Trecu o mână de copil
Călătorind spre *va să fie*.

Auzul – frate cu tăcerea –
Prinse zvăcnirea unui chiot
Și larma pașilor cu aripi.

Ce gust avu acel departe,
Adus de foamea unui vis?
- Și cald și trist, pustiu de-
aproape –

În nări pătrunse ca parfumul
Același timp de nepierdut
Ce decanta rugina-n aur...

Contrast

Să fie iadul un revers
Al nostalgiei de-a fi singur
Stăpân pe toate câte sunt?
Puterea umbrei stinge fala
Celui mai crunt învingător,
Care rămâne să contemple
Căderea spadei în etern.

Însă învinșii lumii bat
Din aripi, lepădându-și lanțul,
Și-o iau agale către rai
Ce va vedea la capăt orbul?
Ce dar primi-va cel lipsit?
E-atâta aer și e veșnic...
Parcă nicidecum n-am respirat.

Epifanie

Cine putea să se aștepte
Ca Fiul Domnului să aște
În mintea mea părgăinită
Sălaşu-n care să se nască?

Bârnela gândurilor rupte
Se-adună albe în coloane,
Prin geamul tulbure lumina
Se despletește ca-n vitralii.

Acoperișul de colibă
Se-nalță-n turlă, se subție,
Podeaua mică, netezită
Se-ntinde-n lung și-n latul lumii.

Poteca ta către minune
Oriunde – ai fi, crește sub pasul
Care te duce parcă singur,
Atât de sfânt e-acum
pământul...

Contur

Cum se transformă închisoarea
Într-o chilie de monah?
Cum chemi în carceră lumina
Când nu mai știi nici un cuvânt?

Aprinzi în gând o lumanare
Și desenezi pe zid un geam,
Fără să lași însă vreo urmă
Care să-l piardă în mărunt.

Nici nu închei că vezi conturul
Ferestrei care, ca un fur,
Ia din pereți până rămâne
Un gol de piatră împrejur.

Acuma când livid te-apropii,
Vrând să deschizi, zărești pe
geam
Cum Dumnezeu abia dă-n
floare
Și nu cutezi să te mai miști... ■

FUNDATIA ANONIMUL

Evenimentele anului 2005, Sfântu Gheorghe, Delta Dunării

* Festivalul de poezie PROMETHEVS (17-25 iunie 2005) *

Participă 12 tineri poezi. Înscrieri până la data de 30 aprilie 2005.
Preselecția în perioada 1-15 mai 2005.

Programul festivalului:

17 iunie - sosirea la Sf. Gheorghe, cazarea
18-21 iunie - program de lucru și excursii în Delta Dunării
22-24 iunie - prezentarea poeziilor în concurs

25 iunie - deliberarea juriului / publicului, decernarea premiilor

Premii:

premiul I: 20.000.000 lei; premiul II: 15.000.000 lei; premiul III: 10.000.000 lei.

* Tabăra de sculptură PROMETHEVS (01-09 iulie 2005) *

Participă 12 tineri sculptori. Înscrieri până la data de 15 mai 2005.
Selecția participanților în urma participării la expoziții de grup
în cadrul CLVBULUI PROMETHEVS, în perioada 1-8 iunie 2005.

Programul taberei:

01 iulie - sosirea la Sf. Gheorghe, cazarea
02-08 iulie - program de lucru și excursii în Delta Dunării
09 iulie - deliberarea juriului / publicului, decernarea premiilor

Lucrările de sculptură vor fi expuse permanent la Sf. Gheorghe

Premii:

premiul I: 20.000.000 lei; premiul II: 15.000.000 lei; premiul III: 10.000.000 lei.

* Festivalul de muzică tânără PROMETHEVS (15-23 iulie 2005) *

Participă 7 tineri soliști sau formații. Înscrieri până la data de 15 iunie 2005.
Selecția participanților pe baza a 3 piese înregistrate

Programul festivalului:

15 iulie - sosirea la Sf. Gheorghe, cazarea
16-22 iulie - concurs și excursii în Delta Dunării
23 iulie - deliberarea juriului / publicului, decernarea premiilor

Premii:

premiul publicului: 10.000.000 lei

În câștigătorii premiului I vor fi nominalizați pentru Secțiunea Opera-Prima
a Marior Premiilor Promethevs, ediția 2005. La preselecție sunt admisi tineri
cu vârsta maximă 25 de ani, care trăiesc în orașul Sfântu Gheorghe sau
în apropierea acestuia (în raza de 10 km de Sfântu Gheorghe) sau
a-mai puțin în apropierea acestuia (în raza de 10 km de Sfântu Gheorghe)

* Secțiunea poezie - CV, fotografie și CD / casetă audio cu 3 piese

* Secțiunea sculptură - CV, fotografie și CD / casetă audio cu 3 piese

* Secțiunea muzică tânără - CV, fotografie și CD / casetă audio cu 3 piese

* Festivalul Internațional de Film Independent ANONIMUL (01 august-05 septembrie 2005) *

Programul festivalului:

01-14 august - retrospectiva Edipei I, 2004: lungmetraj, documentar, scurtmetraj (în camping)

15 august - festivalul de deschidere Edipea a II-a, 2005 (în camping)

17-19 august - proiecții competiția Edipea a II-a, 2005: lungmetraj (în camping);

lungmetraj, documentar, scurtmetraj (în tabăra ANONIMUL)

20 august - festivalul de decernare a premiilor (în camping)

21 august - 04 septembrie - proiecții competiția Edipea a II-a, 2005:

scurtmetraj, documentar (în camping)

05 septembrie - petrecere de închidere (în camping)

Detalii suplimentare la telefon: (021) 230.05.03 sau pe www.anonimul.ro

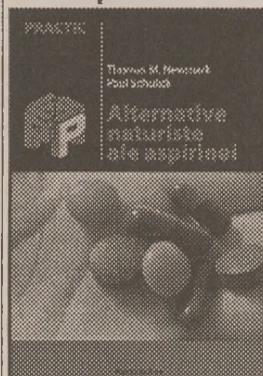
EDITURA PARALELA 45

LITERATURĂ DE INFORMARE

NOI APARIȚII ÎN COLECȚIILE PRACTIC / TOTAL

Thomas M. Newmark
Paul Schulick
**Alternative naturiste
ale aspirinei**

Nicolae Cosmesco
Formula

format 14 x 20, 216 p., 130.000 lei

format 14 x 20, 342 p., 150.000

COMENZI la:
tel./fax: 0248 - 214 533; 0248 - 631 492
e-mail: comenzi@edituraparelela45.ro
Pentru detalii vizitați:
www.edituraparelela45.ro

**prepeleac
de Constantin Ţoiu**

Mecanica lacrimilor (în loc de auto-recenzie)

u greu, după luni și luni, în *România literară* în care semnez *Prepeleacul* din februarie 1989, de 16 ani, deci, - criticul de categorie grea al revistei publică, în fine, o notiță telegrafică despre volumul 2 al memoriilor mele de-o viață, ca să zic așa. Un domn puternic, un intelectual țărănist de marcă promis unui viitor destin politic excepțional - prezis mai de mult de subsemnatul - și care, pe la Crăciun, îmi telefona entuziasmat de cartea ce i-o dădusem, zicând că este o carte „pe care... nici nu poți s-o lași din mână”... Lasă că, după aceea, observai că așa îi felicită pe toți autorii.

Notiță, în care domnia-sa pomenea cu exaltare și de Fidias, parcă, dacă nu Praxiteles, precum și de faptul că grecul mai întâi își dezbrăca personajele (!) înainte de a le ciopli în marmura nepieritoare. În sinea mea, drept să spun, intrai la idei. Afară doar dacă, nu cumva, metaforic, subtilul comentator nu se gândea că, în volumul meu de memorii, al doilea, căutând esența, îl despuaiam de straiile lui fenomenale pe însuși superiorul său, pe mult-stimatul director al revistei.

Notița, în cazul pomenit, era... ori mi se părușe mie a fi ceva, așa, ca un impunător general de pompieri târând după dânsul o ditamai tulumbă, ca să stingă incendiul unei țigări, focul unui biet muc de țigare azvârlit pe asfalt; dată fiind disproporția dintre stingător și ce credea bravul general că arde...

De atunci, nimic. Arată-te indiferent cu un autor român, ce se respectă, că pe loc se offensează. Mărturisesc sincer, nici eu nu fac excepție!...

Rănit, așadar, în amorul meu propriu, îi telefonez criticului, și, ca orișice scriitor român, mă plâng: ...ce-aveți, dom'le, cu mine?

Criticul, însă, elegant, cu bonomia lui, mă liniștește că, de vină, este dezordinea, ... numai dezordinea, domnind în redacția revistei. Vorba lui John Cade, anarhistul londonez: *Noi suntem în ordine, mai ales când suntem în dezordine!* (Numai de nu s-ar exagera...)

Publicul are o părere proastă, bineînțeles, despre scriitorii care își fac singuri cronici; nu că le-ar publica prin interpuși, cum se întâmplă de obicei; ci operându-le ei înșiși, cu mâna lor proprie, despre ei înșiși, singurei, și iscăbindu-le.

Înfruntând opoziția, mă voi face și eu de răs. Voi scrie și eu însumi, cu mâna mea, o recenzie, despre o carte proprie la revista unde sunt părtaș de atâta amar de vreme... Fie ce-o fi! Decât să-mi fie îngropată în uitare cartea, mai bine să mă arate lumea cu degetul, să ajung măcar astfel celebru pentru urmași.

Ceea ce și îndrăznesc, în rândurile următoare. Cum se procedează, recur și eu mai întâi la citatele pe temeiul cărora se construiește orice recenzie demnă de atenție. Voi cita, întâi și întâi, nu fără o anumită intențiune, pentru cititorul oarecum adormit, istoric, câte ceva din *Mecanica lacrimilor*, pagina 15, spre a-l trezi, desigur, captându-i atenția.

Dacă ceva totuși nu trece, acesta... este numai trecutul. El fiind o glaciațiune survenită într-o lungă perioadă de timp. Prezentul, evident, trece; și abia așteptăm să treacă, fir-ar să fie!

În urma tuturor, se înalță masivul abia răcit al Himalayei, utopia de granit a tuturor dogmelor, pe care scrie în sanscrită: Am fost, dar pentru că nu am fost cum trebuie, vom reveni mai bine organizați, stăpânind lumea cu cele mai bune mijloace, - și pe veci!...

Spațiul neîngăduindu-mi a mai înainta, promit să revin într-un viitor confortabil, pe larg, cu obiecțiile cuvenite, pe care orișice critic, respectabil, le aduce. ■

Nota redacției: Dlui C. T. îi convine a crede că dezordinea din redacția R.L. este de vină pentru întârzierea publicării recenziei la cartea d-sale. Să nu fie, Doamne ferește!, altceva la mijloc...

E un fenomen cunoscut și universal: discursul publicitar contribuie la îmbogățirea inventarului de expresii și locuțiuni al limbajului

colocvial (despre efectele publicității asupra frazeologiei românești a scris în ultima vreme Liviu Groza). Publicitatea beneficiază de difuzarea maximă (pe care în deceniile de dinainte de 1989 o cunoșteau la noi doar discursul politic oficial și manualele unice), dar e dezavantajată de efemeritate: cele mai multe dintre mesajele sale, intens transmise într-un anumit moment, sînt apoi abandonate și uitate. Sintagme tipice reclamelor pătrund totuși în alte tipuri de texte, mai ales în limbajul tinerilor. Preluări inconștiente apar în chip de clișee în eseuri, comentarii, răspunsuri la examene: textul „oferă un plus de...”, autorul „alungă monotonia”... Mai interesante sînt preluările conștiente: discursul publicitar devine o sursă de intertextualitate și de productivitate familiar-argotică. Mecanisme succesului sînt esențialmente retorice, sociolingvistice, psiholingvistice, desigur favorizate, dar nu condiționate exclusiv, de difuzarea reclamei un timp mai îndelungat și pe mai multe canale: din sute de mesaje reproduse cu insistență egală se impune pînă la urmă doar unul. Succesul lingvistic nu depinde nici de popularitatea produsului; destul de repede, mulți vorbitori nu mai știu la ce obiect anume se făcea publicitate prin textul pe care și-l amintesc în schimb foarte bine. Cel mai mare succes l-au avut în ultimii ani cîteva enunțuri din publicitatea audio-vizuală, din spoturi de televiziune, reprezentînd în genere replici de dialog, enunțuri cu funcție pragmatică. Pătrunderea în limba curentă e confirmată de folosirea lor nu pentru a evoca mesajul publicitar respectiv, ci în cu totul alte contexte. Printre primele succese ale publicității românești cu intenție umoristică și autenticitate lingvistică, replica „Nu mă-nnebuni, nea Nicu?” (ecou la informația „Pepsi la litru”) concentra un joc de limbaj (dialogul surzilor) bine reprezentat și în folclorul românesc. La începuturile anilor '90 a avut un succes destul de mare și formula „V-am prins, vrăjitoarelor!”, care o oferit unei exclamații de uz frecvent („v-am prins!”) un adaos mai curînd absurd. Unele enunțuri au rămas în uz tocmai prin devierea lor lingvistică, prin anormalitatea formulării stîngace: „Prietenii știu de ce”, „Perfect pentru familia mea”. Persistența s-a datorat și capacității de adaptare a enunțurilor la situații comunicative foarte diferite: „Prietenii știu de ce” poate funcționa ca un substitut general de cauzalitate, ca un refuz de a furniza explicații și mai ales ca o aluzie, în vreme ce

referirea la prieteni rămîne derutantă și nemotivată. „Perfect pentru familia mea” e o formulă adaptabilă la orice exprimare a aprecierii sau a acordului, cu adaosul - comic prin inadecvare - al referirii la familie.

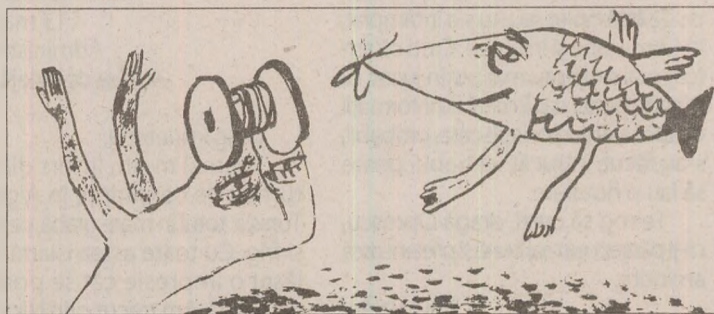
Cel puțin trei formule publicitare de succes au intrat în limbajul colocvial în ultimii ani: „Și marmota învelea ciocolata în staniol”, „A înnebunit lupul!” și „Gogule, probleme?”. Prima, devenită un mijloc pragmatolingvistic de exprimare a neîncrederii în spusele interlocutorului, mi se pare cea mai surprinzătoare. Succesul ei este

căruia i-a adăugat exotismul situației și al lexicului: *marmota* și *staniolul* au puține în comun cu universul tradițional al poveștilor autohtone, dar tocmai de aceea alăturarea lor într-o replică creează absurdul necesar fixării în circulația argotică. Lungimea formulei nu e neapărat un dezavantaj: se știe că limbajul tinerilor tinde deopotrivă spre abreviere și spre elaborare acumulativă. Cea de-a doua formulă - „A înnebunit lupul!” (cu varianta „S-a țicnit lupul”) - provine tot dintr-un spot-fabulă și corespunde nevoii limbajului familiar-argotic de a înnoi permanent

**păcatele limbii
de Rodica Zafiu**

„Și marmota...?”

incontestabil, mai ales în limbajul tinerilor: mi-a fost comunicată de studenți, are sute de atestări în Internet, unde se găsesc chiar comentarii asupra uzului: „reclama asta a introdus un nou mod de a-ți manifesta neîncrederea, în limbajul urban «trendy»”. Adică am văzut pe cineva manifestându-și neîncrederea în spusele partenerului de conversație prin replici din reclama Milka: «sigur că da, și marmota învelea ciocolata în staniol...»” (FanClub Forum); „dacă zice cineva aberații, i se mai zice: «da, da, și marmota învelea ciocolata în staniol»” (utilizatori.ro). Provine din dialogul unui clip tradus în română; de fapt, excluderea actuală transformă un enunț narativ în replică - rămasă subînțeleasă în mesajul publicitar - a interlocutorului care îl aprobă ironic: „Da, da...”. La prima vedere e ciudat ca o replică atât de lungă și nefirească să devină clișeu lingvistic și formulă la modă. De fapt, ea se grefează pe tipare deja existente: alături de exclamații familiare (*ei, aș!, sanchil aiurea!*) și de expresii figurate argotice (*las-o jos că măcăne!*), poate fi amintită formula ironică „uite-așa o barbă-avea, și-uite-așa și-o pieptăna”, în care apar imperfectul narativ și tonul de basm. Enunțul publicitar a intrat în acest tipar,

expresiile referitoare la comportamentul judecat ca anormal al celorlalți: „frază cu «a înnebunit lupul», super-haioasă. La amicii mei și la mine a prins ok. Mă rog, o folosim când ne referim la situații așa... hilare... sau când face careva o chestie așa mai «țicnită»” (lqads.ro). Formula „Gogule, probleme?” - la fel de adaptabilă conversațional (pentru a iniția o interacțiune familiară, pentru a exprima interesul, iritarea etc.) - are o situație parțial diferită de a celor citate mai sus: în acest caz nu e vorba de o exprimare deviantă sau anormală; dimpotrivă, e o mostră de autenticitate maximă a limbajului popular și familiar actual. Tocmai specificitatea devine aici ironică: preluată din uz, prelucrată de discursul publicitar, care o fixează cu un anumit nume și cu o anume topică (în forma originală: „Gogule, probleme, mă?”), ea revine în uz (chiar cu variații neînsemnate: „probleme, Gogule?”), după principiul antonpannesc „de prin lume adunate și iarăși la lume date”.

Exemplele de mai sus arată că succesul lingvistic al publicității are de-a face mai curînd cu gratuitatea artistică decît cu eficiența comunicării practice. Nu îndemnul la cumpărare sau consum rămîne din mesajele publicitare, ci enunțul de comică absurditate. ■

George Oprescu, portret de Corneliu Baba

Paris, luni
40 rue de Villejust XVI

Dragă Oprescu,

N-am nici o știre de la Geneva, în afară de cea a numirii d. Bonnet, publicată în ziare.

Nimeni nu mi-a scris despre ceea ce s-a întâmplat sau nu s-a întâmplat, în Comisiune și în culise. Cred că am fost mai mult sau mai puțin jucat. Ai fi foarte gentil dacă mi-ai da informații despre aranjamentele care, probabil, s-au făcut, întrucât va trebui poate să iau o hotărâre.

Te rog să crezi, dragă Oprescu, că-ți păstrez cea mai bună și prietenească amintire.

Paul Valéry

*
Centrul universitar
mediteranean. Nisa
Administratorul

Nisa, 11 decembrie 1935

Dragă Oprescu,

Sunt pentru câteva zile la Nisa, cu ocazia redeschiderii cursurilor și conferințelor Centrului. Am anunțat mai întâi în Consiliul meu și apoi publicului participant la ședința inaugurală, întemeierea catedrei Eminescu, știre primită cu mare plăcere de toată lumea.

Poți să-i comunică d. Titulescu că autoritățile și publicul de aici au fost foarte sensibili la măsura luată, iar în ce mă privește sunt extrem de recunoscător pentru că ai fost principalul factor al acestei decizii la care țin în mod deosebit.

Acum te întreb dacă să scriu ministerului Afacerilor Străine din București despre intrarea în vigoare a amintitelor colaborări românești? Și te mai rog să fii amabil să-mi spui ce trebuie făcut în legătură cu asta. Știi cumva dacă a fost ales cineva spre a fi primul conferențiar român (mi se pare că pentru deschidere, a fost vorba de N. Iorga). Conferințele catedrei Eminescu ar putea fi fixate, să spunem, în februarie sau martie, întrucât cred că o să fie nevoie de cel puțin o lună jumătate pentru

rezolvarea problemelor administrative.

Mai mult ca sigur, cred că mă întorc la Paris săptămâna viitoare și mi poți scrie acolo.

Paul Valéry

*
Centrul universitar
mediteranean. Nisa
13 mai 1936

Administratorul
40 rue de Villejust XVI

Dragă prietene,

Tocmai m-am întors dintr-un turneu de conferințe în Algeria și Tunisia, totul în mare grabă, pe ploaie și frig. Cu toate astea Islamul mi-a lăsat o impresie cât se poate de agreabilă. Am trecut prin Nisa unde nu se știa nimic despre subvenția românească, și acum iată scrisoarea dumitale. Îți foarte mulțumesc că

te-ai ocupat de treaba asta. Și pentru că trimiterea trebuie să aibă loc curând, aș dori ca să fie făcută cum am arătat în bilețelul alăturat. Programul cursurilor 36-37 nu e încă întocmit. Va fi fixat abia în octombrie.

Și acum în ce privește problema cu Bucureștiul. S-ar părea că se precizează: Academia din Varșovia m-a invitat solemn și mă gândesc să mă duc cam pe la sfârșitul lui octombrie. De acolo vreau să-mi continui călătoria prin București și apoi, poate, la Atena.

E un plan mareț. Sper că starea sănătății mele, care nu e prea bună și situația îngrozitoare din Europa n-au să-mi pună stavili. Cerul e foarte întunecat și prostia omenească apasă greu asupra lumii.

Sper, dragă Oprescu, să te văd curând la Budapesta. Hélène, pe care am văzut-o acum un sfert de oră, îți transmite salutări. E cam nedecisă în legătură cu atitudinea pe care s-o adopte la Budapesta și spunea chiar că ar dori să-l consulte în legătură cu asta pe d. Titulescu. Te rog să-i transmiți încă o dată mulțumirile mele.

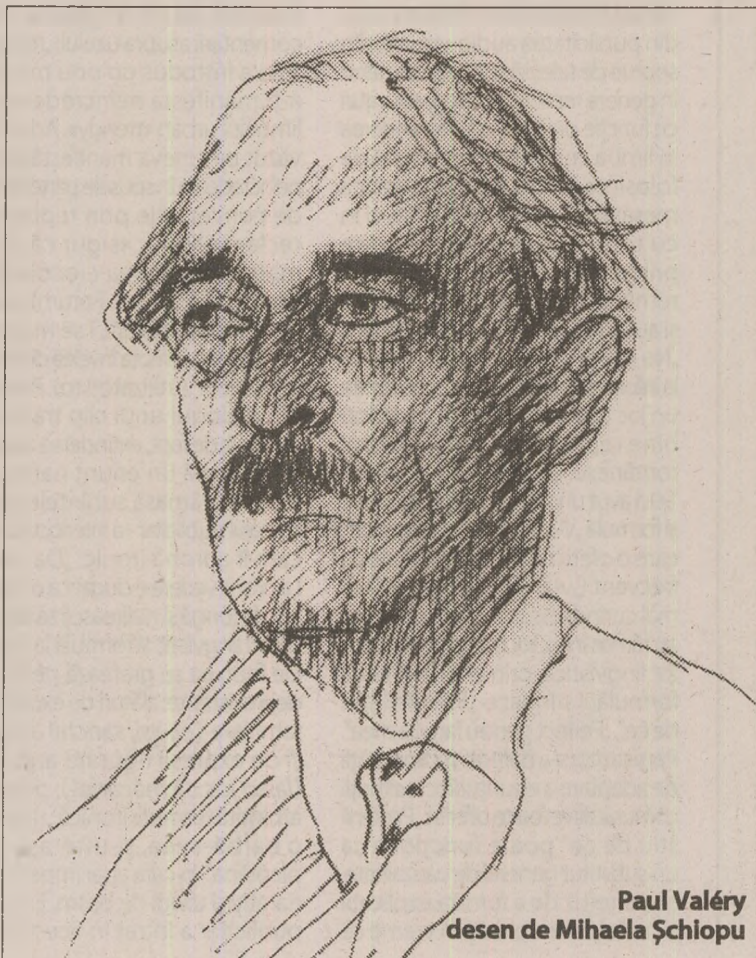
La revedere, dragă prietene, al dumitale cu afecțiune și simpatie.

Paul Valéry

*
16 ianuarie 1936
53, rue Scheaffer
Paris XVI

Dragă prietene,

Cred că te interesezi în continuare de Institutul de Cooperare; în gândul meu colaborarea mea e inseparabil legată de imaginea atât de fericitelor

Paul Valéry
desen de Mihaela Șchiopu

scriso

Corespondență

Georg

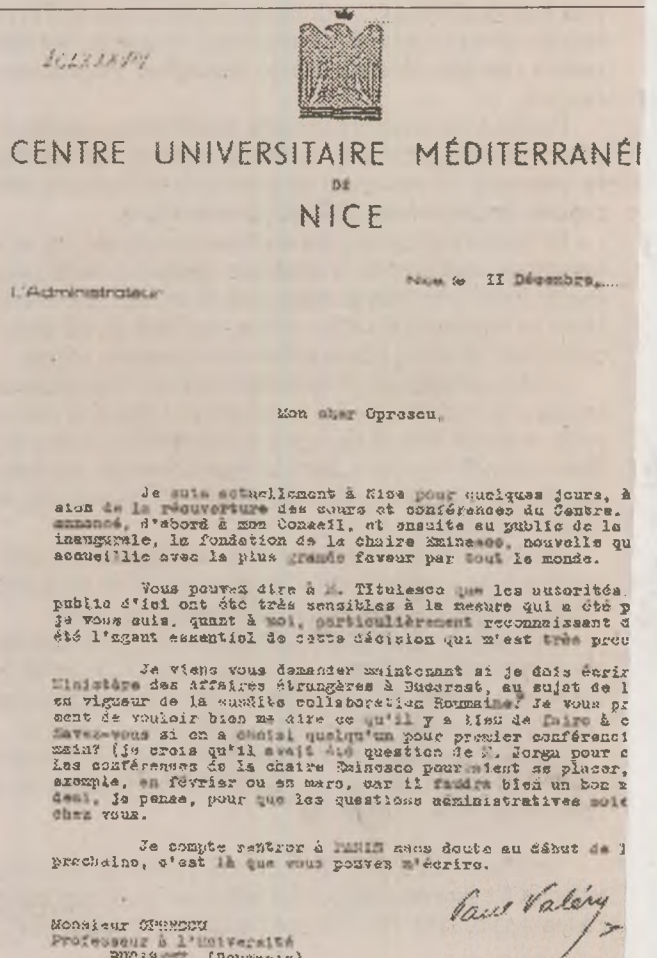
aproape un trism dacă afirmăm acum că de cultură sau de știință - au întreținut o vastă ușurință mai multe volume. În ce-i privește Richopin, Lecomte de Lisle, Jules Romains, S. asemenea florilegii.

Printre intelectuali români care au ilustrat de artă George Oprescu (1881-1969). Membri George Oprescu a fost și mulți ani, alături de Elena Văcărescu cu sediul la Paris, iar apoi, după desființarea acestuia, în la Geneva, al cărui secretar a și fost ales. În această calitate convinge din scrisorile pe care le reproducem - și care, în sale cu marile spirite ale Franței. Ele sunt, de altfel, mult cuprinde pe toate.

La rîndul lui, George Oprescu a scris și publicat în franceză câteva dintre ele: Une „Adoration des Mages” de Bonifaz 1800 à nos jours (carte apărută la Malmö, în Suedia), L'art et l'histoire de la peinture en France, Henri Focillon, Camille Brancusi etc.

și competentelor dumitale inițiativă. Ceea ce explică și cuvântul pe care ți-l adresez spre a te întreba dacă vezi cumva mijlocul de a sprijini candidatura la Institutul de Litere de la Sorbona, dar român, Stéphane Loupasco. Tezele lui vor fi

ale unui filozof și savant exprimă într-un limbaj foarte dar ca om e fermecător și devotat; dacă informațiile ți le poți procura în România impresiile mele și dacă o potrivit să intervii, cred că c

nedite

ți francezi

ii

prescu

ori, muzicienii, artiști plastici români – și în genere, oameni
corespondență cu omologii lor străini. Ea ar putea umple
li francezi, aș putea aminti, de pildă, că Pierre Loti, Jean
André Gide sau Paul Claudel ar fi bine reprezentați într-un

ceastă relație s-a numărat, indubitabil, criticul și istoricul
del Române și al unor instituții similare de peste hotare,
ntant al României în Institutul de Cooperare Intelectuală,
ernațional pentru Litere și Arte al Ligii Națiunilor, cu sediul
munica și și-a făcut mulți prieteni – cum ne putem ușor
ză deseori aspecte surprinzătoare, inedite ale conlucrării
se și ar avea nevoie de cel puțin un volum spre a le putea

crări, dintre care aș semna, cu titlu de exemplu, măcar
u Musée Toma Stelian (din București), L'art roumain de
omain (avec une préface de Henri Focillon), Un grand
s du développement de l'art chez les peuples romans,

Dumitru HÎNCU

foarte bun. Îi scriu, de altfel,
roarea lui și lui Henri Bonnet.
Dricum, profit de ocazie spre a-ți
oi expresia sentimentelor mele
e afectuoase, devotate și însoțite
ele mai bune urări.

L. Brunschwig

30 ian. '36
53 rue Scheffer, XVI

Dragă prietene,
Îți sunt extrem de îndatorat pentru
amabilitatea de a-mi fi răspuns.

Henri Bergson
desen de Mihaela Schiopu

Am vorbit cu amicul nostru Bonnet
care nu ezită decât din cauza
imposibilității de a spori cadrele
Institutului.

L. Brunschweig

28 rue Vauquelin, Paris VI

Dragă domnule,
Scrisoarea dumneavoastră m-a
impresionat mult. Mulțumesc.
Mulțumesc pentru prieteneștele
rânduri ale articolului dumnea-
voastră. Dați-mi voie să vă trimit,
în amintirea întrevederii noastre,
ultimele mele două volume. Dacă
veniți vara asta la Paris, scrieți-
mi. Fie că voi fi chiar la Paris sau la
țară, unde locuiesc cu cumnatul
meu Vildrac, am fi bucuroși să vă
vedem.

Credeți-mă al dumneavoastră
devotat

G. Duhamel.

Paris, 47 Bd. Beauséjour
23 dec. 1937

Dragă colega,
Pentru mine e o mare plăcere
să primesc vești de la dumneavoastră.
Citindu-vă, evoc mereu aminti-
rea vremii când colaboram la
opera Societății Națiunilor și
împărțeam speranțele pe care ea
le trezea. Încerc să mai nădăjdu-
iesc și de aceea adresez priete-
nilor mei – printre care dați-mi
voie să vă număr – urările mele,
totuși pline de încredere, la acest
sfârșit de an.

H. Bergson

156, Boulevard Bineau
Neuilly sur Seine
Fée Maillot 14-50
8 aprilie 1929

lubite și eminent coleg,
Multe mulțumiri pentru amabila
dumneavoastră scrisoare din 3 aprilie
la care vă rog să mă iertați că răspund
cu o mică întârziere.

Vă rog să credeți că am păstrat
cea mai vie amintire despre vizita
mea la Roma și că am fost realmente
tulburat de primirea ce mi-a fost
făcută la Institutul Internațional de
Cinematografie.

Frumoasele și interesantele plimbări
pe care le-am făcut împreună m-au
fermecat și am fost extrem de fericit
să pot beneficia de profunda dum-
neavoastră erudiție în Cetatea Artei.

Aș fi încântat să vă revăd cu prilejul
Adunării Generale de la începutul
lui octombrie. Dar dacă vreo împrejurare
oarecare v-ar aduce la Paris înainte
de această dată, sper că veți binevoi
să-mi dați de știre și că-mi veți rezerva
atunci răstimpul unui dejun la Neuilly,
fără ceremonie.

Eu am să plec din Paris pe la 20
iunie spre a mă instala la Houlgate
unde, e de prisos să vă spun, după
această dată ați fi binevenit la vila
„Les Lucioles” dacă cumva o excursie
v-ar aduce în Normandia după această
dată.

Aci alăturat vă trimit notița uitată
și vă rog să credeți, dragul și eminentul
meu coleg, în cele mai distinse și
bune sentimente ale mele.

Louis Lumière

156, Boulevard Bineau

Sunt extrem de fericit, prea scumpe
și eminent coleg, că spre sfârșitul
lunii mai vă puteți afla printre zidurile
noastre. Sper că nu mă veți uita.

Vreți să-i spuneți domnului Dufour,
din partea căruia ați avut amabilitatea
de a-mi transmite salutări, cât de
încântat am fost să-l pot cunoaște
și să-l asigur de marea plăcere pe
care aș avea-o de a-l reîntâlni, împreună
cu dumneavoastră, la o viitoare
reuniune.

Vă rog să credeți în cele mai bune
și devotate sentimente ale mele

Louis Lumière

12 aprilie 1929
Les Lucioles
(Houlgate)
Calvados
Tel 11

Multe mulțumiri, scumpe coleg,
pentru bunele dumneavoastră gân-
duri.

Vă rog să credeți că voi fi foarte
fericit să vă revăd la Roma unde, dacă
așa cum sper, starea sănătății îmi va
îngădui să mă deplasez acolo la 8
octombrie.

Cu multă considerație al dvs.

Louis Lumière

5 august 1930

Carte poștală: Coasta de Azur,
Cap Ferrat văzut prin Pins d'Alep.
Nisa – 31.12.'31

Mii de mulțumiri și cele mai bune
urări

Louis Lumière

156, Boulevard Bineau
Neuilly/Seine
Tel: Maillot 14-50

Multe mulțumiri, scumpe dom-
nule Oprescu, pentru primirea atât
de interesantei dumneavoastră lu-
crări și pentru dedicația cu care ați
însoțit-o.

Și fiți convins de sentimentele
mele de vie și cordială simpatie.

Louis Lumière

30. oct. 1935
Carte de vizită a lui Louis
Lumière

Mii de mulțumiri și cele mai bune
urări, scumpe domnule Oprescu, cu
speranța să vă văd într-una din aceste
zile pe meleagurile noastre.

Cu considerație al dumneavoastră
LL

„Era vorba, evident, de Elena Văcărescu
care, în cadrul sesiunii Comitetului
Permanent pentru Litere și Arte ținută
în 1936 la Budapesta și consacrată rolului
umanităților în formarea omului modern,
a ținut un referat intitulat „Cum să reținem
umanismul?”

Paris, 47 B Beauséjour

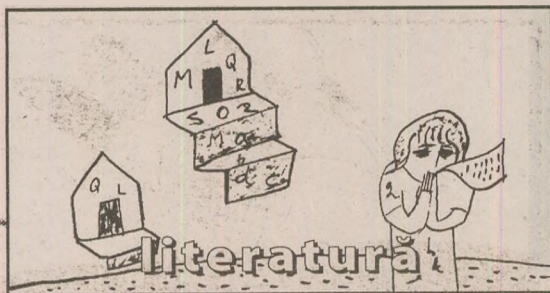
23 Dec. 1937

Mon cher Colligue,

C'est un grand plaisir pour
moi que d'avoir de vos nouvelles. J'évoque
toujours, en vous lisant, le souvenir du
temps où nous collaborions à l'œuvre de
la Société des Nations et où nous parta-
gions les espoirs qu'elle faisait naître.
Je tâche d'espérer encore, et c'est pourquoi
j'adresse à mes amis – parmi lesquels vous
me permettez de vous compter – mes souhaits
malgré tout confiants de bonne année.

H. Bergson.

Termenul „iconar”, considerat tabu înainte de 1989, din pricina apartenenței revistei cu același titlu la dreapta politică și a legionarismului ei manifest, a început să fie vehiculat prin anii '90, în diverse articole și studii consacrate direct sau indirect fenomenului bucovinean. Această zonă virgină a istoriei literare din anii '30 a stârnit apoi interesul unor cercetători care și-au propus să studieze sistematic mișcarea „Iconar” și, implicit, pe întemeietorul necontestat al acesteia, Mircea Streinul. Dintre aceștia se detașează Mircea A. Diaconu cu volumul intitulat *Mișcarea „Iconar” Literatură și politică în România anilor '30* (ed. Timpul, Iași, 1999), prin care nu încearcă „să reactiveze o mișcare defunctă, ci să-i radiografeze profilul, amploarea, profunditatea”. (p. 13) Cercetătorul ieșean își pune de la bun început întrebările fundamentale stârnite de orice nouă întreprindere și răspunde la ele în subcapitolul *Nevoia revizuirilor drept argument*. 1. De ce fenomenul este atât de puțin cunoscut, încât să necesite o operație de defrișare? Întrucât, timp de 50 de ani, au fost ignorate toate revistele din Bucovina și Basarabia, a căror viață a fost nu numai scurtă, dar și frământată, și ale căror idealuri de dreapta au înlesnit catalogarea lor drept fasciste, mistice, iraționale. 2. De ce este necesar încă un studiu, pe lângă celelalte existente? Pentru că majoritatea celor recente au preluat mecanic, în lipsa unei cercetări riguroase, multe din confuziile și inexactitățile vehiculate de criticii interbelici despre spațiul bucovinean. 3. De ce merită studiată literatura din Bucovina? Din mai multe motive. În primul rând, pentru că a existat acolo „o efervescență creatoare și un spirit inaugural” demne de luat în seamă, chiar dacă, din punct de vedere valoric, nu ar merita un loc pe raftul întâi al istoriei literare; apoi pentru „nostalgia față de un topos iremediabil pierdut” și, nu în ultimul rând, din pricina unei „culpabilități față de un spațiu abandonat”. Odată lămurite toate acestea, Mircea A. Diaconu pornește sistematic, cu toate ustensiile istoricului literar, dublat îndeaproape de critic, dar și ale istoricului, secundat de un fin psiholog. Astfel, ne demonstrează argumentat că rădăcinile complexului fenomen (în care se amestecă adesea gruparea cu mișcarea și revista) trebuie căutate în Unirea Bucovinei cu patria-mamă, de la 1918.

Generația tânără crescută, din acel moment, la „altă școală decât cea germană” (Mircea Streinul), ajunge la începutul anilor '30, în plină exuberanță și avânt tineresc, la o fervoare a căutării proprii identități. Adunându-se la Arborea, în 1932, pentru a sărbători Unirea

din 1918, devenită „icoană” scumpă a spiritualității bucovinene, tinerimea literară, ce-și căuta deja de câțiva ani buni fâgașul, nemulțumită de marginalizarea fățișă și constantă a provinciei de către centru și, de asemenea, de tipul de modernism aflat la mare căutare în epocă, coagulează pentru prima dată, în jurul energicului Mircea Streinul, care, împreună cu Ion Roșca, își propun „să afirme în literatura bucovineană noi forme de artă”. Până în 1933, lor li se adaugă Gh. Antonovici, George Drumur, Neculai Pavel, cei cinci întemeietori ai mișcării *iconariste*, fiind colaboratori, la acea dată, la revista „Junimea Literară”, reînființată în 1924 și aflată sub directoratul lui Ion Nistor, om cu vederi și, ulterior, funcții liberale. Curând, cei cinci vor atrage mulți alți tineri (Iulian Vesper, Teofil Lianu, Ghedeon Coca, Liviu Rusu, Cristofor

desconsiderate de marile edituri bucureștene, publicând poezie, romane, traduceri, dar și colecții de istorie, știință, muzică etc. Anul 1934 este însă unul de cotitură. În iunie Iulian Vesper pleacă la București (ca director în Ministerul Muncii), iar în august se întoarce de la Roma Traian Chelariu care reformează „Glasul Bucovinei”, în dorința de a exclude amatorismul, „puerilitățile, reclamagismul autohton de prost gust”. Curând, Mircea Streinul își încetează participarea la „Junimea Literară” și „Glasul Bucovinei”, moment ce semnifică și sfârșitul grupării *iconariste* inițiale, și începe, din iulie 1935, să editeze revista „Iconar” (cu apariție lunară, anul editorial socotindu-se cu începerea din septembrie 1935).

Deși se vorbea de iminența apariției acesteia încă de prin 1932, nașterea propriu-zisă se pare că a

idee, liantul reprezentându-l exclusiv opțiunile politice ale colaboratorilor. Colecția revistei fiind incompletă (lipsesc din bibliotecă primele trei numere), despre programul ei, apărut în primul număr sub semnătura lui Liviu Rusu și intitulat *Drum de neliște*, aflăm indirect din „Însemnări sociologice” care o „întâmpină” la acea dată pe sora sa mai mică. Scopul revistei era să întemeieze „noua spiritualitate românească”, cuvântul *iconar* fiind ales să „devină lozincă și simbol de activitate”, el însemnând „afirmarea unei concepții de artă, în care întoarcerea către icoanele sufletului se lămurește din nădejdi spirituale”.

Așadar, *Iconar*-ul se voia o revistă de „redeșteptare națională”, mai mult polemică și ideologică, decât literară. Pagina întâi era rezervată unui editorial, textele fiind semnate de Nae Ionescu,

publicată în revista „Iconar” prin „credință, moarte, universalism” și considera că dimensiunile fundamentale ale artei și poeziei bucovinene ar fi două: *barocul* (reprezentat de poezia lui Ghedeon Coca, Gh. Antonovici și a lui însăși) și *goticul moldovenesc* (sau *unanivismul*, reprezentat de George Drumur, Iulian Vesper și, parțial, de Ion Roșca).

Întreaga poetică iconară este de fapt „consubstanțială expresionismului”, deoarece creația bucovineană rezidă în misticismul ei și se declară nu împotriva modernității în general, pe care a încercat să o autohtonizeze, ci împotriva modernismului lovinescian, europenizant, avangardist, psihologizant.

Plecarea lui Mircea Streinul la București a atras după sine și declinul revistei, deși aceasta a mai apărut timp de câteva luni, datorită probabil eforturilor lui Barbu Șușanschi. Suprimată la jumătatea lui ianuarie 1938, ea nu va mai apărea după ridicarea cenzurii, în 1940, cum s-a întâmplat cu „Însemnări sociologice”.

Cercetătorul ieșean a descoperit însă un ecou al *Iconar*-ului în presa exilului: „Un răsunet târziu al revistei *Iconar*, un ecou tardiv și în condiții nefaste, cu totul diferite, este vocea din exil a lui Vasile Postecă, din revista *Drum*, ce apare de la 1 septembrie 1963 la 6 decembrie 1972 (mult după moartea întemeietorului). O rubrică intitulată *Iconar*, colaborări ale bucovinenilor din exil [...], tonul vehement și naționalismul acerb, dedicarea unor numere întregi scriitorilor bucovineni – toate acestea legitimează o asemenea situație a revistei din S.U.A.” (p.66)

Analizând, asemenea unui detectiv, toate „probele” adunate la dosar, Mircea A. Diaconu spulberă poncifele referitoare la motivele apariției unei asemenea mișcări, afirmând că „Fără a se raporta direct la o mișcare europeană de idei, *Iconar* este, în același timp, consecința unor probleme de un localism incontestabil și expresia unui fenomen cu extindere europeană” (p.18), fiind deopotrivă național și modern, „o altă față a modernității” (cf. Matei Călinescu, pe care îl citează).

Acribia cu care se apleacă asupra subiectului, spiritul critic de la care nu abdică niciodată, în ciuda unei vădite afinități pentru spațiul bucovinean, profunzimea judecăților de valoare pe care le emite în fraze care nu lasă loc nici unor dubii, numeroasele note, dovedind o cercetare îndelungată și minuțioasă a periodicelor și documentelor aparținând perioadei studiate îl recomandă pe Mircea A. Diaconu drept cel mai avizat cercetător al iconarismului.

Carmen BRĂGARU

Iconarii pe înțelesul tuturor

Pirogravuri de Rudolf Rybiczka

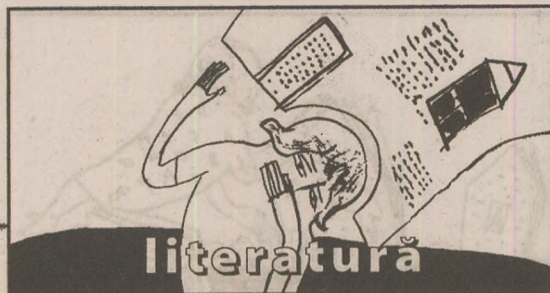
Vitencu, Mihai Cazacu, Sextil Dascăl, George Nimigean, Neculai Roșca etc.), majoritatea tentați să scrie versuri, o „generație spontanee” (Perpessicius), aflată pe drumul autodefinirii, o „constelație tinerească, vioaie, activă...” (E.Ar.Zaharia), o „grupare a tinerilor care nu au puterea să se disocieze, altfel decât prin abundența creației, de vechea generație a războiului” (Mircea A. Diaconu). Tocmai de aceea, *iconarismul* acestor ani de început, neprogramatic și naiv, trebuie înțeles ca „atmosferă entuziastă și clocotitoare, euforică, unul născut dintr-o simulană descoperire a lirismului și a unei utopice misiuni”. (p.41) În august 1933, Mircea Streinul și Iulian Vesper înființează colecția „Iconar”, aflată sub auspiciile Institutului de Arte Grafice „Glasul Bucovinei”, unde, de asemenea, semna majoritatea tinerilor amintiți. Colecția se va transforma ulterior în editură, aflată, pentru început, sub aceleași auspicii și devenită mai târziu independentă în programul pe anul 1934, elaborat la 8 ianuarie la Cernăuți și trimis tuturor revistelor spre publicare, colecția își propunea să promoveze talentele regionale,

fost oarecum întâmplătoare, așa cum rezultă din amintirile lui Vasile I. Postecă: „Te vei mira să auzi că decizia asupra revistei *Iconar* s-a luat la el în casă [sociologul Traian Brăileanu]. Erau de față Mircea Streinul, Ionel Turcanu, Liviu Rusu și eu. Eu aveam o sumă de bani rămasă din colecta publică făcută pentru înmormântarea Valeriei Trăistaru, ce murise de tuberculoză în spital. Așa a dat Dumnezeu că am adunat mai mult decât ne-au fost cheltuielile pentru înmormântare. Și cum n-am avut cui da banii, eu am decis să începem cu ei cu o revistă de literatură și spiritualitate. Atunci, în casa domnului profesor, s-a pomit *Iconarul*. A avut bani pentru primele două numere, pe urmă revista a prins frumos și s-a putut susține din vânzarea sa”. (p.57) Având în vedere că profesorul de sociologie și membru de seamă în partidele de dreapta, Traian Brăileanu, era și directorul revistei „Însemnări sociologice”, unde semna foarte mulți dintre colaboratorii de la „Iconar”, cele două reviste trebuie privite – ne îndeamnă autorul studiului – ca un tot unitar, animat de o singură

Traian Brăileanu, Mircea Streinul, Barbu Șușanschi, Vasile I. Postecă. Paginile a doua și a treia erau dedicate constant poeziei, aici semnând și nume mari, dar și debutanți: Radu Gyr, Aron Cotruș, Mircea Streinul, Teofil Lianu, George Drumur, V. I. Postecă, George Chlopina, Neculai Roșca, George Antonovici, George Nimigean etc. Celelalte pagini cuprindeau texte diverse, eseuri, luări de poziție și, uneori anchete. Revista a publicat foarte puțină proză (Mircea Streinul, George Antonovici), în schimb, pe câte două-trei pagini a promovat cronică: literară, teologică, științifică, muzicală, teatrală, plastică etc.

Semnatarii militau, la început mai timid, apoi din ce în ce mai înflăcărat pentru un românism care să însemne valoare și nu întoarcere la sămănătorismul antebelic, cum îl scria Traian Chelariu lui Mircea Streinul încă din 1933. Țara, pământul natal, ciobanul, haiducul, legiunea și căpitanul, cântecul și poezia legionare erau mereu aduse în discuție ca unice valori ce pot mântui neamul românesc.

Mircea Streinul definea poezia

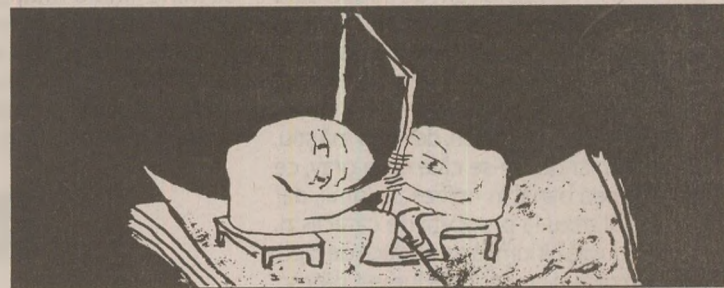

Critica edițiilor

Correspondență necorespunzătoare

(urmare din pag. 12)

În aceeași măsură cu greșelile de tipar îl contrariază pe cititor, mai ales dacă e cărțar, numărul mare de pagini albe nenumerate (ce mai risipă de hârtie!) și neașteptatele intercalări ale unor adnotări și completări ale lui Șerban Cioculescu la textele scrisorilor, care ajung să se confunde cu acestea din cauza netipăririi, respectiv neprocesării lor cu alt corp de literă sau cu alte caractere de litere decât cele cu care au fost culese (procesate) scrisorile, așa cum s-a procedat – și bine s-a procedat – în edițiile anterioare ale corespondenței caragaliene. O altă metodă de separare a adnotărilor cioculesciene de textele scrisorilor caragaliene ar fi putut fi clasicele paranteze drepte ([...]). Exemplele din aceste intervenții pe care le-am cules prin sondaje sunt foarte numeroase. Indic doar câteva pagini, fără să insist asupra adnotărilor și nepotrivirilor – există și de acestea! – între textele scrisorilor și înscrisurile editorului. Mi-am permis, însă, să le subliniez pe cele care mi s-au părut mai... interesante. Deci se vor avea în vedere pp.: 26, 36, 45, 57, 58, 67, 82, 102, 106, 108, 203-204, 301, 310, 330, 336, 451, 446, 473, 474, 534, 664, 669. Și așa mai putea indica și multe alte pagini în care textele

adnotărilor lui Șerban Cioculescu din edițiile anterioare ale corespondenței caragaliene nu sunt separate, în această ediție, așa cum s-ar cuveni, de textele scrisorilor lui Caragiale. Dar mă întreb, uitându-mă la multe fișe de lectură pe care nu le-am folosit până acum la redactarea articolului: Oare această ediție a corespondenței

lui Caragiale poate fi considerată „ediție îngrijită”, cum stă scris pe coperta ei interioară? Îi cer iertare d-lui Cioculescu, dar, neputându-mi nesocoti meseria, cred că nu. Și mai cred, vorba lui Arghezi, că „adevărul exclude și reticența, și tăgada neghiobă”.

G. PIENESCU

Note:

¹ Care, ca mai tot scriitorul român, până nu trece Dincolo și devine „mare”, eventual și „clasic”, nu a trăit pe roze, după cum reiese din următoarele rânduri adresate lui Petre Th. Missir probabil că în noiembrie 1887, deci după ce i se reprezentase, la Teatrul Național, *O noapte furtunoasă*, farsa într-un act *Soacră-mea Fifina*, *O scrisoare pierdută* și *D-ale Carnavalului*: „Dragă Petrace, în starea în care mă aflu – dar mai întâi să-ți descriu această stare: Chiria n-am plătit-o și sunt dat în judecată; lemne nu am deloc; palton nici atâta; aștept din ceas în ceas apariția unui nou moștenitor; unul îmi este bolnav; ca culme: m-am apucat să scriu o piesă, și din pricină că trebuie să stau să scriu noaptea foarte târziu, am căpătat la ochi conjunctivită catarală. Dau din colț în colț și nu știu ce să mă fac. În starea asta, mare noroc aș avea de un prieten care să știe să facă un sacrificiu pentru mine. Și astfel m-am gândit la tine.”

² / = în loc de.

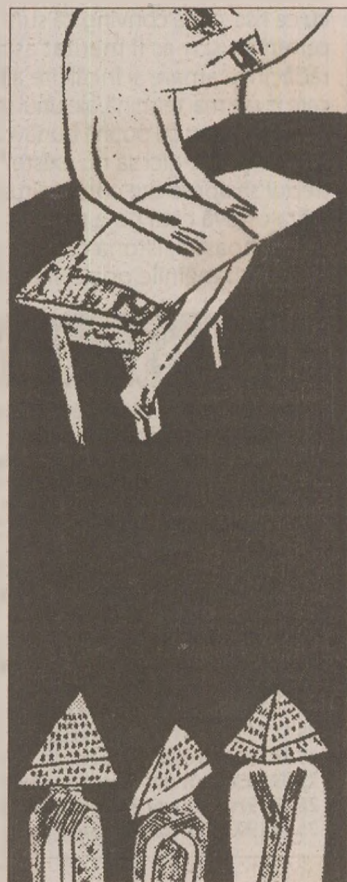
Editura AULA

Gabriel Angelescu	Dicționar de sinonime, omonime, paronime, antonime, pleonasme	480 p.	129.000 lei
	Dicționarul limbii române	244 p.	69.000 lei
Raluca Scarlat	Dicționarul figurilor de stil	352 p.	99.000 lei
L. Alexe, A. Dumitru	Dicționar Fr.-R. / R.-Fr.	432 p.	69.000 lei
Dana Cărăușu	Dicționar Engl.-R. / R.-Engl.	400 p.	69.000 lei
Vasile Ștef	Fizica de nota 10	208 p.	75.000 lei
S. Ionescu	Memorator Matematică Gimnaziu	176 p.	55.000 lei
Drăgan, C. Erlic	Memorator Matematică Liceu	416 p.	69.000 lei
V. Ștef	Memorator Fizică Liceu	224 p.	59.000 lei
Anton Nicolae	Română pregătire completă (bac)	336 p.	99.000 lei
Evelina Cîrciu	Română. Pregătire rapidă (bac)	160 p.	69.000 lei
Naomi Ionică	Concepte operaționale	224 p.	49.000 lei
Valentina Rotaru	Teoria literaturii (compendiu)	128 p.	49.000 lei
Condrovici, Micu, Mușina, Borcan, Savu			
Engleza, Franceza, Germana		192 p.	79.000 lei
T. Mușina, M. Arhire, M. Luca	Engleza de nota 10	240 p.	89.000 lei
M. Arhire, A. Micu	Limba engleză. 1600 teste	128 p.	59.000 lei
V. Borcan, V. Borcan	Franceza de nota 10	224 p.	69.000 lei
Valentina Borcan	Limba franceză. 1200 teste	80 p.	49.000 lei
Mugur Burcescu	Română de nota 10	280 p.	119.000 lei
Mugur Burcescu	Limba română. 1000 teste	160 p.	59.000 lei
C. Drăgan, C. Erlic	Matematică (Bac)	160 p.	69.000 lei
E. Măndreanu, M. Florea	Geografia României	144 p.	59.000

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

CLVBVL PROMETHEVS

16.03.2005

19:00 CENAUL PROMETHEVS
cu Bogdan Perdivara
invitat: poetul Eugen Suman
și prozatorul Ionuț Chiva

17.03.2005

20:30 Seară de Teatru:
Zaruri și cărți
după Tommy McWeeney
regia Florin Piersic jr.
cu Florin Piersic jr. și Petre Fumuru

18.03.2005

21:00 Concertele Guerri-LIVE

19.03.2005

21:00 Seară Radio Guerrilla
Radio Guerrilla și prietenii

20.03.2005

21:00 CHIVAS LIFE NIGHT JAZZ
Mircea Tiberian & friends
Mircea Tiberian - pian
Cristian Solescu - sax
Vlad Popescu - baterie
Arthur Balogh - contrabas

21.03.2005

Închis

22.03.2005

20:30 FILM / Retrospectiva 2004
Festivalul Internațional de Film Independent
ANONIMVL
Selecție competiție Scurtmetraj

Te aștept la cafeneaua literară.
Primești o carte cadou.
Zilnic de la ora 11:00, în Piața Națiunilor Unite, nr. 3-5
- intrarea liberă -
informații și rezervări la
tel. 33.666.38, 33.666.78 și 0723.323.333

CHIVAS

De ce, de la o vreme am o fobie difuză față de hârtiile oficiale care-mi sosesc prin poștă? Dar și când trebuie să scriu eu însămi un text neutru, o cerere banală către Primărie ori alt for, am de fiecare dată o reacție de lehamite și neîncredere? Frisonul inoportunității mă bântuie, senzația de zădărnici și de neant, chiar și atunci când aș avea de relatat bunăoară ce mi s-a întâmplat ieri. Și ca ieri, de când mă știu, tot întâmplându-mi-se câte ceva grav, ce poate părea banal în nefirescul lumii, dar în sufletul meu ia proporții de cataclism, am o bănuială că lumea mi se duce de răpă. Lume în care și eu, ca toată lumea, pătesc, iată, și lucruri care mă strâng de gât.

Începe să se vadă de la o poștă că viața, pe care o iubesc, se deteriorează în datele ei de susținere, că mi se subțiază rezistența proverbială la stres, că refugiul în muncă, în poezie, nu se mai produce ca până de curând ca o tămăduire și ca o revanșă, ca o deconectare productivă și foarte frumoasă de la zonele toxice ale existenței.

Am ajuns să mă tem și să mă rușinez de starea mea de rău, că fără compasiune și fără ajutor, singură, nu voi mai avea puterea și nici curajul să mă mai zbat pentru supraviețuire. Am ajuns la bătrânețe, muncind toată viața și acumulând, la vedere, eșecuri și merite, să cred că domeniul meu, sufletul meu, dreptul meu la liniște, nu sunt nici de lepădat, nici de ignorat. Nici de lepădat și nici de ignorat, cum nimic din ce este omensc în greșală și nevinovăție. De fapt, ce mi s-a întâmplat ieri, și de ce simt că și numai a relata întâmplarea, este un lucru de speriat?

Pentru a-l face să înțeleagă pe bunul cititor, și nu numai pe el, ar însemna, metaforic vorbind, să fiu în stare să execut, pe hârtie, firește, o faptă de superman, un lucru de poveste și supărător pe deasupra. Să iau în brațe, cum se spune, copacul zdravăn al propriei vieți și să-l smulg din pământ, ca să dovedesc, ce? Cu ce efort, Doamne, și cu ce risc, ca să conving că sunt la capătul puterilor, și n-aș fi meritat asta, arătând rădăcinile amare și încălcite ale unui rău care nu se mai termină, ale unui stres tenace care ar fi putut cu puțină bunăvoință evitat, ori ar fi putut nici să nu existe? Cineva ar trebui să aprecieze corect situația, că din atâta otrăvă câtă ne-a rezervat fără istov istoria noastră, istoria căreia nu i te poți opune cu mâinile goale, fără să nu devii

victimă ridicolă, ori să nu înnebunești, că din atâta neșansă generalizată mulți semeni ai noștri au supraviețuit grație artei lor, scriind literatură, făcând din suferință poezie. Cineva ar trebui să aprecieze corect situația. Cum nu este doar o chestiune de destin personal, ca mine fiind o mulțime, cazuri ce nu-și găsesc de ani de zile soluții decât pe mici porțiuni, de azi pe mâine, și acestea fragile, vulnerabile, înecându-se în provizorat, în indiferență și cinism, cu tot respectul, ripostez.

Se ridică iarăși, și iarăși, problema dreptului

la calamitatea care ne pândește și care a explodat ca o bombă - retrocedarea către proprietari a caselor naționalizate, și nimeni n-ar fi prevăzut calvarul inimaginabil și fără sfârșit al chirișilor evacuați. Atunci, abia încercam să ne vindecăm rănilor de după demolările ceaușiste, când atâta lume a murit de inimă rea, și atâtea cartiere superbe și case liniștite ale Bucureștiului au fost rase de pe fața pământului. Fără milă, fără noimă și fără discernământ. Ca să se ridice pe locul lor clădirea faraonică a Casei Poporului.

constanța buzea a ales:

Despre supraviețuire

meu, în țara aceasta, care este și a mea, în Bucureștiul acesta în care m-am născut și nu am lenevit, la un spațiu locativ nu numai decent ci și sigur.

Aud din fundal o voce care mă judecă: "Constanța Buzea, de ce nu te-ai dus după '89, când se putea, să ceri și tu de la Uniunea scriitorilor o locuință? Atunci când, printr-o mișcare inteligentă de condei, ai primit casă cei mai mulți dintre scriitorii cu probleme locative acute". De ce nu am dus? Pentru că la vremea aceea, cei care locuiau în case naționalizate păreau a fi în siguranță, plăteau chirie la Stat și, atenției, nu aveau dreptul să ceară ceva de care nu duceau lipsă. Iar eu locuiam într-un apartament de bloc naționalizat și plăteam chirie la Stat. Atunci nimeni nu s-ar fi gândit

Din chiriașă la Stat am devenit peste noapte chiriașă la proprietar. Ca și Geo Dumitrescu, ca și Gellu Naum, ca să nu dau decât două exemple ilustre. Fiecare cu povestea lui, cu umilințele și enormul absurd greu de îndurat atunci când proprietarii au început să-i evacueze silit. Pe Geo și pe Gellu i-am frecventat în interval, le-am cunoscut amărăciunea și revolta, și nu neapărat împotriva proprietarilor. Atunci, prin 2000-2001, am făcut și eu o cerere la Primăria Bucureștiului solicitând două camere, nu mai mult, în care să-mi mut calabalăcul, strânsura de-o viață, în cărți și manuscrise. Rezolvarea cererii mele s-a tot amânat. Mai iute și mai dibaci, proprietarul m-a evacuat pe baza unui ordin-fulger ce mirosea de la o poștă a fals, a făcătură avocățească. De

voie, de nevoie, în starea de urgență pe care am resimțit-o ca pe o teroare, am fost mutată, acum doi ani și jumătate într-un bloc cu locuințe de protocol, cu contract de închiriere pe un singur an, în care aveam dreptul să rămân până la rezolvarea de către Primărie a situației mele locative. În stresul mutării, m-am îmbolnăvit grav și mi-am investit, în prostie, economiile în reparații și îmbunătățiri. Pare meschin ce spun, dar într-o locuință cu contract limitat, am investit cu generozitate păguboasă două din premiile mele literare, pe care le păstram cu sfințenie știind ce mă așteaptă. Este drept că nu mult după mutare, când, epuizată de efort și de boală, și lefteră pe deasupra, am primit pe vechea adresă o hârtie de la Primărie, o chemare pentru completarea dosarului meu, și pentru a fi trecut într-o listă de priorități. Am intrat în posesia acelei invitații relativ târziu, când termenul expirase deja, și n-ar mai fi avut efect nici un demers, decât peste un an când se alcătuiă altă listă de priorități. Primul an a trecut repede, am reușit să fac o prelungire de contract și de rămânere pentru încă un an, pe loc, la noua adresă, și am sperat, în cumplita mea naivitate și în temeiul bolii mele fără leac din păcate, că voi fi lăsată în pace, iertată pentru *nesupunerea mea* nu din rea voință ci din neputință de a mai acționa cu energia enormă care se cere, angajându-mă la o nouă mutare. Mutare în care mi-aș pierde, la propriu, viața. Am sperat într-o nouă prelungire de contract. Sună patetic, știu, dar la această oră și în această situație, acesta este adevărul plin de consecințe cărora, mărturisesc, nu știu cum să le fac față.

Iată cum sună textul notificării primite de mine ieri, text pe care-l resimt ca pe opera impecabilă a unei mașinării birocratice implacabile, care funcționează silențios și legal: "Având în vedere că la baza convenției de cazare nr... în baza căreia ocupați imobilul situat în... a stat situația locativă dificilă pe care ați motivat-o, dar totodată și angajamentul dvs. de a întreprinde demersul rezolvării acesteia; Față de împrejurarea că până la această dată nu ați făcut dovada întreprinderii nici unei diligențe sau demers în acest sens, în temeiul dispozițiilor art... cod civil, vă comunicăm că, începând din data de 18 februarie convenția de cazare nr... încheiată cu... în baza căreia ocupați imobilul... încetează să mai producă efecte juridice, urmând ca în termen de 30 de zile să procedați la eliberarea spațiului. În cazul în care nu veți da curs solicitării noastre, vom fi nevoiți să întreprindem în justiție toate măsurile legale necesare evacuării spațiului, urmând ca dvs. să fiți obligat la plata prejudiciului cauzat prin refuzul eliberării spațiului în termenul mai sus menționat și a cheltuielilor de judecată ocazionate de derularea procesului".

Înainte de a semna, trag o linie de final, și cu atenția mărită la efectele posibil paradoxale ale textului meu, formulez următoarea precizare care mi se pare extrem de importantă. Acea că eu *nu acuz ci relatez*, și că *riposta* mea plină de nedumeriri nu este cum ar părea la prima vedere un *protest*, de altfel inutil, ci tot o relatare, în beneficiul celor care vor să știe. Cu alte cuvinte, o pagină din jurnalul meu de scriitor ghiftuit de amărăciune. Și dacă vine și vreun Cutremur... ■

calendar

24.03.1921 - s-a născut *Traian Coșovei* (m. 1993)
24.03.1923 - s-a născut *Dane Tibor*
24.03.1925 - s-a născut *Dinu Ianculescu*
24.03.1927 - s-a născut *George Damian*
24.03.1930 - s-a născut *Maria Marian*
24.03.1949 - s-a născut *Constantin Zănescu*
25.03.1813 - s-a născut *Cezar Bolliac* (m. 1881)
25.03.1885 - s-a născut *Mateiu I. Caragiale* (m. 1936)
25.03.1902 - s-a născut *George Lesnea* (m. 1979)
25.03.1935 - s-a născut *Niculae Stoian* (m. 1990)
25.03.1936 - s-a născut *Victor Iancu*
25.03.1942 - s-a născut *Ana Blandiana*
25.03.1942 - s-a născut *Basarab Nicolescu*
25.03.1954 - a murit *Emil Isac* (n. 1886)
25.03.1958 - a murit *Ștefan Bezdechi* (n. 1886)
25.03.1979 - a murit *Alf Adania* (n. 1913)
25.03.1993 - a murit *Bogdan Istru* (n. 1914)

25.03.1999 - a murit *Valentin Lipatti* (n. 1923)
26.03.1921 - s-a născut *Olah Tibor*
26.03.1923 - s-a născut *Valentin Lipatti* (m. 1999)
26.03.1931 - s-a născut *Mircea Ivănescu*
26.03.1945 - s-a născut *Györfy Kálman*
26.03.1958 - s-a născut *Ioana Crăciun*
27.03.1926 - s-a născut *Elis Bușneag*
27.03.1937 - s-a născut *Nicolae Dumitrescu-Sinești*
27.03.1943 - s-a născut *Aurel Ciocanu*
27.03.1958 - s-a născut *Ioan Es. Pop*
27.03.1985 - a murit *Pompiliu Marcea* (n. 1928)
28.03.1863 - s-a născut *Livia Maioreșcu-Dymrza* (m. 1946)
28.03.1883 - s-a născut *A. Mândru* (m. 1962)

28.03.1883 - s-a născut *Gheorghe Nedloglu* (m. 1963)
28.03.1888 - s-a născut *Alexandru Kirțescu* (m. 1961)
28.03.1914 - s-a născut *Ovidiu Constantinescu* (m. 1993)
28.03.1915 - s-a născut *Septimiu Bucur* (m. 1964)
28.03.1922 - s-a născut *Verona Brateș* (m. 1991)
28.03.1925 - s-a născut *Victor Tulbure* (m. 1997)
28.03.1928 - s-a născut *Ion Bălăceanu*
28.03.1934 - s-a născut *Mihai Caranfil*
28.03.1934 - s-a născut *Lică Ruglină*
28.03.1937 - s-a născut *Ion Crînguleanu*
28.03.1939 - s-a născut *Florin Bănescu*
28.03.1950 - s-a născut *Nicolae Rotaru*
28.03.1979 - a murit *Daniel Turcea* (n. 1945)
28.03.1993 - a murit *Victor Felea* (n. 1923)
28.03.1994 - a murit *Eugen Ionescu* (n. 1909)
28.03.1997 - a murit *Gheorghe Tomozel* (n. 1936)

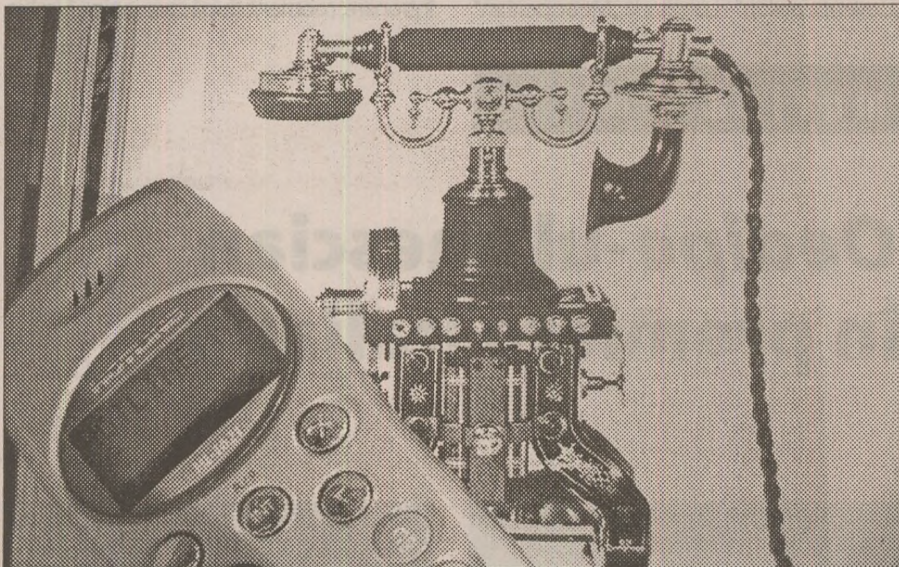

Precedenta cronică a pesimistei am scris-o dintr-un oraș străin, dintr-un apartament străin și din fața unui calculator străin devenit, pentru un mic interval de timp, al meu. În timp ce mă străduiam să înțeleg, în pagina albă a computerului, cât era capriciu liber consimțit și cât obligație de serviciu în tăieturile cenzurii comuniste, în partea stângă a ecranului îmi răsărea mereu un mic dreptunghi cu un roboțel galben, rotund ca un bondar, care mă saluta la rezezeală și mă anunța, cu o veselie suspectă, că am un mesaj. Nu un e-mail, ci un mesaj din acele cvasi-telefonice, la care replicile interlocutorilor se schimbă pe loc. De fapt, nu pe mine mă anunța vornicelul electronic, ci pe precedentul utilizator al computerului, pe numele lui Ștefan. Prima dată am închis amuzată anunțul, ca o persoană discretă ce sunt, dar el a revenit la câteva minute. A doua oară l-am închis hotărâtă, dar a apărut încăpățânat din nou, a treia oară am încercat să răspund și să limpezesc situația, dar, cum nu mai folosisem un asemenea mijloc de comunicare, am greșit comanda. O vreme vornicelul a părut să se liniștească, apoi a scos iarăși capul, ca Woody, ciocănitorea din serialul de desene animate, să mă anunțe, de după paravanul cronicii pesimistei, că, *Hello!*, cineva, și altcineva, și altcineva mă caută, adică îl caută pe Ștefan. În fine, am reușit să răspund, nu era nici o filozofie de altfel, dar replica mea era precedată automat, ca-n piesele de teatru tipărite, de numele ȘTEFAN, derutându-i, probabil, pe interlocutori. Am călcat regulile acestui tip de comunicare unde e obligatoriu să scrii foarte repede replici foarte scurte, dacă se poate monosilabice, mi-am spus numele adevărat, am explicat pe larg malentendu-ul. La scurt timp, toți vornicelii și-au închis unul după altul, mini-ecranele, ca și cum stăpânii lor și-ar fi retras, supărați, ambasadorii din computerul meu, și am putut să mă întorc la foarfecele cenzurii de care mă ocupam cu mult pesimism.

În după-amiaza aceleiași zile, am primit prin e-mail, de data aceasta pentru mine personal, un chestionar în care eram întrebată, între altele, cum aș numi secolul XXI. Am răspuns fără să ezit: *Secolul comunicării*. Mi-am argumentat în gând alegerea prin cantitatea nemaivăzută de instrumente ale comunicării pe care o avem astăzi: telefon fix și fax, telefon cu fir și fără, telefon mobil cu poștă electronică și ecran pentru imagini, apoi radio, televizor, internet și e-mail cu sau fără anunțarea mesajului primit, teletextul, minitelul și, desigur, presa scrisă, și ea de toate felurile. Comunicarea tinde spre instrumente complexe, care fac de toate, ca roboții de bucătărie. Apar noi și noi struțo-cămile de tip telefon-televizor, scrisoare-telefon, scrisori „pe bandă” la televizor, televizor-video, computer-radio-tv-CD-player și câte altele. Prevăd, până la sfârșitul secolului sau chiar mai devreme, ziarul cu ecran, radioul cu căsuță poștală, televizorul la care, apăsând pe un buton sau numai cu ajutorul vocii, comanzi cotidianul preferat și el iese din ecran gata tipărit, la rândul lui cu poze în mișcare și voci de radio etc. Iar în secolul comunicării, distanța nu e o problemă, indiferent că te afli pe vârf de munte sau în mijlocul oceanului și nici timpul, căci mesajele vin, pe toate căile imaginabile, practic instantaneu.

cronica pesimistei de Ioana Pârvulescu

Secolul comunicării

Fotografii de Ioana Pârvulescu

În toate casele a început să existe un haos de cabluri, de baterii, de prize, de steckere, triplu-, cvintuplu-, sextuplusteckere. Iar când electricitate nu e, nimic nu e. Comunicarea nu mai depinde numai de dorința de a împărtăși, de sentimentul că un om îți lipsește, ci și de bunăvoința instrumentelor care o mijlocesc. Asaltați de mesaje și deveniți dependenți de ele, ca de drogul cel mai periculos, pierdem, pe zi ce trece, spiritul comunicării și inima ei. Inflația de azi m-a făcut să mă uit înapoi.

Două ore de drum călare, cu iuțeală modică, aproximativ 10 kilometri pe oră, fac, în secolele fără computer și fără triplustecker, o poștă. Măsura este aproximativă și te pune pe gânduri că în Țara Românească poșta are, în unitățile de azi, 19,6 km, iar în Moldova mai mult: 22,3 km. Moldovenii, după cum se vede, călăreau mai repede și-și duceau sentimentele din plic cu mai mare râvnă, în ciuda faimei de oameni domoli de care se bucură. La două măsuri de poștă era și locul de popas

al poștalionului, cu cai de schimb și „combustibil” pentru animale. La 1868, din Brașov, de pildă, unde și astăzi mai există Livada Poștei sau Postwiese, plecau o mulțime de poștaloane spre celelalte mari orașe din Transilvania și din România. Spre București de patru ori pe săptămână: marți, joi, sâmbătă și duminică, iar ora de predare și de primire a scrisorilor, bine fixată și în genere respectată, trebuie să fi reglat ritmul de viață al multor brașoveni aflați la distanță de cei dragi. Spațiul despărțitor era, de altfel, mai intens, dacă se poate spune așa, era încărcat de mistere și de neliniști pe care numai sosirea unei scrisori sau, deja, a unei telegrame, le putea risipi. Nu mult după aceea poșta a luat în stăpânire trenul, iar comunicarea și-a legat plicurile de drumul de fier parcurs mai rapid și mai sigur decât cel cu doi sau patru cai putere.

Mihail Kogălniceanu, aflat în Franța, duce o corespondență intensă cu surorile lui rămase în Moldova. Este anul 1834, iar între o întrebare trimisă cu poștalionul și răspunsul ei putea să treacă, dacă destinatarul nu se

grăbea, o lună. Regula nescrisă cere însă, tocmai din cauza importanței negative pe care o dobândește tăcerea, să nu lași mai mult de o zi până la scrisoarea de răspuns. Altfel, poți fi sigur că expeditorul va parcurge toată gama de la neliniște la panică: „Scurpele mele surori / A trecut mai bine de o lună de când n-am nici o știre de la voi și nu mă pot opri să-mi fac griji, neștiind pricina unei asemenea întârzieri. Am scris scrisoare după scrisoare și nu mi-a sosit nici un răspuns. O fi papa bolnav ori n-ați primit nici una dintre scrisorile mele, ori poate m-ați dat uitării, pe mine, care mă gândesc fără încetare la voi și la țara mea. Dar nu, asta nu e cu putință. În sfârșit, mă pierd într-o mie de presupuneri fără a putea să mă opresc la una singură”. Epistola, datată Lunéville, 7 decembrie 1834, este scrisă în franceză (traducerea îmi aparține), iar autorul avea atunci numai 17 ani. Tot în franceză comunică și C.A. Rosetti cu soția lui englezoaică când se află departe unul de altul, iar limba străină, adesea precară, nu împiedică cu nimic bunul flux al sentimentelor. Cine le citește corespondența (*C.A. Rosetti către Maria Rosetti*, ediție de Marin Bucur și Neonila Onofrei, București, Minerva, 1998) poate remarca rolul covârșitor al scrisorii în epocă: ea ține loc și de telefon, și de aparat de filmat, și de televizor, și de computer. Ca s-o cinstiști cum se cuvine îți trebuie hârtie de calitate, plicuri frumoase, eventual pecete proprie, iar ca destinatar, un obligatoriu coupe-papier. În hotelurile de calitate, călătorul găsește hârtie, plicuri și pene bine ascuțite. Citirea și scrierea unei scrisori sunt luate în serios, utilul e dublat de plăcut. Însă bucuria cea mare nu e la expedierea, ci la sosirea epistolelor.

Primirea unei scrisori ia proporții de eveniment și de aceea se face după un ritual al destinatarului, care să prelungească bucuria. În 1871, Rosetti, aflat la Paris, i-l descrie soției lui rămasă la București, deși, cu siguranță, lucrurile nu se petreceau diferit nici în cazul când destinatarul era ea: „La 9 și 10 am sărit din pat, m-am îmbrăcat într-o clipă, am deschis ferestrele etc. M-am așezat la masă și tocmai îmi rulam o țigară, când a sosit scrisoarea ta, la 9 și un sfert. Mi-am așezat-o în față și am continuat să-mi fac țigara, privind adresa, timbrul, scrisul tău de pe plic. Mi-am turnat ceaiul, am gustat din el, mi-am aprins țigara. Am deschis scrisoarea, am citit, am plâns, am băut o gură de ceai, am fumat, am citit, am plâns, m-am gândit apoi la toate câte mi le-ai spus, mi-am făcut a doua țigară, mi-am turnat a doua ceașcă de ceai și iată, s-a făcut 9 și 43 de minute...”

Cuvintele de pe hârtie sunt citite de mai multe ori, se suplinește, cu închipuirea ceea ce a uitat să spună expeditorul, scrisoarea este păstrată cu grijă, datată, dacă celălalt a uitat s-o facă și pusă, în ordine cronologică, într-un pachet pe care orice posesor și-l dorește cât mai mare, pentru că va fi scoasă, „din roase plicuri” și parcursă din nou, cu voluptate, în momente de liniște, visare și nostalgie.

Poate că plicurile dintre *emailuri* și *camee* asigurau o comunicare în deplinul înțeles al cuvântului, mai valoroasă decât cea din e-mailurile și clișeele noastre. Poate că, totuși, m-am pripit, iar secolul nostru nu merită nicidecum numele de *secolul comunicării*.

Surprinzător de adevărat, anul comemorativ închinat lui George Enescu – se împlinesc în primele zile ale lunii mai cinci decenii de la plecarea în eternitate a maestrului – suita manifestărilor prilejuite de acest important moment nu a debutat în România, ci în Italia, la Cagliari, în Sardinia.

„Teatro Lirico” din localitate, una dintre cele șapte mari instituții de acest gen ale țării, a găzduit în prima parte a lunii ianuarie cele opt spectacole dedicate capodoperei enesciene; ...una dintre cele mai importante creații ale scenei lirice din prima jumătate a secolului trecut.

Dirijorul Cristian Mandeal, în calitate de principal realizator al partiturii muzicale, bas-baritonul Ștefan Ignat în rolul titular, de asemenea regizorul englez Graham Vick au constituit nucleul construcției acestui edificiu pe care îl reprezintă punerea în scenă, în premieră italiană, a *Oedipe-ul enescian*. A rezultat un spectacol de o impecabilă construcție muzicală, un spectacol valabil din punct de vedere scenic-regizoral. Premiera a avut loc la data de 7 ianuarie la Cagliari, capitala Sardiniei, localitate situată în Sud-ul insulei. Interesul, entuziasmul pentru opera enesciană au fost impresionante.

Spectacolul de premieră a fost răsplătit cu prelungite urale; urale pentru întreaga echipă a realizatorilor; ...pentru Ștefan Ignat – *Oedipe-ul* său a fost ovaționat la scenă deschisă. A fost ovaționat dirijorul Cristian Mandeal – a reprezentat factorul de exemplară coerență, de susținere a întregului spectacol; au fost aclamați regizorul englez Graham Vick, maestrul de cor Paolo Vero, întregul grup al soliștilor – mulți dintre aceștia nume importante în spațiul liricii vocale a zilelor noastre, de asemenea corul și orchestra acestei minunate instituții artistice care este „Teatro Lirico” din Cagliari. Destinele muzicale ale acesteia sunt conduse actualmente de directorul Massimo Biscardi. Domnia sa a avut inițiativa alegerii lucrării, a distribuției, a vocilor, a caracterelor; ...cu toții sunt realizatori ai acestei prime-audiții italiene a operei *Oedipe*. Au creat împreună un eveniment de echipă, eveniment de percutantă promoție internațională; au creat un spectacol complex de impresionantă anvergură muzicală și dramatică.

Am avut bucuria de a fi facut parte din grupul celor peste 60 de publiciști din domeniul muzicii, invitați din întreaga Italie și din Europa. Toate marile cotidiane italiene au publicat materiale de întâmpinare și, de asemenea, cronici ale spectacolului; în ziua premierei, spre exemplu, cotidianul „Corriere della Sera”, din Milano, dedica evenimentului o întreagă pagină; „Oedip triumfător în haină românească” titra două zile mai târziu cel mai important cotidian financiar al peninsulei, „Il Sole – 24 ore”. Ecouri entuziaste au apărut pe prima pagină în cotidianul local „L’Unione Sarda”; „Radio3Italia” a realizat transmisia directă a spectacolului din data de 12 ianuarie. Întregul dosar de presă cuprinde zeci și zeci de pagini de cronică muzicală, de prezentări ale lucrării, ale spectacolului. Seria acestora – șapte la număr – a continuat până spre mijlocul lunii ianuarie.

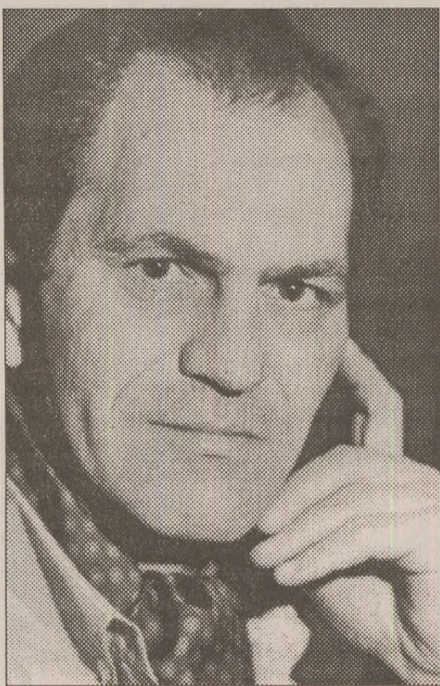
Au putut fi urmăriți, de asemenea, conaționalii noștri, baritonul Alexandru

Agache – în rolul Creon, basul George Emil Crăsnaru – în rolul Thiresias, artiști ce evoluează în câteva dintre cele mai importante centre europene ale muzicii, de asemenea basul Giorgio Giussepini – în rolul paznicului, mezzosopranale Cinzia de Mola – în rolul Sfinx-ului, și Ildiko Komlosi – în rolul Jocastei, de asemenea soprana Irina Doljenko – în rolul Meropei. O întreagă echipă de soliști dintre care marea majoritate evoluează sau au evoluat la „Teatro alla Scala” - Milano, la „Covent Garden” - Londra, la „Metropolitan”

garderoba de cabaret a anilor ‘40 – se străduie a-l devora la propriu pe eroul dramei tăvălindu-l într-un acces de furie și de sexualitate; iar aceasta după ce veghease la propriu, dintr-o parte a scenei, din primul moment al dramei; ...de la nașterea eroului la avatarurile aventuroase ale călătoriilor lui Oedipe; sunt entități care se provoacă reciproc. Și totuși, în acest context, chelnerii servesc șampanie – un veritabil cocktail! – la o recepție prilejuită de nașterea lui Oedipe... de asemenea la întronare, moment după care regina îl îmbeie

muzică

Oedipe-ul enescian în premieră italiană

Cristian Mandeal

Din spectacolul de la Cagliari

– New York, la „Bolshoi” – Moscova. În plus, pentru a limita la maximum eventualele riscuri, fiecare rol, fiecare solist performer dispunea de o rezervă care să poată intra în scenă în caz de specială necesitate.

Regizor de operă aflat actualmente într-o bună circulație internațională, englezul Graham Vick este un abil ordonator al spațiului scenic; a creat o regie relativ cursivă, dar nu imbatabilă; la nivel scenic drama se petrece în spațiul cuprins între două registre paralele care evidențiază relațiile dintre personaje, relații proiectate într-o quasi-actualitate, cea a anilor ‘60 ai secolului trecut. Dimensiunea cosmică a luptei lui Oedipe cu destinul, a relației cu Sfinxul este demitizată și coborâtă la nivelul spațiului convențional, aproape de derizoriu, așa cum nu au imaginat-o George Enescu și libretistul său, Edmond Fleg. Sfinxul – apariție cu alură de femeie fatală purtând o superbă rochie neagră din

pe noul stăpân spre un pat preluat din recuzita de campanie, recuzită din care face parte nu mantia regală, ci un simplu halat de casă menit a masca scenele intime de familie... Scenele abundă de simboluri ce parazitează în destule situații, cursivitatea dramei. Impresionantă se dovedește, însă, a fi fost rezolvarea scenei finale a operei, anume contopirea în lumină a eroului; ...petrecut astfel într-o altă dimensiune spirituală.

Programul de sală se constituie într-un volum de consistență ținută muzicologică; libretul este prezentat în ediție bilingvă, franceză și italiană; unul dintre studiile muzicologice, cel introductiv, îi aparține compozitorului italian Roman Vlad, muzician originar din România, un spirit ardent, împătimit al muzicii enesciene, personalitate care nu-și arată vârsta octogenară; cu două zile înaintea premierei a susținut o captivantă

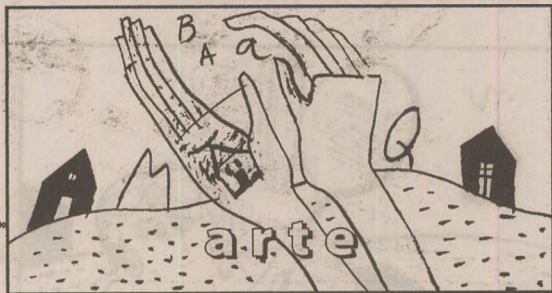
conferință publică de prezentare a lucrării, cântând la pian și vocalizând principalele momente ale operei; succesul a fost pe măsură; ulterior, repetiția generală a fost deschisă publicului, un public pasionat care a covârșit sala de peste o mie de locuri a teatrului; a fost, în fond, cel de al optulea spectacol al seriei dedicate operei enesciene.

Date fiind semnificațiile, consistența artistică, dat fiind ecoul european al acestuia, evenimentul poate fi comparat cu apariția cu ani în urmă a ediției discografice realizate de dirijorul Lawrence Foster la conducerea formațiilor Operei din Monte-Carlo și în compania unei ilustre echipe de soliști; poate fi comparat cu realizarea mai recentă a coproducției susținute de cele două mari case care sunt Deutsche Oper – Berlin și Wiener StaatsOper din capitala Austriei. La Cagliari a fost creat un eveniment de cultură, de autentică rezonanță europeană. Iar aceasta nu din motive conjuncturale, din simpatie specială față de români, de țara, de cultura noastră. A existat însă conștiința profesională a faptului că publicului îi este prezentată una dintre marile capodopere ale genului din secolul trecut, o lucrare mai puțin cunoscută a teatrului liric, lucrare ce trebuie revelată publicului italian contemporan.

Ulterior, la București, o captivantă dezbatere asupra acestei premiere italiene a fost organizată la inițiativa membrilor Clubului Presei Muzicale; întrunirea lunară a acestora este găzduită de Postul de radio public „România Muzical – George Enescu”. Protagoniștii dezbaterii au fost dirijorul Cristian Mandeal și bas-baritonul Ștefan Ignat. Împreună cu colegul meu criticul muzical Grigore Constantinescu am avut prilejul de a orienta fluxul interesului moderând discuțiile; am fost de față împreună la primele spectacole de la Cagliari. A reieșit faptul că premiera italiană a fost dintru-început gândită drept un eveniment de statură artistică europeană îndelung și intens pregătit. Regizorul Graham Vick visa de ani buni să realizeze o montare a *Oedipe-ului* enescian; este motivul pentru care, în baza înțelegerii dintre regizor și dirijor, construcția spectacolului nu a exclus nici măcar un sunet al partiturii originale; așa cum au procedat în alte ocazii alți regizori ai operei enesciene.

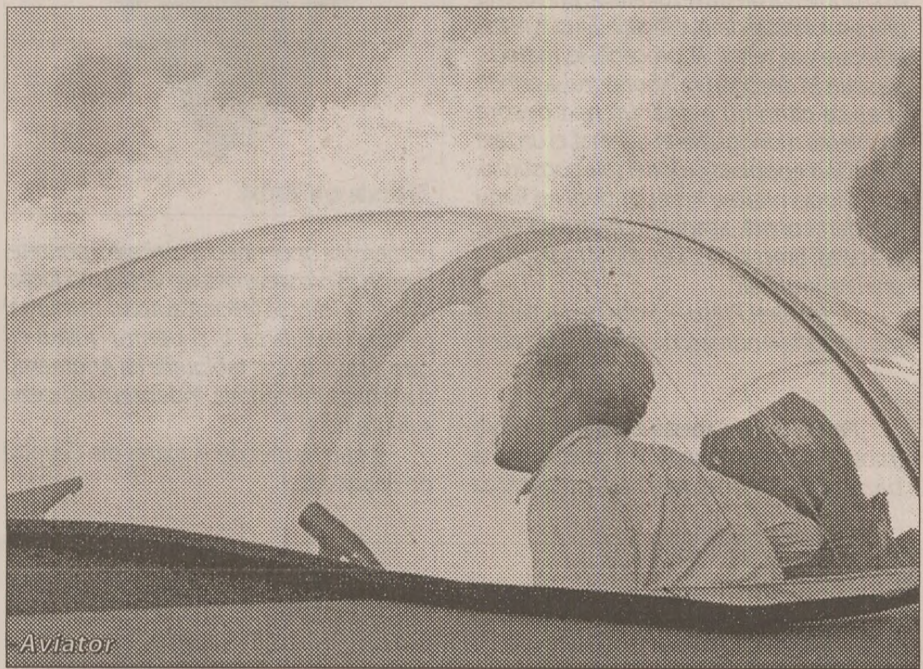
Ne-a fost relatat faptul potrivit căruia apropierea membrilor orchestrei față de spiritul muzicii enesciene s-a produs treptat, dar sigur, în final aderența fiind totală și entuziastă; iar aceasta în cazul unei case de operă de bună tradiție a repertoriului italian romantic, de secol XIX, de început de secol XX; tradiție abil penetrată de un spirit novator menit a stimula interesul publicului pentru creații uitate, neglijate, mai puțin cunoscute ale genului. Nu este lipsit de interes faptul că în formula sa de organizare „Teatro Lirico” din Cagliari întrunește astăzi aderența lunară a peste unsprezece mii de abonați permanenți în vreme ce echipa locală de fotbal se bazează pe prezența a șapte mii de spectatori permanenți... Sunt circumstanțe ce exclud orice comentarii. Este adevărat, italienii prețuiesc genul operei drept un dat natural ce aparține propriei lor ființe; se cântă operă în Italia exact de patru sute de ani.

Dumitru AVAKIAN

cronica filmului de Alexandra Olivetto

Doi mari regizori (II)

Aviator

at-mă silită să contrazic promisiunea pe care o făceam în cronica anterioară, aceea de a nu scrie despre *Aviatorul* până când nu voi vedea și *Million Dollar Baby*. O anume iritare intelectuală m-a adus în această situație: când s-a scris despre Oscaruri, s-a făcut mare tapaj pe faptul că filmul lui Scorsese, deși a obținut cinci premii, a luat unul pentru distribuție (Cate Blanchett, "Cea mai bună actriță într-un rol secundar") și patru "tehnice". Acest termen indică o prejudecată cu care mi-e imposibil să fiu de acord, care arată o bistratificare nejustificată a oricărei pelicule:

sus e stratul rafinat, cu regie, actori și scenariu, iar jos se găsește insignifianta producție și detaliile tehnice. O astfel de prejudecată mi se pare inadecvată și deficitară. Mai mult, poate altera serios percepția unui film.

Să mă explic. Știm cu toții că mediumul cinematografic e responsabil pentru cea mai sintetică dintre arte, pentru cea care solicită cele mai multe simțuri. Or, a-l reduce la cele două straturi pe care le menționam înseamnă a simplifica această artă, a o privi strict – mă hazardez – prin lentila spectatorului de teatru, unde regizorul poate continua să fie demiurgul din culise. Fără a vrea să

diminuez importanța regiei de film, aş vrea să atrag atenția asupra unui detaliu: când s-a acordat Oscarul pentru cel mai bun film, nu regizorul, ci producătorii au fost chemați să primească premiul, iar Clint Eastwood s-a scuzat pentru prezența lui pe scenă! Cu alte cuvinte, în lumea filmului, noul demiurg e producătorul, nu regizorul. Cred că Michel Foucault ar fi zâmbit în fața acestei inovații: puterea îi aparține celui care desemnează limitele "terestre" ale viziunii artistice (a regizorului). Oricum, există un raport de dependență între mai mult de două straturi, între mizanscenă (care include prestația actorilor), cinematografie, sunet și montaj, care determină calitatea unui film. Ca să fiu și mai clară, aş relua analogia cu poezia din cronica precedentă, pentru că în acest caz coeziunea dintre elemente e un fapt general acceptat: imaginați-vă, în locul Oscarului pentru cel mai bun film, Oscarul pentru cel mai bun poem. Urmând această logică, substituiți premiul pentru cea mai bună cinematografie cu premiul pentru cea mai bună metaforă dintr-un poem, și veți vedea încotro bat. Dacă tot e să disecăm un film, să-i privim fiziologia, măcar să dăm o atenție egală tuturor straturilor, fără astfel de discriminări nemotivate.

După această lungă, dar, sper, explicabilă introducere, să luăm *Aviatorul* de coarne. Într-o lume a corectitudinii politice, în care accentul cade pe minoritățile de orice fel, în care filmul de artă a devenit azilul temporar al refugiaților și imigranților ilegali (vezi *Viața în Londra* și pelicula decretată de Academia Europeană de Film câștigătoare a acestui an), persoana cea mai puțin interesantă e bărbatul caucazian nord-american sau occidental, de clasă mijlocie. Când acesta mai e și milionar, sunt și mai puține șanse să te intereseze soarta lui. Aceasta e marea problemă a lui Scorsese, iar el trece pe lângă ea de parcă nici nu ar fi acolo și calcă astfel o lege a lumii filmului. Or, cu tot sentimentul de vină al Academiei Americane de Film și cu tot pomelnicul de nominalizări al peliculei, așa ceva nu se iartă. Vorbesc de "sutură", un cuvânt complicat care definește o realitate relativ simplă (pentru criticul de film care își dă cu părerea, nu și ușor de realizat pentru regizori): "L-ai pus pe personajul X pe ecran, acum spune-mi de ce trebuie să-mi pese de el". Cu toate că, ne informează Leonardo DiCaprio, Scorsese empatizează incredibil cu personajul său, această atitudine nu e vizibilă pe ecran.

Începutul filmului promitea altceva, bine, nu ceva inovativ, ci vechea teză (redundantă și în alt lungmetraj nominalizat la Oscar, *Ray*) cum că ce i s-a întâmplat în copilărie îl tarează pe viață. Nu e vorba însă de o traumă, ci de o... baie. Pe care i-o administrează mama – complexul lui Oedip e cel mai bun lucru care i s-a întâmplat Hollywoodului – în timp ce-l învață să spună "carantină" pe litere și-l dăscălește să se ferească de holeră. De aici provine marea lui teamă de murdărie și microbi. Dar demența, faptul că repetă la nesfârșit aceleași cuvinte, chef de reducere, nu știm de unde provin. Aici apare prima inconsistență a filmului: începe cu o tentativă de psihologizare, dar nu perseverează în acest demers, astfel lăsând "găuri negre" în structura personajului.

Aceasta e o mișcare riscantă într-un film biografic. În cazul unui alt lungmetraj de

aceeași factură, *Ray*, cărțile se puneau pe masă: aici e omul care, în pofida handicapului cecității, cucerește succesul, aici e drogul, de care îi e greu să se dispenseze, aici sunt femeile și poligamia de care e dependent. Nu e cazul *Aviatorului* care se sprijină în exclusivitate pe personajul-pivot care e Howard Hughes. Or, în acest caz, sau îi amplifici aura de mister (vezi *Cetățeanul Kane*, cu care *Aviatorul* a fost deja comparat) sau îl elucidezi. Scorsese pare indecis și tot lungmetrajul este o pendulare între aceste două alternative. Sau poate că regizorul a fost atât de subtil încât nimeni nu s-a prins de intenția lui de a demistifica faima acestui personaj care e portretizat ca destul de găunos. Oricum, lipsa de substanță a personajului e evidentă. DiCaprio joacă un rol aproape de protagonistul filmelor de acțiune sau al basmelor: te impresionează prin ce face, nu prin ce e. Iar ceea ce face Howard Hughes este magnetul comercial al filmului: se culcă cu femei frumoase, pilotează avioane performante, mănâncă în restaurante pline de glamour etc. Dar când trebuie să intrăm în adâncurile personajului, în crizele lui de nebunie, DiCaprio livrează un monolog redundant și bâlbâit, o imitație ieftină a lui Robert DeNiro. Acolo se vede efortul operatorului de imagine: haloul de lumină în jurul capului personajului, imaginea panoramică a sticlelor cu urină, pielea "refăcută" a corpului care servește drept ecran de proiecție.

În *Ray*, există personaje secundare care au loc să se dezvolte. În filmul lui Scorsese, doar personajul lui Cate Blanchett are ceva spațiu de manevră, restul sunt doar – împrumut termenul anglo-saxon – "camee", apariții episodice, nu personaje secundare, ci crochiuri. Întrebarea care se impune este: chiar ai nevoie de actori de talia lui Jude Law sau a lui Willem Defoe pentru astfel de roluri? Sau, paradoxal, un film biografic poate fi un vehicul pentru o pleoră de alte staruri de cinema?

Filmul e realist în modul în care te transportă în Hollywoodul de odinioară, în clasică eră a studiourilor. Dar și aici ceva șchioapătă, nu în designul producției, care se apropie de perfecțiune, ci la nivelul distribuției. Mă întreb dacă Scorsese a vrut să fie ironic punând actrițe bine cotate din zilele noastre să joace dive de un asemenea calibr. Să fim serioși: Kate Beckinsale e o fată drăguță, dar cine ar fi definit-o pe Ava Gardner în astfel de termeni?!

Iar finalul... Ei, partea bună e că eroul nostru nu dă ortul popii. După ce și pilotează marele și monstruosul avion, iar o dată în bălbăială. Prin care regizorul vrea să ne comunice starea lui Howard Hughes de sănătate mintală (în declin) și, scutindu-ne de decesul grotesc al personajului (se pare că a murit scheletic și cu ace înfipte în brațe, deoarece, pe ultima sută de metri, dăduse în boala drogurilor), să-i dea apanajul victoriei vizionare și nouă un sfârșit fericit. Ce rămâne din acest film? Scenele panoramice, cinematografia, designul producției, costumele, montajul inspirat, doar detalii așa-zise tehnice. Ele nu doar salvează ce se poate salva din acest lungmetraj, ci creează secvențe care, fie doar și pentru flerul vizual și compoziția cadrelor, merită urmărite. Mai mult, ele vă vor scuti de plictiseala inerentă vizionării acestei pelicule. ■

Iată o întrebare la care cu greu se poate răspunde. La cel 85 de ani împliniți pe 11 martie, Radu Bogdan continuă să rămână un personaj enigmatic. Deși prezența sa în medii culturale este una constantă, deși aparițiile sale în public sunt de la sine înțelese și, oarecum, obligatorii, percepția lui umană și culturală, poate tocmai datorită faptului că se înscrie înesizabil într-un circuit sever al necesității, ratează sistematic statutul de eveniment. Obișnuși în prea mare măsură cu silueta sa înaltă și imperială, cu părul său leonin și rebel, de un alb perfect, ușor virat spre albastru când lumina dă și ea semne de oboseală, sprijinit ferm pe favoriții adânci, cu muchia lată, din recuzita starurilor șalzeceiste, familiarizați cu privirea sa iscoditoare, incapabil să disimuleze panica profundă că în orice clipă ar putea pierde ceva esențial, agasați uneori de curiozitatea sa copilărească, înșafabilă, de a descoperi lucruri noi acolo unde cei mai mulți nu le văd nici pe cele vechi, ignorăm cu o inocență care nici măcar nu ne poate fi imputată că risipim sistematic șansa de a ne întâlni cu un erou mitologic și cu o făptură exemplară. Deși, la prima vedere, pare că face parte dintr-o lume familiară și dintr-o specie previzibilă, deși ne pare cunoscut de undeva, fie prin experiență directă, fie prin experiența livrescă a portretului majestuos și devastator pe care l-a făcut cândva Gabriel Lliceanu, ne scapă iremediabil la Radu Bogdan faptul că el a trăit și trăiește realmente într-o altă lume. Una pe care nimeni nu a căutat-o cu atâta obstinație, dar și una pe care nimeni nu a găsit-o într-o asemenea măsură, o lume care este fictivă și densă în același timp, iluzorie și senzuală ca femeia din vis: lumea Culturii, a creației necontingente, a esențelor intrupate și inalterabile. Înțelegând Cultura dincolo de conveniențe și de coduri, investind în însemnele ei setea sa abisală de tandrețe, vocația de constructor și disponibilitatea unui abandon aproape erotic, Radu Bogdan a trăit mai îndelung și mai profund în istoria formelor decât în aceea a evenimentului cotidian, iar atunci când a cedat cotidianului, a făcut-o, de multe ori, spre dezavantajul amănuntului. Aman, Grigorescu, Brâncuși, Stan Pătraș și crucile lui necanonice, ca să nu mai vorbim de Andreescu, îi sunt realități cu mult mai apropiate și suflete incomparabil mai familiare decât multele persoane cu o indiscutabilă identitate civilă alături de care a consumat tot atâtea experiențe ale istoriei mici. Afundându-se în lumea infinită a formelor culturale sedimentate și traversând spațiile culturii vil, populate de nenumărați artiști și monștri sacri ai ultimei jumătăți de secol, de la Andre Lothe la Chagall, Skira, Berenson, Bialostosky, Tinguely etc. etc. și până la experiențele unice cum ar fi penetrarea bazelor NATO de pe Insula ale cărei stînci de cretă le pictase romanticul Caspar David Friedrich, sau la deconspirarea involuntară a complotului împotriva lui Tito, Radu Bogdan a convertit ficțiunea la realitate și a experimentat pe viu privilegiul exemplarității. Din această pricină toate cărțile sale, dar cu precădere cele două copleșitoare volume ale monografiei Andreescu, nu sunt simple cercetări ale unei teme, fie ea și ieșită din comun, ci o luptă sfîșietoare cu uitarea, cu încremenirea, cu moartea, în ultimă instanță, și un efort supraomenesc, orfelc, dacă se poate spune așa, de readucere în lume a unei ființe dispărute. Andreescu nu este doar cercetat, descifrat în sensibilitatea, psihologia și intențiile sale, ci supus unei încercări dramatice de resuscitare. Astfel, cartea se transformă într-o adevărată saga, o epopee borgesiană, a cărei imagine a surprins-o remarcabil Andrei Pleșu. Iar cei care au citit cartea au spus:

**un portret
de Pavel Șușara**

Cine ești dumneata, Radu Bogdan?

„Radu Bogdan a avut amabilitatea și ne-a citit capitole de interpretare a picturii lui Andreescu. Mărturisesc că a fost o lectură neuitată, care aștă nerăbdare să vezi cartea cît mai repede apărută. Nu este vorba în capitolele citite de divagații teoretice din filosofia artei, în genere, ci de interpretarea filosofică, personală, a unui critic care s-a identificat pînă la reîncarnare cu sensul picturii marelui artist (...) Dar forma în care autorul a rotunjit sensul acestei arte e de o îndrăzneală frumusețe literară prin adîncimea judecării, prin sobrietatea și lapidaritatea formulării, prin coincidența deschiderii spre infinit, creată de magia marelui artist.

În Radu Bogdan, cercetătorul științific apare în mantia înstelată a unui scriitor remarcabil, care dă cărții sale un prestigiu de operă de artă.

(Nichifor Crainic, fragment dintr-o scrisoare către Dinu Pillat, 15 febr. 1972)

„Cartea lui Bogdan (monografia Andreescu, n.n.) dublează oferta rezultatelor, prin oferta procesului însuși de investigație. Ea își livrează, la fiecare pas, tehnicile, procedeele, metoda, pe scurt își deconspiră laboratorul, așa încît ceea ce citim nu e doar un text despre problema monografiei în general, ci un text implicînd epopeea propriei sale constituiri. (...) Modernitatea întreprinderii lui Radu Bogdan constă, așadar, în faptul că ea e, în același timp, o monografie și radiografia unei monografii.

(Andrei Pleșu – Note de lectură la monografia Andreescu de Radu Bogdan)

„Pentru autorul acestei lucrări remarcabile (monografia Andreescu, n.n.) erudiția stă la baza stabilirii unei metode, totalitatea

informațiilor strînse contribuie la fixarea criteriilor de autenticitate și de apreciere a valorilor”.

(Jacques Lassaing – din textul de prezentare a volumului I din monografia Andreescu)

„Investigația întreprinsă cu începere din 1949 de Dl. Bogdan i-a permis să descopere

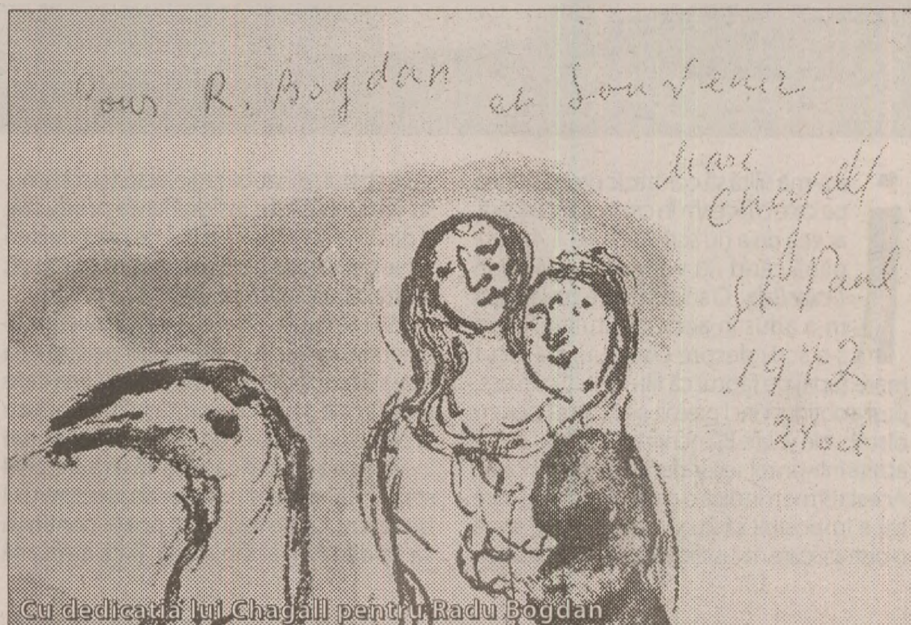
Desen de Baba

numeroase opere inedite, peisaje și portrete, desene, să precizeze detaliile vieții și producției sale. (...) Trebuie felicitat autorul nu numai pentru erudiția sa, ci și pentru gustul cu care a caracterizat tablourile lui Andreescu și a indicat influențele, îndeosebi franceze, suferite de el”.

(Louis Hauteceur, extras din Gazette de Beaux-Arts)

Fotografii de Pavel Șușara

Apoi, din lumea cărții, un salt direct în lumea cărților, într-o casă tixită de infolii, imagini, obiecte, reverii, amintiri. Manevrez reportofonul cu discreție, Radu Bogdan vorbește, eu îl ascult, îl înclt și îl provoc. Peste câteva zile va împlini 85 de ani. Este un munte suav, luminos, o arhivă fascinantă, posesivă, îndurerată și temătoare.

Vreau să-ți spun, zice el, că cei care au scris cel mai pertinent despre mine sînt Pleșu și Edgar Papu. Ei au scris cel mai pertinent despre mine. Au scris și în străinătate, dar niciodată nu s-a publicat ce s-a scris în străinătate despre mine. Eu nu mă pot adapta la vremurile de astăzi. Mie îmi trebuie oameni curați. Am o aplecare spre oameni curați. Există, și nu unul singur. Și există și la voi, la România literară. Doamna Buzea, de exemplu. Eu nu mă pot adapta, sînt un om al trecutului, înțelegi. Nu mă fotografia de acolo, vrei o fotografie, îți dau eu una?

Pavel Șuşară. Nu, nu, vă fac eu fotografii, vă fac unele spontane, așa, cu ambianța, cu interiorul d-voastră, nu vă speriați că nu vă compromit.

R.B. Sînt și nepieptănat...

P.Ș. Sînteți foarte frumos, sînteți un june prim.

R. B. Nu...Nu...Eu sînt un om trist... Preferam să-ți dau eu o poză. Însă dacă vrei să salvezi ceva din mine, trebuie să reactualizezi aceste cărți, cărțile mele, ele se pretează la actualizare. Fă și tu ce face Ștefănescu. Ia și recitește cărți mai vechi. Uite, Reverii lucide, de exemplu, este o carte foarte bună și nu o reeditează nimeni. Pentru că în jur sînt numai ticăloși.

P.Ș. Nu credeți că în această atitudine vehementă față de ceea ce mișcă în jur și față de dumneavoastră înșivă este și o doză de narcisism răsturnat? O altă formă de autocontemplație?

R.B. Nu. Sigur că nu.

P.Ș. Împliniți 85 de ani. Care este starea d-voastră acum?

R.B. Sînt extrem de autocritic. Asta e starea mea autentică și cinstită. Eu sînt foarte autocritic...

P.Ș. Autocritic pînă la extaz.

R.B. Nu, nu-i adevărat, nu sînt narcisic, nu mă-mbăt cu apă rece. Dar nu pot totuși să disprețuiesc ce am făcut, pentru că am făcut multe lucruri cinstite și de calitate în țara asta. Da asta e, eu am un destin tragic și paradoxal. Iar paradoxul cel mai mare este că sînt atît de dușmănit și eu sînt, în fond, un om de treabă, măi, să știi. Știi că nu am pe nimeni pe conștiință?

P.Ș. Aceasta este o mărturisire foarte interesantă.

R.B. Doar o femeie, atît, dar asta e o altă treabă, și nu are nici o legătură cu ce vorbim noi.

P.Ș. Acum ce înseamnă că nu aveți pe nimeni pe conștiință, că nu ați făcut rău nimănui sau că nu ați ucis pe nimeni. Este o mare diferență.

R.B. Nu am făcut rău nimănui...

P.Ș. Nici măcar involuntar, așa, cu inocența d-voastră?

R.B. Nu. Doar că mi l-am luat în cap și mi l-am făcut dușman pe Lucian Grigorescu, dar nu pentru că i-aș fi făcut vreun rău...Dar au fost oameni pe care mi i-am luat în cap, în perioada realist socialistă. Judecînd

astăzi, din prostie, dar judecînd în context, erau probleme pe care nu aveam cum să le ocolesc. Conflictul cu Lucian Grigorescu a început din momentul în care cînd eu am luat poziție față de el că nu face lucrurile cerute de partid.

P.Ș. Și ce anume cerea partidul?

R.B. Adică să sprijinim lupta Greciei, înțelegi...

P.Ș. Dar asta vă frigea pe d-voastră, lupta Greciei...

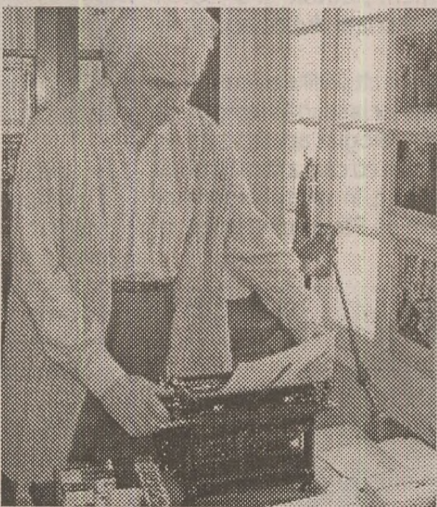
R.B. Așa erau timpurile...

P.Ș. Și cum sprijinea Lucian Grigorescu lupta Greciei, ia spuneți-mi cum ar fi putut s-o sprijine

R.B. A făcut el și alte lucruri concesive

P.Ș. Bun, dar lupta Greciei, lupta asta, cum ar fi putut el s-o sprijine?

R.B. Măi, așa erau timpurile, și nu vreau să pierdem vremea cu asta, dar, dar, trebuie să știi un lucru: n-am denigrat și n-am lovit nici o valoare, chiar dacă am criticat-o.

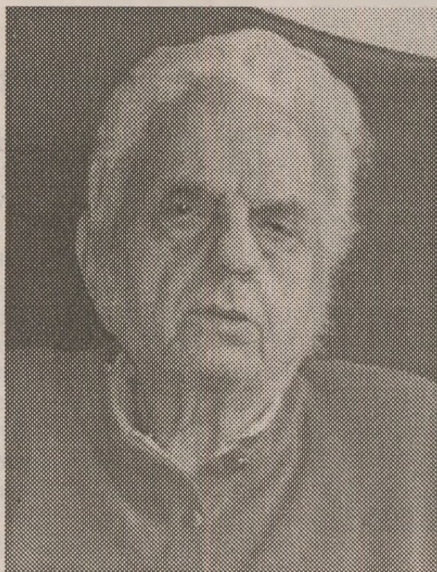
P.Ș. Dar nu critica aceea care desființează și omul...

R.B. Nu, nu. Am avut însă și critici care desființează și omul: de pildă Kimon Loghi în ochii mei nu făcea nici două parale, dar acum îmi pare rău că m-am înșelat în anumite privințe. Recunosc, m-am înșelat. Eram și foarte tînr și nu aveam experiență... Eu am fost un salvator de valori, înțelegi. Eu am salvat multe valori în țara asta, și un lucru pot să-ți spun cu mîna pe inimă, liniștit: nu am încurcat borcanele, nu am amestecat exigențele ideologice și directivele de partid cu interesul național. Asta n-am făcut-o niciodată.

Și, în final, monologul. Radu Bogdan despre sine. O privire melancolică, plină de umor și, pe alocuri, crudă. Îmi aduce aminte, cumva, tot de Borges. De întâlnirea, la bătrînețe, cu sine însuși, cu tînrul Borges, într-un parc din Geneva. Pe o bancă. Radu Bogdan / Radu Bogdan.

Autoportret la 50 de ani...

De ce la 50 de ani și nu la 85? Răspunsul e simplu: pentru că 50 e o vîrstă de răscruce; unii au ajuns la vîrf, alții încep să coboare; dar tot atît de adevărat e că abia de la 50 încolo mulți și-au dat măsura deplină. Oricum, 50 de ani au însemnat pentru mine o vîrstă de frămîntare; îmi apăruse primul mare volum despre Andreescu și îmi dădusem, nu de mult, doctoratul, dar încă nu aveam o bine definită conștiință de sine. Am fost totuși sărbătorit în cercul restrîns al colegilor

G. R. Bogdan pozându-l pe I. Serim chip de arlechin (1940)

și prietenilor, prilej cu care am încropit și citit textul încredințat astăzi tiparului; îl socot actual deoarece starea mea sufletească de odinioară nu s-a schimbat prea mult.

Am ajuns – glăsuiau eu – la vîrsta cînd obișnuiesc uneori să privesc înapoi, amintindu-mi de tînrul care a avut odată 17 ani. Pe vremea aceea îmi interogam viitorul cu o maladivă curiozitate, clătînat de îndoieli și îndreptat de speranțe. Ah!, îmi spuneam, de-aș putea afla acum ce voi ști peste trei sau patru decenii; aș fi poate capabil să trag o poliță pe cezășie, scontînd pe rezultatul pozitiv al luptei dintre brînză cea bună și burduful de cîine! Mă consideram „jumătate

om, jumătate iepure șchiop”, ca în basmul citit în copilărie; providența îmi dădea cu o mîină ceea ce îmi lua cu alta. Niciodată nu m-am simțit întreg. Toată viața am trăit cu sentimentul unei ciocniri, conștient de intervenția acelei dialectici diabolice, care a vrut ca în existența mea binele să se amestece inextricabil cu răul, inteligența cu prostia și norocul cu ghinionul; încît, pierdut între acești poli multipli ai evoluției mele, mai sînt încă și astăzi în căutarea febrilă a eu-lui și destinului meu. Oare ce mă așteaptă – îmi spun – sau mai bine zis ce mă mai așteaptă?

Îi sînt recunoscător copilăriei mele că mi-a dăruit marea. S-ar fi putut să copilăresc pe cine știe ce coclauri sordide, în mijlocul șesurilor, într-un oraș cu case mici și murdare, cu străzi care nu urcă și nu coboară, cu ceruri apăsătoare care te urmăresc toată viața. Există orașe unde hotarul dintre pămînt și văzduh ucide închipuirea, unde anotimpurile nu au culoare, unde orizonturile încremenesc pe o singură treaptă, orizonturi fără mister, lipsite de poezia infinitului. Astfel de orașe sînt temnicerile visului. Destinul m-a ferit de ele. M-am născut la Dunăre și am copilărit pe malurile Pontului Euxin. Țintuit de orizont, aruncînd cu privirea punți peste ape, am rămas întreaga viață un visător.

Sînt vise și vise, felurite în deapănul lor, care conviețuiesc. Din fragedă copilărie am visat și eu, ca tot omul, să devin cineva. Pînă la 25 de ani n-am știut niciodată prea bine cine și cum. În orice caz „cineva” pe tărîmul culturii, al literelor. Pentru asta, firește, îmi trebuia talent. Ca să fiu cinstit, nu prea aveam. Este sigur că posteritatea (mai există așa ceva?) nu are a se aștepta să-mi descopere vreo operă valoroasă de tinerețe. Mi-am dat seama încă de pe vremea cînd tinerețea îmi aparținea.

Constatînd că talentul meu nu-și anunța prezența nici la 16, nici la 18, nici la 20 de ani, și nici chiar încă mulți ani după aceea, am început să mă consolez, lăsîndu-mi o porțiță de scăpare. O vorbă străveche, preluată și de Sfînta Scriptură, pretinde că omul nu poate trăi fără speranță. Nu te descuraja, mi-am spus. Talentul tău se lasă așteptat, dar nu și-a spus ultimul cuvînt: Bernard Shaw a început să scrie teatru la 38 de ani; vocația lui Gauguin nu s-a trezit nici ea mai devreme. Soarta ți-a hărăzit să faci parte dintre cei înțîrziți! Astfel îmbărbătat, am trăit liniștit pînă la vîrsta cu pricina. Nici chiar atunci nu m-am lăsat descumpănit. În definitiv – mi-am șoptit – Eugen Ionescu și-a scris prima piesă la 41 de ani. Și iar am început să aștept. Pe la 45, era cît pe ce să trec printr-o criză: simțeam cu groază că mi se epuizează exemplele.

Am început s-o las mai moale. Îmi spuneam că, probabil, e vorba nu atît de talent, cît de a te afirma, a te realiza. Uite, George Oprescu și-a început adevărata carieră abia la 50 de ani! Așa că stau ca un nou născut în fața viitorului. Și viitorul e într-adevăr de nesecătuit. Grand'mama Moses, cea mai ilustră pictoriță a Statelor Unite, decedată la 100 de ani, a început să picteze pe cînd avea vreo 67. Lampedusa și-a scris singura carte în pragul a 70.

Și apoi nu uita, îmi spuneam, talentul unora iese la iveală după ce mor...

George Radu Bogdan

În loc de epilog: La mulți ani, Dle Radu Bogdan!

Viața muzelor

Abandonate după romantism, parnasianism și simbolism, muzele nu se dau bătute și reintră pe scena creativității estetice și intelectuale în plin modernism și avant-gardism al secolului trecut, în postura unor femei în carne și oase, inteligente, frumoase, active, refuzând cel mai adesea statutul de simplu obiect și sursă a inspirației, pentru a-și lua însușirile unor adevărați agenți manageriali ai artistului „partener” pe care-l adoră, inspiră, reprezintă, animă dar și tiranizează... uneori și -culmea - pe care îl și concurează uneori, cu sau fără succes. Astfel, deși legată inseparabil de existența și destinul artistului, viața „muzelor” devine, prin ea însăși, demnă de toată atenția.

„Doctor honoris causa”, pe care muza de odinioară îl ia în primire în 1923, aduce o undă de bucurie și consolare în ultimii ani ai vieții ei.

Muza înțeleghătoare

Fostă iubită platonicească a lui Nietzsche, soție nu mai puțin „platonicească” vreme de aproape 5 decenii, a profesorului și lingvistului Friedrich Carl Andreas, amantă a lui Rainer Maria Rilke, timp de patru ani, și prietenă pe-o viață cu marele poet, căruia i-a preschimbato nu doar prenumele ci i-a amplificat și renumele, fostă studentă și confidentă a lui Freud, continuatoare apoi a psihanalizei acestuia, autoare a peste 20 de volume - romane, eseuri, filozofie, psihologie, critică de artă (la care se adaugă și biografiile celor trei bărbați celebri de care și-a legat viața), **Lou Andreas Salomé** nu este unica muză „polivalentă” în galeria secolului 20, dar este una dintre puținele care și-a asigurat „nemurirea” printr-un fel de inversare a rolurilor. Celebritățile masculine cărora frumoasa, inteligenta și vitala Lou (despre care se spunea că avea un temperament „teuton” și un suflet „rusec”) le-a stat aproape, au devenit la rândul lor, inspiratorii proprii lor „muze”.

Interesant este că atât Nietzsche cât și Rilke au cunoscut cea mai creatoare fază a activității lor la scurtă vreme după despărțirea de Lou. Dacă Rilke a elogiat aproape imnec calitățile spirituale ale prietenei sale cu care a făcut și două călătorii în Rusia, Freud a întrevăzut, în spiritul ordonator al discipolei sale doar latura feminină. Răspunzând elogiului

Dalí și Gala

pe care Lou Andreas Salomé i-l aduce în textul intitulat „Îi mulțumesc lui Freud”, părintele psihanalizei relativizează implicit meritele autoarei, afirmând că „pentru înțelegerea oară” a depistat ceva exclusiv „feminin” în activitatea ei intelectuală și anume: pe când el ar dori să lase în voie dezordinea pe care o provoacă „eternalele ambivalențe”, Lou se apucă să „deretice”, să pună ordine în lucruri ca și cum ar dori să demonstreze că și astfel, totul poate fi plăcut.

Abia după ce din nou i se aduce un elogiu, Freud se înduplecă, după moartea discipolei și admiratoarei lui, să aprecieze modestia, discreția păstrată în jurul operelor ei poetice și literare, ca și cum Lou „ar fi știut unde se află ascunse adevăratele valori ale vieții”.

Muza manager

Cu un instinct sigur al valorii a acționat și cea despre care se spunea că ori de câte ori unul din artiștii care-i stăteau în preajmă se afla într-o fază de eferescență creatoare, trebuie să fi fost îndrăgostit până peste urechi de ea: **Helena Diakonoff Deluvine**, alias „Gala”. Cu zece ani mai mare decât cel de care avea să-și lege cel mai durabil numele, Gala este întruparea unei noi tipologii a muzei moderne. La tradiționalele calități de inspiratoare, educatoare, iubită, mamă, îngrijitoare, Gala adaugă nebănuite competențe „manageriale”, o aprigă activitate impresarială și câteva nebănuite și foarte lucrative strategii de marketing.

Dacă începutul relației matrimoniale a scandalosului

Alice Liddell - fotografiată de Lewis Carroll

Muza ingenuă

De rol trebuie să fi deținut **Alice Pleasence Liddell Hargreaves** în nașterea minunatei scrieri *Alice în țara Minunilor*, dar și în viața autorului, Charles Dodgson, alias Lewis Carroll, pentru că în 1923, la New York, fetița de odinioară, care l-a inspirat pe matematicianul convertit la literatură, să poată lua în primire, la exact o sută de ani de la nașterea acestuia, titlul de „Doctor honoris causa” al Universității Columbia pentru virtuțile de ... muză? Alice Liddell a fost o fetiță deosebit de frumoasă și deșteaptă. Fotografia în care Alice pozează ca cerșetoare - o temă frecventă în epocă - dă nu atât măsura farmecului pe care „protagonista” cărții l-a păstrat până la o vîrstă înaintată cât intensitatea legăturii care exista între model și fotograf-autor. Că muzele lui Dodgson au fost „copii” se datorează nu presupunerilor înclinării pedofile ale matematicianului scriitor, cât faptului că el, al treilea în șiragul celor zece frați și surori, fusese obișnuit să „dirijeze” ceata. Dodgson sosește la Oxford în 1850. În răstimpul celor 27 de ani petrecuți acolo, a fost student, profesor de matematică, rector și diacon. Acolo i-a și întâlnit pe Liddells; tatăl Alicei era la acea vreme decan și Dodgson, fotograf pasionat a imortalizat atât porțiuni ale minunatului parc de la decanat, cât și chipurile membrilor clanului Liddell. Cît despre Alice, ea i-a pozat nu doar lui Dodgson, ci și altor fotografi. Cînd prințul Leopold, cel mai tânăr fiu al reginei Victoria, a sosit la Oxford, s-a îndrăgostit de Alice. Muza avea să se mărite la 28 de ani. Din cei trei fii ai ei, doi cad pe front în primul război mondial, iar cel rămas în viață avea să se dovedească un neinspirat administrator al averii părintești. Ajunsă văduvă și într-o situație materială precară, Alice Liddell Hargreaves primește un ajutor postum din partea lui Dodgson, alias Lewis Carroll: manuscrisul acestuia *Aventurile Alicei sub pămînt* aflat în posesia ei obține la o licitație suma de 75 de mii de dolari. Iar titlul de

Lou Andreas Salomé

cuplu stă încă sub semnul avangardei suprarealiste, finalul este umbrat de decrepitudinea jalnică, de conformismul burghez, atestat și de convingerile politice de dreapta și extremă dreaptă ale celor doi, deja în timpul războiului civil din Spania.

Ce ar fi fost Dali fără Gala – este greu de spus. Gala oricum avea deja la activ un furtunos trecut amoros când l-a întâlnit pe Dali. Căsătorită cu Paul Eluard, pe care-l cunoscuse într-un sanatoriu de tuberculoși în Elveția, a fost legată de grupul suprarealist într-atât încât a fost supranumită mama acestuia, apelativ pe care Gala l-a respins, afirmând: „Puteți să mă numiți *merde* dar nu *mère* (precizare nu tocmai falsă fiindcă Gala a refuzat toată viața ei să fie o mamă pentru Cecile, fiica ei și a lui Paul, aceasta fiind crescută de părinții lui Eluard). Emigranta rusă, care și-a confecționat autobiografia imaginare avea să fie astfel descrisă de soția lui Max Ernst: „Această creatură lunecoasă, sclipitoare, cu părul lung, întunecat, cu ochii orientali, voalați, arzători, cu membre subțiri și fragile – aducea cu o panteră. Nereușind să-l convingă pe soțul ei Paul să se aventureze într-o legătură cu mine, s-a decis în cele din urmă să-i păstreze ea pe cei doi bărbați, cu asentimentul plin de dragoste al lui Eluard”.

Gala îl desparte pe Max Ernst de soția lui și împreună cu soțul ei Paul Eluard întreține un notoriu *ménage à trois* în cercurile deja imune la scandal, ale suprarealiștilor.

În august 1929, însoțită de Paul Eluard, de René și Georgette Magritte, de Luis Buñuel și de alți câțiva amici, Gala sosește în satul de pescari Cadaques. Cât timp Dali și Buñuel aveau să lucreze la un scenariu care să continue povestea cinematografică plină de succes a *Cîinelui Andaluz*, mica societate urma să petreacă o scurtă vacanță în sătucul de pe malul mării. În vederea întâlnirii cu Gala, Dali își pregătește cu sîrg o apariție ieșită din comun (scena este descrisă în autobiografia *Viața secretă a lui Salvador Dali*). Preparativele dau măsura renumelui de care se bucura Gala, iar osteneala lui Dali nu rămîne nerăsplătită. Muzica nu se sperie nici de costumația, nici de mirosul pestilențial pe care Dali îl răspîndea în juru-i (întreținîndu-și deliberat renumele de „coprofag”). Îl ia de mîna pe tînărul de 20 de ani, promițîndu-i că „nu se vor mai despărți niciodată”. Căsătoria legală a celor doi avea să se officieze mult mai tîrziu, cu binecuvîntarea Papei Pius al XII-lea, după ce Dali, în tablourile lui, îi conferise Galei (care era orice altceva decît angelică) trăsăturile unei Madone, ale unei sfinte. Finalul relației lor matrimoniale este dezgustător și sordid. Gala nu greșise mîinzînd pe Dali: mina de aur părea inepuizabilă și talentele ei de a o exploata depășiseră orice imaginație. La anii senectuții Gala se avîntă în legături amoroase cu tineri pe care-i copleșește de cadouri în timp ce pe Salvador Dali îl tiranizează, îl jignește, cum nu se poate mai vehement – notează psihiatrul francez Pierre Roumeguere, în 1981.

În iunie 1982 Gala se stinge din viață la Port Lligat și ultimul episod al vieții ei are toate însușirile unei înscenări suprarealiste. În testament ea scrisese că vrea să-și petreacă ultimele ore pămîntești la castelul Pubol și să fie înmormîntată în costumul roșu Dior. Și pentru a se conforma ultimei ei dorințe, angajații casei o așează pe Gala, îmbrăcată în costumația prevăzută, pe bancheta din spate a Cadillacului care o duce, ca și cum ea ar fi fost încă în viață, la castel...

Muza creatoare

Imaginați-vă că două autoturisme de aceeași fabricație gonesc nebunește unul spre celălalt dar cînd ciocnirea frontală amenință să devină iminentă, șoferii apasă pe pedala de frînă, pneurile fumegă și cei doi bolizi se opresc unul în fața celuilalt la mai puțin de un milimetru, abia atingîndu-se. În acești termeni își prezenta John Lennon înțînirea fatidică cu Yoko Ono, pe care a echivalat-o cu propriul său eu, în haine de femeie. Pentru istoria Beatles-ilor, înțînirea celor doi bolizi a avut efecte nefaste; mulți au bănuț-o pe ambițioasa plasticiană niponă, membra mișcării „Flux” (un curent conceptualist, amestec de dadaism cu suprarealism), de a fi purtat vina destrămării legendarei formații muzicale. Cînd a înțînuit-o pe Yoko Ono,

John Lennon se afla la capătul unei perioade de intens consum de droguri, avea o căsnicie obosită, relațiile cu ceilalți Beatles erau perturbate și creativitatea sa muzicală seles. Ce a urmat se știe: una din cele mai derutante relații de simbioză, de dependență amoroasă și creatoare între muză și artist, roluri pe care John Lennon și Yoko Ono și le-au asumat alternativ, fiecare dintre ei apărîndu-și frenetic, dublul statut, amîndoi exhibînd cu ostentație figura a două jumătăți aparținînd aceluiași întreg. După asasinarea lui John, Yoko s-a transformat, ca mai toate muzele ce au supraviețuit artiștilor, în administratoare opere, amintirilor și tezaurului de informații a legendarului Beatles. Ea nu a renunțat însă la cultivarea pe mai departe a propriei identități artistice, dar și a mitului lor comun, foarte apropiat, în pofida contextului și a ingredientelor epocii, de accepțiunile pe care Platon le dădea erosului în al său *Symposium*: căutarea jumătății pierdute, aspirînd spre bine și frumos.

Aceasta este una din concluziile și în același timp din

premisele fundamentale ale cărții reputatei eseiste și publiciste americane **Francine Prose**, care se oprește asupra vieții muzelor. În galeria inventariată de autoare în volumul publicat în traducere germană, anul trecut la Editura „Nagel and Kimche”, cititorul regăsește și figurile celor patru muze asupra cărora m-am oprit, precum și a altor egerii și inspiratoare, din lumea anglo-saxonă cu precădere. Meritul Francinei Prose este de a fi corelat perfect viețile și destinele „muzelor” deducînd de aici, prin numeroase trimiteri la surse și excursuri istorice, spre staturile ceva mai profunde ale procesului de creație.

Muza totală

iudat este că autoarea americană a *Vieții muzelor* nu a inclus-o în cartea ei pe **Alma Maria Schindler**, fosta soție a lui Gustav Mahler, recăsătorită după moartea compozitorului cu Walter Gropius, divorțată

de acesta, recăsătorită cu Franz Werfel, rămasă din nou văduvă... Între aceste mariajuri, văduvii și divorțuri, Alma Mahler colecționează adoratori, prieteni și dușmani iluștri, ca un entomolog insectele rare: Gustav Klimt, Oskar Kokoschka, Alban Berg, Elias Canetti, Lion Feuchtwanger, Gerhard Hauptmann, Leonard Bernstein, Hugo von Hofmannstahl, Wassily Kandinsky, Golo, Heinrich și Thomas Mann, Maurice Ravel, Erich Maria Remarque, Artur Schnitzler, Arnold Schonberg, Richard Strauss, Igor Stravinsky, Carl Zuckmayer, Paul von Zsolnay... lista rămîne deschisă.

Cu o astfel de colecție de celebrități era firesc ca Alma Mahler să fie admirată și detestată în același timp, astfel încît lista apelativelor pe care le-a suscitată personalitatea ei este cel puțin la fel de lungă pe cît este cea a personalităților iluștre pe care le-a cunoscut, frecventat și „inspirat”. Pentru unii Alma este muza celor patru arte, pentru alții o vrăjitoare, o Circe. Theodor Adorno o consideră un monstru, Richard Strauss vede în ambițiile și performanțele estetice ale Almei doar expresia complexelor de inferioritate ale unei „muieri cu toane”. Scriitoarea Claire Goll credea că cine se căsătorește cu Alma este condamnat la moarte, Elias Canetti își amintește de făptura ei uriașă, invadatoare, împodobită cu un surîs dulceag și cu ochi mari, albaștri, sticloși. Cînd farmecele au început să pălească, Alma își făcea apariția umbrată de pălării gigantice, ornate cu pene de struț, semănînd ba cu un d’Artagnan, ba cu un travestit, sau cu un armăsar înhămat la un car funebru, scria aceeași Claire Goll.

Personaj shakespearian prin natura ei ambivalentă, colosală, prin lumile în care s-a perindat, Alma Maria Schindler a devenit, dincolo de memorialistica proprie, editată în timpul vieții și postum (derutantă, mistificatoare și prea puțin fiabilă), subiectul a nu mai puțin de 5 biografii, contradictorii, scrise în majoritatea cazurilor de femei. Karen Monson vede în Alma o muză neîmblînzită, Susanne Keegan, o mireasă nestatomică, Françoise Giraud elogiază talentele Almei de a se face iubită, întrevăzînd în comportamentul și convingerile ei, pulsuni „feministe”. În 2001 vede lumina tiparului o altă biografie, critică de astă dată, semnată de Astrid Seele care relevă și paradoxurile caracterului eroinei, inclusiv antisemitismul ei latent sau virulent, în pofida mariajelor cu artiști evrei sau a frecventării cercurilor intelectuale ale Vienei, marcate de inteligența iudaică.

La patru decenii după moartea Almei Mahler, a șasea biografie, editată în 2004 se adevărește a fi lucrarea de referință pentru o exactă și profundă cunoaștere a acestei muze și egerii ambivalente, a epocii în care a trăit, a curentelor intelectuale care au marcat-o, a personalităților vremii. Cartea se intitulează *Witwe im Wahn* (ceea ce ar echivala cu *Văduvă în delir*), este semnată de Oliver Hilmes și a fost elogios înțîmpinată de critica de specialitate. Edituri Siedler îi revine meritul de a fi publicat această excepțională lucrare cu un copleșitor aparat bio-bibliografic. În prefața volumului de aproape 500 de pagini, care se lasă citit ca un roman palpitant, biograful afirmă că nu-și propune să netezească, să atenueze ci dimpotrivă să releve contradicțiile, ambivalența personajului datorită lui fiind tocmai aceea de a respecta adevărul. Încă din timpul vieții, Alma se transformase în propriul ei monument și mit, într-o suprafață de proiecție a tuturor sentimentelor și resentimentelor celor care au admirat-o sau detestat-o. Spre apusul vieții, ea îi oferă spre lectură unui bun prieten, Friedrich Torberg, jurnalul ei intim. Acesta realizează că între dramaturgia înscenată de autoare și realitățile vieții există unele inadvertențe flagrante. Dar cum să-i spună pe față Almei, crudul adevăr?

Inspirat, acesta, exclamă: „Alma! Ești cel mai bun partener pe care viața l-a avut și cred că nu pe tine trebuie să te felițit pentru viața pe care ai dus-o ci viața merită să fie felițată, pentru tine”. Altfel spus, Alma pare să fi atins performanța supremă a oricărei muze moderne perfect adaptată spiritului narcisist al vremii: capacitatea de a se „autoinspira”. De aici încolo viața muzelor poate deveni o infinită, nebănuită și captivantă aventură!

Rodica BINDER

S puneam cîndva, tot în aceste pagini, că vorbirea ne trădează și deci ne ucide, fie și potențial sau metaforic. Pentru că, oricînd vorbim, rănim sau nouă înșine ne facem rău. Probabil că trapiști știu ce știu...

Dar nici scrierea, scrisoarea nu este cu mult mai diferită. Mai ales că, de regulă, orice scrisoare este o mărturisire. Și orice confesiune, fie ea minoră, lasă să-ți transpară punctele în care ești mai vulnerabil. Semnătura – cu atît mai mult. *Signer c'est mourir un peu*. Scrisoarea, semnătura este condamnarea ta la moarte eternă sau la a fi veșnic greșit înțeles. Fiindcă pe Pămînt, cum știm, cu toți sîntem datori...

Am citit demult o carte cu adevărat tulburătoare, dacă o privim prin prisma asta. Nu era o carte „mare”, dar, parafrăzîndu-l pe Voltaire, nici plicticoasă nu era. *Fiica timpului* – e vorba despre faimă, ce de timp depinde, în primul rînd, cum ni se amintește în motto – de Josephine Tey, o autoare care (amănuntele contează totdeauna) are un master în istorie. Chiar dacă istoricii spun, poate, că interpretarea din acest roman e contestabilă, o să-l amintesc aici, nu în ultimul rînd fiindcă tocmai despre adevărul/adevărurile istoricilor și ale istoriei trata.

Cartea demonstrează (citînd documente pe care, desigur, nu m-am dus să le verific și nu cred că aș fi avut vreo competență în domeniu) faptul că Richard al III-lea, unul dintre personajele cele mai odioase moștenite de la Shakespeare, din legende și din cartea de istorie, ar fi fost exact contrariul a ceea ce știm. Și mai ales a ceea ce ținem să știm. Se pare că el ar fi fost un luminat reformator, trădat de ai săi și atras în curse fără număr de sprijinitori casei Lancaster, cu scopul de a opri – sau a încetini măcar – progresul. Se zice că nici multe dintre crimele ce-i sînt atribuite nu le-a făptuit. Mai scrie acolo că nici gînd ca Richard să fi fi asasinat, cu mișelie, pe cei doi copii nevinovați ai fratelui său Clarence. Ci că, dimpotrivă, aceștia ar fi trăit pînă la bătrîneți adînci la vreun conac din Franța, fericiți sau nu. De asemenea, că pe lady Anne, de care, din copilărie, îl lega o trainică afecțiune, ar fi luat-o de soție la vreo doi ani după ce și primul ei bărbat și socru i muriseră în luptă. Etc. Și atunci de ce e Richard, de aproape o jumătate de mileniu, un demon? Pentru englezi – chiar diavolul, prin excelență. (Șchiop, dacă tot a venit vorba, fiindcă – pare-se – în copilărie, ar fi suferit de poliomieltă).

Eseu

Scrisorile primejdioase

Simplu! Pentru a justifica – postum – un regicid și a legitima aceeași roză sîngerie care i-a luat locul.

Iar legenda aceasta – mai exact, complexul acesta de legende bine înrădăcinate în mentalul colectiv – își are originea, ne spune doamna Tey, într-un înscris. Un manuscris, transcris, rescris, pînă la urmă – plagiat după aproape un veac, care a devenit acuză fără drept de apel, de-a lungul veacurilor și în veci. Un manuscris găsit în podul locuinței părăsite a lui Sir Thomas Morus, la o vreme după moartea acestuia (încă un asasinat politic, după cum ne amintim din derularea altui film) și atribuit, fără vreo îndreptățire acestuia. Și astfel, printr-un fals postum deliberat, alt fals postum, deliberat, a căpătat un gir etern.

Și așa se (poate) scrie (și falsifica) istoria. Istoria e o istorisire, o poveste. Iar orice poveste poate fi adevărată, deci istorică. Pentru că, dacă n-ar fi, nici nu s-ar povesti. Sau nu s-ar mai scrie tragedii. Doar s-ar petrece.

Dacă, în genere, scrisorile, înscrisurile acuză și ucid, există, în literatură, din cîte știu, două scăpări.

Cea dintîi este traducerea. Subterfugiu echivoc, deci productiv semantic.

Și la Dumas, scrisorile ucid. Pe expeditor sau pe destinatar. Nu repet argumentația fiindcă ar fi redundant și mă abțin să dau exemple, căci ar însemna să scriu sau să rescriu o carte. Mă opresc deocamdată doar la două incidente, mult prea „anodine” spre a nu da de gîndit.

În *Cei 45*, Chicot, un *raisonneur* prin excelență, este mesagerul unui rege pe lîngă alt rege. Cei doi sînt dușmani de moarte, iar scrisoarea e menită să rănească. Însă îl poate fi fatală și ambasadorului, conștient că drumul e ticsit de vînători de capete și de misive. Spre a se salva anticipat de toți și toate, Chicot deschide scrisoarea, o învață pe de rost, o distruge fără urmă, iar apoi traduce textul în latină. Odată ajuns la

destinație, îl va recita, ca papagalul, pretinzînd că e doar o mașină care reproduce, fără să înțeleagă.

În acest gest simplu, în legătură cu al cărui rost un cititor naiv își poate pune întrebări, e implicat tot universul morții. Chicot era (dat drept) mort în clipa cînd își face apariția în romanul *Celor patruzeci și cinci*. El se materializează ca o voce în semiîntuneric, într-o noapte fără somn a regelui Henric al III-lea, căruia îi întrerupe un solilocviu despre moarte, viermi și solitudine. Iar acesta îl ia, firesc, drept mort, drept o fantomă. Ceea ce Chicot nu neagă, dar nici nu confirmă. Lasă să plutească dubiul, căci strigoiu țin de două lumi, însă nu aparțin nici uneia cu totul.

În scena următoare, cînd rupe sigiliul și și apropiază, indiscret, scrisoarea, Chicot se face responsabil de un viol – al corespondenței! – deci de un asasinat *in nuce*. Și, desigur, o scrisoare omorîtoare de un spectru poate fi transpusă numai într-o limbă moartă. Sau aproape moartă, tot ca și tălmăciul. Căci latina nu murise chiar de tot, la acel sfîrșit de Renaștere, în Franța, cînd încă scriau Ronsard, Agrippa d'Aubigné sau Du Bellay... Se mai folosea în versuri, în corespondență, în diplomație și în cancelarii.

Scrisorile îi ucid pe vii, nu și pe morți sau cînd de morți sînt mînuite, cu unelte proprii morților.

Povestea de mai sus mai are o morală. Nici o scrisoare nu e aneantizată pe deplin. Mereu rămîne o ciomă, o sugativă, o oglindă, care, de pe un birou sau dintr-un buzunar își amintește și vorbește. Sau rămîne cenușa care, răscolită, face ca hîrtia arsă să reînvie. Astfel că, în romanul *Muschetarilor*, pentru a evita să reapară o scrisoare – care, odată cunoscută, ar fi pus în pericol multe vieți –, Athos îl pune pe valetul său cel amuțit să o mestece cu grijă și să o înghită. Este mai mult un truc de prestidigitatie, cum singur recunoaște. Pentru că, dacă adversarul ar avea ideea să caute în măruntaiele valetului,

scrisoarea ar putea redeveni letală.

Dacă antidotul vorbirii e tăcerea, uneltirea izvodită prin scrisori poate fi contracaraată printr-o foaie albă de hîrtie.

Dintr-o nuvelă orientală a Margueritei Yourcenar, *Cea din urmă dragoste a prințului Genghi*, aflăm că personajul amintit, retras în sihăstrie, trimitea cîte o foaie albă – cu semnificația „refuz” – celor care ar fi vrut să-l viziteze. În intenție, mesajul aproximativ era: Eu, acum, vreau să vă uit, iar voi să mă țineți minte cum eram cîndva. Sînt propriu-mi tribunal și – suprem orgoliu! – nu mai vreau să apar în lume, ca să nu fiu cumva judecat vreodată. Eu vreau să fiu asemeni unui zeu – mort și nemuritor deopotrivă –, dincolo de orice evaluare omenească.

Numai zeii își pot permite să trimită cîte o foaie albă de hîrtie, nu un text – oricînd interpretabil.

Dar foaia albă este și un talisman. Tot la Dumas există un exemplu elocvent. În *Impresiile de călătorie în Rusia*, contele Bezborodko, secretarul Ecaterinei a II-a, fusese însărcinat de aceasta să redacteze, de urgență, un raport. În loc să o facă, el a petrecut, cu nonșalanță pînă la scadență. Iar cînd a sosit momentul, s-a făcut că își citește tema, improvizînd cursiv, cu ochii ațintiți pe o foaie albă de hîrtie. Înscenarea a fost repede descoperită, însă autorul a fost avansat, nu sancționat. Probă că țarinei îi plăceau aceia ce, cu grație, își jucau capul, fără să și-l piardă. Așa că i-a acordat încredere deplină secretarului. Pînă într-atît, încît l-a însărcinat să pună în siguranță două testamente olografe și identice, prin care moștenitorul legitim al tronului era exclus de la domnie. Totuși, imediat ce împărăteasa a murit, același Bezborodko i-a mărturisit moștenitorului legitim că, de fapt, înlocuise cele două testamente cu cîte o foaie albă de hîrtie. Astfel, voința împărătesei a fost anulată, iar tronul i-a revenit celui în drept. Nu cred că e deloc întîmplător că intervine – și de data asta – o problemă de succesiune și de legitimizare, dar e soluționată invers.

Foaia albă de hîrtie – cu puteri benefice, de fiecare dată, pentru cel care o folosește – poate să substituie orice. Inspiră un text inexistent – și astfel îi dă viață în viitor – și anulează un capriciu care ar fi generat o crimă.

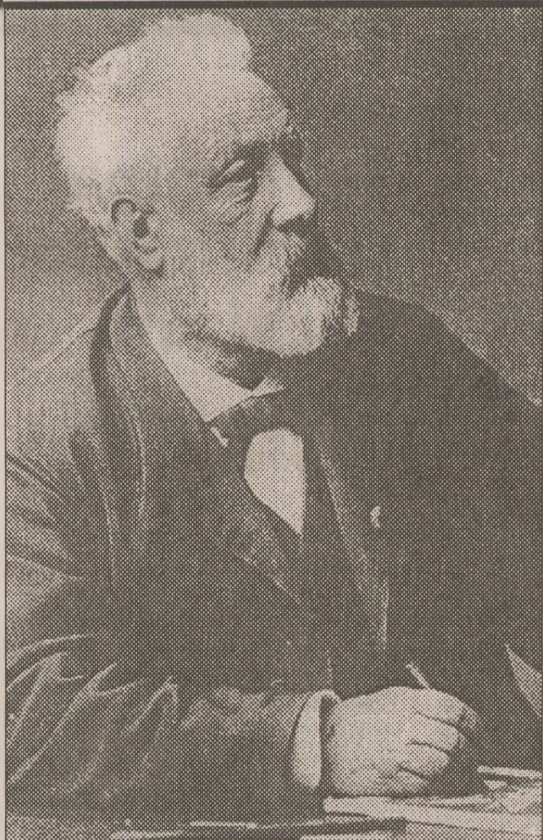
Dacă scrisorile ucid, hîrtia imaculată cauzionează o speranță. Totdeauna viitorul e un cec în alb.

Mariana NET

Centenarul morții lui Jules Verne

● Jules Verne a murit la 24 martie 1905, la Amiens. Avea 77 de ani (se născuse la Nantes în 1828). Pentru a celebra memoria lui, se organizează ample manifestări în orașul nașterii și al copilăriei sale, în cel în care și-a sfârșit viața (și unde s-au păstrat obiectele și colecțiile lui, precum și casa în care a locuit și care adăpostește azi un centru internațional de documentare), precum și în capitala Franței. Pe tot parcursul acestui an, la Nantes, Amiens și Paris se desfășoară ample programe ce cuprind colocvii universitare, expoziții, spectacole de teatru, proiecții de filme inspirate din opera verniană, concerte, mese rotunde ce au ca obiect realizări ale științei și tehnicii contemporane anticipate în opera lui Jules Verne etc. Pe lângă toate acestea, partea cea mai importantă revine editurilor și criticilor literari ce invită la o recitare a întregii lui opere, eliberate de orice stereotipie. Căci, dincolo de etichetele SF sau literatură pentru copii, Jules Verne e considerat azi pur și simplu un mare scriitor, iar interesul pentru el se concretizează în sute de studii, biografii, bibliografii și exegeze apărute anual în toată lumea. În "Magazine littéraire" din martie, în cele șase pagini de anchetă dedicate comemorării, printre cărțile apărute în Franța cu ocazia centenarului e menționat laudativ și eseu lui Lucian Boia, *Jules Verne, les paradoxes d'un mythe*.

Urmașul hunilor

● Au și ungurii protocroniștii lor aberanți. Ziarul „Népszabadság” a publicat un interviu cu Imre Josua Novák, un învățător de 29 de ani, autointitulat „mesager al Sfintei Biserici a Hunilor și rector al universității libere a Plenitudinii luminii”. Întrebărilor ironice ale redactorului, Novák le răspunde serios, exprimându-și convingerea că hunii nu sînt doar strămoșii ungurilor, ci și ai chinezilor și japonezilor. Triburile hune – spune el – s-au unificat acum fix 6.045 de ani, își aveau centrul la Ordos, pe teritoriul actual al Chinei, și stăpîneau planeta. Însuși Isus ar fi pe jumătate hun, fiindcă Fecioara Maria era de origine partă, iar partii erau un trib hunic! „Fiul spiritual al lui Attila” nu se lasă convins de argumentul că la ultimul recensămint din Ungaria doar 95 de persoane s-au declarat huni, ci susține că sînt mult mai numeroși, de aceea el a cerut Parlamentului să fie recunoscuți ca minoritate națională. Deși n-a putut strînge nici cele minimum o mie de semnături legale, Novák crede că aderarea la U.E. îi oferă noi oportunități în demersul lui „de salvagardare a culturii și spiritului hun”.

Șurik la Paris

● Din fericire, în ultimul timp au început să fie traduși și la noi scriitori contemporani ruși despre care citeam... În revistele occidentale cronici entuziaste. Editurile Paralela 45, Polirom și Humanitas ne-au dat ocazia să ne convingem de valoarea excepțională a unor cărți semnate de Vladimir Sorokin, Victor Erofeev, Vladimir Makanin, Ludmila Ulițkaia. Aceasta din urmă a apărut în curs de cîteva luni cu două scurte romane în colecția „Cartea de pe noptieră” a Editurii Humanitas, ambele traduse de Gabriela Russo: *Sonicika* și *Înmormîntare veselă*. Licențiată în biologie și specializată în genetică, scriitoarea acum sexagenară a scris și răspîndit cărți în samizdat și abia după '90 și-a putut publica opera multiformă - romane, teatru, eseistică, ce i-au adus faima de cea mai bună scriitoare rusă de azi. E tradusă în multe limbi (a obținut și un Medicis étranger) și acum poate trăi din scris. La cel de al 25-lea Salon al Cărții de la Paris, între 18-23 martie, unde invitata de onoare e literatura rusă, nu va lipsi nici Ulițkaia în persoană, pentru a-și prezenta noul roman, *Al dumneavoastră, Șurik*, apărut cu această ocazie la Ed. Gallimard.

Chiloții Avei Gardner...

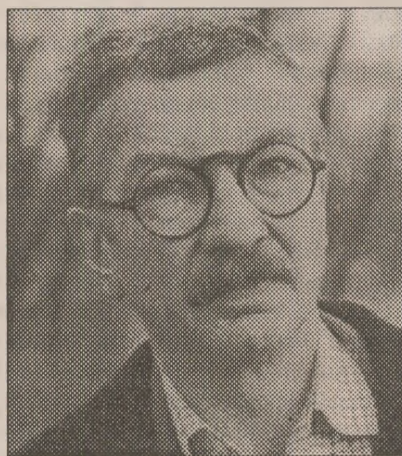
● ...au un rol important în romanul polițist *Adios Hemingway* al cubanezului Leonardo Padura, căci în acest trofeu fetișist ni se spune că își ținea înfășurat Hemingway pistolul de calibru 22 la proprietatea sa Finca Vigia din Havana. Eroul lui Padura, Mario Conde, un fost polițist devenit mai mult sau mai puțin detectiv particular, descoperă ascuns la casa-muzeu scheletul unui bărbat împușcat, iar lângă el, o legitimație FBI. L-ar fi ucis Hemingway în 1958 pe unul din agenții care îl urmăreau? Aceasta e întrebarea care îl frămîntă pe detectivul sfîșiat de sentimente contradictorii, între admirația pentru scriitor și recunoașterea defectelor lui ca om. Să dezvăluie crima sau să preserve legenda? Pînă la urmă, Mario Conde optează în favoarea scriitorului: fură corpul delict de la Finca Vigia, chiloții negri ai Avei Gardner și îi vîră într-o sticlă pe care o aruncă în mare! *Adios Hemingway* a avut succes în Cuba. De mirare e doar că o editură franceză cunoscută, Métailié, a tradus romanul cu acest subiect ridicol.

Al patrulea din serie

● După succesul mondial cu *Tăcerea mieilor*, datorat ecranizării, romancierul Thomas Harris trăiește (foarte bine) din continuări. Al patrulea roman din serie, intitulat *În spatele măștii*, va fi lansat la toamnă. Drepturile de ecranizare au fost deja cumpărate "în orb" de către Dino De Laurentiis.

Un nou director la Deutsches Theater

● Surpriză la Berlin: Începînd din 2006, reputatul *Deutsches Theater* va fi condus de scriitorul Christoph Hein, a cărui numire în funcția de director a fost anunțată din timp. Integru, sensibil și metodic, scriitorul în vîrstă de 60 de ani are experiență în mediul teatral, atît ca dramaturg, cît și ca asistent de regie. Dar cum trupa de actori e divizată după recenta concediere a directorului Thomas Langhoff, sarcina lui Hein nu va fi deloc ușoară.

PREMIUL "DON QUIJOTE" 2005

Instituto Cervantes din București și Primăria orașului Alcalá de Henares (Spania) organizează cea de-a treia ediție a Premiului Don Quijote. Câștigătorul va fi desemnat în urma unui concurs al cărui sens este chiar îndemnul la lectură romanului *Don Quijote de la Mancha* de Miguel de Cervantes de Saavedra și în limba română.

Cei interesați vor trebui să identifice - indicînd pagina și capitolul respectiv - șase fragmente extrase dintr-una din cele două traduceri integrale din limba spaniolă publicate pînă acum:

1. *Iscusitul Hidalgo Don Quijote de la Mancha* în românește de Ion Frunzetti și Edgar Papu

2. *Don Quijote de la Mancha* în românește de Sorin Mărculescu

În continuare, după identificarea fragmentelor și pe baza lor, participanții la concurs vor argumenta în maximum 3000 de semne care traducere li se pare mai convingătoare. Vîrstă maximă a candidaților: 30 ani

Textele propuse spre identificare pot fi procurate începînd cu data de 7 martie 2005 de la Sediul Institutului Cervantes (Str. Marin Serghiescu 12, tel. 2301354, 2301781, centbuc@cervantes.es) sau de pe site-urile <http://bucarest.cervantes.es>, www.liternet.ro și www.onlingallery.ro.

Răspunsurile, semnate cu pseudonim, vor fi trimise la Institutul Cervantes pînă în data de **vineri, 15 aprilie, 2005** (prin poștă sau predate la secretariat).

Datele personale, în plic închis, sigilat de către expeditor, vor fi atașate răspunsului.

La cea de-a treia ediție a sa, Premiul Don Quijote constă într-o călătorie de o săptămînă la Alcalá de Henares - Spania. Decernarea premiului va avea loc în data de 23 aprilie 2005, Ziua Mondială a Cărții - Ziua lui Cervantes.

Parteneri media: "22", Apostrof, Observator Cultural, Orizont, România Literară, Suplimentul de Cultură, Ziua, Radio București, Radio România Cultural, www.liternet.ro, www.onlingallery.ro.

post-restant de Constanța Buzea

Drumuri spinoase este titlul unei cronici rimate lovită de puerilitate, ce ne-a sosit la redacție. Autorul ei, un veteran de război, tema – starea grea a tineretului nostru din ziua de azi: „Azi, în noua societate/ La noi multe s-au schimbat/ De exemplu, tineretul/ După ce s-a ridicat/ Nu găsește un loc de muncă/ În raport cu ce-a-nvățat// Mulți șomează și de asta/ Au găsit o rezolvare/ Cu viză, sau fără viză/ Aleargă peste hotare// Unii își găsesc de muncă/ Să adune ban cu ban,/ Alții însă, din păcate/ Se înecă în ocean// Mulți, nici nu ajung departe/ După ce au plătit bani/ Sunt găsiți ascunși prin lăzi/ Morți, ca niște șobolani// Se întâmplă și așa/ Muncitori sau valutiști/ Să ajungă victimele/ Bombelor cu teroriști// Tristul adevăr e-acesta/ Drumurile prin străini/ Nu sunt netede ca-n palmă.../ Sunt pline de măracini”. Sublinierile ne aparțin, umorul involuntar al autorului lucrând cu zel își atinge scopul, iar cititorul răbduriu va gusta cu grijă, în amărăciunea generală, din acest produs ce a rezultat din cea mai bună intenție nelirică cu putință. (Ștefan Cucu, București) ☒ Sunteți dintre cei care trimit la redacție, odată la câțiva ani, „câte o fantezie a condeiului” ce vă este „agățat de suflet”. Aveți amabilitatea de a ne aminti că penultimul dvs. text cândva s-ar fi bucurat de aprecierea noastră, și cu toate că imaginea cu condeiul agățat de suflet ne-a cam descurajat, ne-am aventurat voinicește în textul de-acum, fie ce-o fi. *Ultimul luntraș* ar începe bine dacă în primele fraze n-ați fi abuzat în descriere, de termeni care creează în cititor un disconfort fizic și psihic totodată. Senzație de îngrămădire, de ghemuire cu forța, de scrijelire, de strivire și înghesuire se instalează deprimant și brutal, chiar de la început, peste peisajul propus, peste cartierul Olimp în care intri cu teama că ți se va întâmpla ceva straniu dacă nu chiar necurat. Ne dăm seama că avem de a face cu doar un fragment dintr-o proză din păcate poetică ce ar merita clarificări masive în mai toate direcțiile, în zăngănitul mai multor chei, dintre care una singură ni se pare importantă. Pentru tot trecutul, prezentul și poate și pentru viitorul ce se poate imagina, personajul Bacanta, decăzută din glorie și grație la bătrânețe în liniile de portret îngroșate ale unei chelnerițe, dvs. o faceți să rostească dramatic halucinanta dilemă: „A murit. A murit și nu a venit la mine. Nu a venit la mine. Și atunci... la cine s-a dus”. Dar ni se pare că imediat vă pierdeți cumpătul, vă complicați în explicații și poezie dulceagă, ca să încheiați totul cu tabloul celor trei bătrâne, foste trei Grații-Ursitoare-Parce, pregătindu-se să-l jefuiască pe un gropar pe numele său Caron, fără h! Din mitologie suntem aduși cu picioarele pe pământ, ca să asistăm la conversația celor trei bătrânele în cel mai

neaoș limbaj ardelenesc: „Tre’ să aibă pe undeva pitiți bani ăia! – Tre’ că doar groparii ăștia fac multe parale. ăștia și popii. – Mă! L-ai omorât. – Iht. Las’că prea a băgat în groapă (pe) mulți. I-a venit și lui rândul să se ducă la doi metri. – Mai lasă vorba și caută paralele.” Ca totul să se încheie abrupt, cu o revenire la ideea de Parce care au tors, au depănat, și acum taie în fine, firul unei vieți. Cel puțin nouă așa ni s-a părut: „Foarfecele celor trei babe decupează din liniștea holului mizer cruci albe, galbene, albastre, negre, dar mai ales uitate”. Firele prozei dvs. sunt prea încurcate, și v-ar fi trebuit mai multă răbdare și simplitate ca s-o duceți cu bine la capăt. Prea mult mister nedezechilibrat și ceea ce ar fi trebuit să fie acțiune se pierde în divagație poetică, în aluzii mitologice, în filozofări care te afundă și mai mult în ceață. Intenția v-a fost măreață. Nimic nu ne cîntește din această bănuială (sau nădejde?). Rămânem optimiști. (Oana Livia Apostu, Focșani) ☒ Corespondentul nostru care se semnează Junele NonConformist și care revine după ceva vreme în peisaj cu un singur text, intitulat *Riga Cripto și Laponia Enighel*, ne dă cu siguranță o probă de pașnică elucubrație, cu voia ori fără voia lui. Cu voia lui, ori fără, ne dă în felul său o lecție de bună purtare și de infinită toleranță. Ca un copil adânc motivat a parcurs, citind, și acum încercând să imite cu drag, elucubrațiile unor confrăți care-au îmbătrânit în confuzie și în iluzie. E demnul lor urmaș? La fel de bine poate fi luat și ca un revoltat. Poate ne lămurim citindu-i poemul, despre ce este vorba, în soarta lui, în demersul lui: „Din pustiuri înghețate și «aSim(b)io(n)te»/ Venite pe briză de austu vânt schimbat/ Din direcție cernită - aspru vânt de miază-noapte/ Suflă-n ciorbă și-ncoțeste/ Bând minduna... ce-a rămas.../ Cu «ovalele» schimbate/ Virate-n necunoscut/ Schimbă-n tainic soli «de pace», Viermuind către Pământ/ Calciul strâns întrânsul, marea/ Ce acoperă, fiind rece/ Simțind dulcele, zefirul/ Cu parfum de crizanteme -/ Cală navigând pe margini/ Și cârmind «dintre catarge»/ Catalige-ar zice goii/ Și flămânzii, însetații/ Simbolică schimbată/ Și ascunsă-n lupanare/ Ființe tainice, de noapte/ Spre cer cerând îndurare.../ Iară milostivu-i Unul/ Singur și fără pereche/ Ce cuprinse-ntr-adevărul/ Misticul, dorul, fiorul.../ Lupii urlă prin pustie/ Văzând degete pătrate/ Ce indică, pe obidă/ Spițele mult încurcate/ Căci din urmă de căruță/ Sună tainic glasul dulce/ De mior ținut în lanțuri/ Și cu blana tăbăcită...!...” Aceasta este situația, nu putem să ne prefacem că nu există și nu se manifestă. Ea călătorește prin poștă, ajunge la destinație, vrea cu siguranță ceva, dar nu spune ce. Junele NonConformist își trece numele pe deplin și adresa și așteaptă de ceva vreme un răspuns și, în răspuns, nedumerirea noastră, și a lui. (Valeriu Patrona, Mun. Alexandria)

Fără îndoială, prima săptămână a lunii martie, a fost una a sincerităților televizate: cam toată lumea a comunicat bine cu toată lumea reușind să creeze o stare națională de relaxare și de eliminare a suspansurilor. Astfel, Ion Iliescu, în calitate de senator, de fost președinte al României, și de actual coleg într-ale pesedismului cu Mircea Geoană, într-un moment de exteriorizare corectă a trăirilor ceva mai intime, a spus reporterilor despre acesta, părintește, că este un prostănac. Apelativul în cauză nu a dat deloc rău la televiziune din moment ce, băgându-l în context pesedist, Haralampy a constatat:

–Apoi, mă, bade, *schizmi*, prostănacul ăsta nu-i Geoană ăla care a condus politica externă a României tocmai când președinte era...? Să-i zic pe nume? Nu, mă, nu zic, fin’că am bun simț și nu vreau să-l supăr tocmai acum când a împlinit trei sferturi de veac de viață, iar domnul Geoană tocmai le-a comunicat reporterilor tv situația psihomentală a sărbătoritului, adică: „Iliescu a ajuns într-o etapă a vieții în care nu mai știe ce vorbește...”

O să vadă și domnul Geoană la 75 de ani, dacă va fi tot pesedist...

Dar cine s-ar fi gândit că molcomul Geoană se poate transforma în viperă de pe Dealul Cetății din Deva? În orice caz, când acest diagnostic este fixat de un fost ministru de externe, dubiile cad precum pensionarii după sistarea compensării medicamentelor, când ministrul sănătății declară cu deplină seninătate în văzul telespectatorilor că situația se va reglementa peste „vreo 75 de zile”¹⁾. Perspectivă care i-a născut prietenului Haralampy întrebarea: –Mă, dom’ ministru’ ăsta, nu-i aceeași persoană cu domnu’ Cintează care o făcea pe scortosu’ – pardon – când se războia cu foști miniștri ai sănătății?

–Nu, mă, nu!, îl reped. Cum poți face asemenea confuzii?

Dar, spuneam: a fost perioada sincerităților televizate, așa că schedul în „primă televizare” interpretat cu rafinement și tact de Adrian Năstase și Antonie Iorgovan s-a înscris perfect în peisajul telepesedist după precizarea „părintelui Constituției” că el va candida, exclusiv în dandem cu Năstase, pentru orice funcție din partid. Numai pentru a-i demonstra...

–*Quod erat demonstrandum*, sau nu? m-a întrebat Haralampy.

Și totuși, ceva-ceva lipsea din cadru, așa că, după ce am tras cu prietenul vreo două „trăscături de Bistrița”, am dat-o pe cugetare descoperind că era vorba pur și simplu despre Gigi Becali. Ne aflăm fix la rubrica de sport a telejurnalelor, când auzim:

–„Cine? Cristian Tudor Popescu? Fiara aia? Jigodia și veninosul ăla?”

Parcă era vocea lui Gigi Becali...

–„Uite cine vorbește”²⁾, da’ repede, m-a îndemnat prietenul.

Da, el era – l-am recunoscut, mai ales după ce a lămurit-o și pe o jumalistă asupra identității sale și anume că era, și ea, „o zdreanță”...

Aceste amănunte fiind puse la punct, nu ne mai rămâne decât să așteptăm cu calm și curiozitate alegerile anticipate

cronica tv

Săptămîna sincerităților televizate

*sau câteva întrebări
haralampyene*

văzându-l la tv pe domnul președinte al nostru cum îi atenționează (urechează ar fi mai corect?) pe parlamentarii UE: „Țara noastră nu mai acceptă etichetări generale de țară coruptă. Europoliticienii care fac asemenea afirmații trebuie să spună în mod concret la ce politicieni se referă”.

Bravo! Împreună cu domnia sa și cu Haralampy cu tot, ne simțim matrozi vigilenți și viteji, doar Președintele Parlamentului European, probabil fără vreo oră de practică pe Bricul „Mircea”, nu pricepe, așa că zice: „Parlamentul European nu e poliție. Nu putem indentifica cu nume și prenume corupția, aceasta e treaba justiției”...

Noa, „Ce-i de făcut?”, vorba romanului cernășevskian. Că dacă am avea vreun Lenin, oricât de mic, am răspunde parafrazat „un pas înainte, doi pași înapoi”. Sau chiar mai mulți, ar zice cărcotașii... Nu cei de la Prima Tv!

...În această situație, să mi se pară anormal că prietenul și vecinul, după o amnezie ambroziano-bahică și după vizionarea prelungită a emisiunilor tv, cântă de răsună cele 7 paliere ale scării:

De la beat cărciumă viu,

Merg pe gard de drum mă țiu...?

Cred că nu. Dipotrivă, e în context, și cu rimă...

Definiții noi pentru noțiuni vechi

–**Energetic** pentru energic (din comentariul lui C.T.Popescu la meciul de tenis România – Belarus. În expresie: „Victor (Hănescu) este mai energetic”... Dacă așa stau lucrurile, sistemul *energetic* național îl va putea folosi pe tenisman în caz de avarii la Cernavodă, Porțile de fier, Mintia, Doicești ș.a. ? Să fie într-un ceas bun!

–La o rubrică tv de sport, președintele FRF, Mircea Sandu, spunea că ar fi suficiente 3 miliarde de euro pentru niște... COMPLEXE sportive. Excelentă idee, însă e indicat ca suma să fie repartizată fără ca gramatica sau DEX-ul să fie de față...

Dumitru HURUBĂ

¹⁾ Partea de declarație a ministrului care nu s-a auzit la televiziune, sau o fi fost doar gândită: *poate, între timp, mai mor naibii vreo câțiva dintre nesățuii ăștia de medicamente compensate...*

²⁾ Film transmis la tv când televizorul domnului Gigi Becali era defect...

Comunicat de presă

Apel

Se observă, în ultimul timp, o promovare insistentă, de către unii realizatori sau moderatori din audiovizualul românesc, a unor reprezentanți ai regimului comunist represiv, de care România s-a debarasat în decembrie 1989. Acești realizatori, din ignoranță sau în mod deliberat, tolerează dezinformarea opiniei publice și denigrarea victimelor regimului comunist, ca și folosirea unui limbaj mesărat cu insulte și injurii.

Cel mai recent exemplu îl reprezintă cele două ediții ale emisiunii *Dan Diaconescu Direct*, de la OTV, din 18/19 ianuarie și 14/15 februarie 2005, în cursul cărora generalul de Securitate, Nicolae Pleșiță, a emis, cu impunitate, declarații ofensatoare și inadmisibile într-o societate democratică, la adresa unor victime ale regimului comunist, ca și a celor care au intervenit în direct, în timpul emisiunilor. Aceste declarații, prin conținutul lor, pot intra sub incidența legii penale, care incriminează

propaganda în favoarea statului totalitar și apologia infracțiunilor.

Ca urmare, la 23 februarie a.c., la sediul GDS, a avut loc o dezbatere, la care au participat reprezentanți ai Fundației ICAR (Centrul Medical de Reabilitare a Victimelor Torturii), ai asociațiilor *Grupul pentru Dialog Social*, *Alianța Civică* și *Liga Română de Presă*, ai INMER (Institutul Național pentru Memoria Exilului Românesc), precum și jurnaliști, scriitori, istorici, medici și cercetători.

Subsemnații, participanți la dezbatere, semnatari ai acestui comunicat,

- invităm toate ONG-urile, reprezentând societatea civilă, și, mai ales organizațiile reprezentative ale presei din România, să ia atitudine fermă împotriva exercitării abuzive a libertății de exprimare în emisiuni de genul celor sus-amintite (art. 30 din Constituție), și să fie solidare cu inițiativa de condamnare publică și incriminare legală a unor asemenea fapte;

- sesizăm Consiliul Național

pentru Combaterea discriminării, în legătură cu atitudinea de vădită sfidare și discriminare manifestată de generalul de Securitate, Nicolae Pleșiță, în emisiunile difuzate de OTV, față de scriitorul dizident Paul Goma, față de profesorul Ioan Petru Culianu, asasinat în circumstanțe neelucidate, față de partizanii anticomuniști Gheorghe Arsenescu și Toma Arnăuțoiu și, nu în ultimul rând, față de intervenții prin telefon în aceste emisiuni;

- cerem Consiliului Național Audiovizualului să adopte, în temeiul art. 17 alin. 1) lit. d) din Legea nr. 504/2002, o decizie care să conțină norme de reglementare referitoare la asigurarea informării corecte a opiniei publice cu privire la istoria României în perioada regimului comunist și înlăturarea denigrării și discriminării față de victimele acestui regim totalitar, și să prevadă sancțiuni adecvate, în condițiile legii, pentru încălcarea acestor norme.

În fine, în baza art. 53 și 57 din Constituție, cerem Parlamentului și Guvernului României să inițieze adoptarea unor reglementări, prin care să se incrimineze negarea caracterului totalitar al regimului comunist din România din perioada 1945-1989 și a represiunii practicate de acest regim împotriva celor care i s-au opus în numele libertății, democrației și neamului țării.

Gabriel Catalan, Eugenia Crângariu, Nicolae Constantinescu, Nicolae Damaschin, Andrei Dimitriu, Camelia Doru, Radu Filipescu, Florin Gabrea, Christian Mititelu, Adrian Niculescu, Andrei Olteanu, Ștefărel Olaru, Antonie Popescu, Mariana Sipoș, Mircea Stănescu, Ion Vianu, Ioana Voicu-Amăuțolu, Dinu Zamfirescu.

CULTURA - 50

Miercuri, 9 martie 2005, revista **CULTURA** a ieșit pe piață cu cel de-al 50-lea număr. Contestată și admirată în egală măsură, revista a acumulat în un an complimente și controverse cât altele în zece. Echipa, formată din oameni tineri, entuziaști până la naivitatea de a crede că un demers cultural poate exista în afara politicii, s-a maturizat între timp și a învățat atât de la marile personalități care au semnat în revistă, cât și de la publicul cititor, generos cu mesajele și scrisorile primite la redacție. Acum, când împlinim un an de existență, dorim să mulțumim celor care ne-au citit, ne-au încurajat sau au încercat să ne demotiveze. Tuturor acestora, redacția revistei **CULTURA** le este recunoscătoare pentru extraordinara experiență. Mai presus de orice rămâne bucuria noastră de a scrie în spiritul libertății și al valorilor culturale!

Redacția revistei **CULTURA**

la microscop de Cristian Teodorescu

Exerciții de memorie

Declarațiile de avere ale demnitarilor de tot felul trebuie să fie mult mai amănunțite decât pînă acum. Decizia asta a stîmuit un viespar de nemulțumiri. Se intră cu bocancii în viața personală a unor personalități! Asemenea declarații îi vor expune planurilor de acțiune ale hoților pe cei care le vor face! E o încercare de a abate atenția opiniei de la adevăratele probleme ale României!

De ce nu spune însă nici unul dintre cei nemulțumiți că fostele declarații de avere ale demnitarilor lăsa la bunul lor plac ce să declare și ce nu. Iar dacă presa mai amintea unuia sau altuia ce a uitat să menționeze, nu se întîmpla nimic, tocmai din cauză că în vechea variantă nu se stipula în detaliu ce anume trebuie să conțină aceste declarații.

Ne-am găsit noi acum să fim mai catolici decât Papa! exclamă, pe la colțuri, demnitari nemulțumiți că la noi declarațiile de avere vor fi mai detaliate decât în unele țări occidentale. Cum o să dea asta în Europa? Noi, între noi, ne bănuim demnitarilor că vor să-și pitească agoniseala, chiar și la capitole de care Europa nu e interesată?

Dar nu ne plîngem, tot noi, prin aleșii noștri, că una, două ni se dau lecții? Cu declarațiile de avere în varianta amănunțită o mai luam și noi înaintea altora.

Ni se trage, însă, această neîncredere în onestitatea demnitarilor noștri din dorința actualei Puteri de a lua ochii Uniunii Europene? Pînă la un punct, da. Să nu uităm, totuși, că Traian Băsescu s-a enervat auzind că și după ce el a ajuns președintele României mai există voci europene care ne acuză că sîntem țara corupției generalizate. Imediat după aceea, analiști politici i-au reamintit președintelui că și fostul său rival, Adrian Năstase, reacționa aproximativ la fel, în ultimul său an de guvernare. Fostul premier cerea și el probe din partea străinătății care se plîngea de corupția din România. Replica lui umoristic-vîntorească, „Umblăm cu corupția în gură” în care, pentru cunoscători, vizați că fac asta erau fostul ambasador american și investitorii străini, avea drept încheiere solicitarea să i se spună cine sînt corupții.

Pe vremea cînd candida la președenția României, Traian Băsescu vorbea în termeni duri despre corupția de la noi.

Să fi devenit corupția mai suportabilă pentru Traian Băsescu după ce a ajuns la Cotroceni sau noul președinte e supărat că e băgat în aceeași oală cu Adrian Năstase, deși chiar el se luptă cu corupția?

Zilele trecute a fost arestat Corneliu Iacobov, personaj de maximă greutate în afacerea RAFO. În campania electorală Băsescu a tras numeroase cartușe împotriva corupției din spatele acestei afaceri. În noaptea în care Iacobov a ieșit cu cătușe din sediul Parchetului General, el a spus ziariștilor: „Cătușele astea sînt ale lui Băsescu. Ce a dat, aia va primi!”. Altfel zis, Iacobov s-a declarat victima unei anchete comandate politic de Băsescu și l-a amenințat cu pușcări pe președintele României. Nu cred că asta e o simplă izbucnire nervoasă a cuiva care s-a trezit din condiția de om cu mare greutate în aceea de purtător al brățărilor legii. Împotriva ministrului Justiției, Monica Macovei, se încearcă tot soiul de manevre de compromitere. Premierul Tăriceanu e și el atacat în același scop. Nu în ultimul rînd Băsescu a fost acuzat că ar avea probleme cu proprietățile imobiliare. Așa că amenințarea lui Iacobov n-a venit din senin și nici pe fond nervos.

E lîmpe de că ofensiva împotriva corupției a noii Puteri, ofensivă în care Băsescu participa direct, a produs o contraofensivă de tip care pe care. Văzîndu-se atacat și din afară, cu „corupția generalizată”, Băsescu a riscat un contraatac. Nu cred că el a cerut ca Uniunea Europeană să facă pe detectivul în România, ci a vrut să reamintească faptul că România a fost băgată în contracte păguboase de cei acuzați de corupție din afară, pînă la încheierea acestor contracte.

Biblioteca Centrală Universitară din București, fosta Fundație Universitară Carol I, în timpul incendiului din Decembrie 1989 și-a pierdut cea mai mare parte din publicațiile sale periodice. Persoanele care dețin ziare sau reviste din perioada interbelică îndeosebi și doresc să le doneze sau vîndă sunt rugate să contacteze biblioteca noastră la telefoanele: 3.13.16.05; 3.13.16.06 int. 240; fax : 3.12.01.08.

Secretul succesului

Fotografii preluate din Apostrof

Fiecare nouă apariție a revistei **APOSTROF** reprezintă un nou episod din viața culturală a țării. Acolo, în Clujul atât de îndepărtat de București, Marta Petreu s-a instalat decis, încă de acum cincisprezece ani, când a înființat revista, în mijlocul evenimentelor literaturii române, ceea ce înseamnă în mijlocul curentelor de idei, al polemicilor, al lansării sau relansării unor opere literare semnificative. Uneori, dintr-un exces de entuziasm și de frondă, a exagerat (așa cum s-a întâmplat atunci când l-a propus pe Norman Manea, un autor de valoare modestă, pentru Premiul Nobel), însă, în general, a dat dovadă de discernământ și responsabilitate. Secretul succesului său este, probabil, un amestec de seriozitate și spirit ludic (care nu se prea întâlnește nici la clujeni, nici la bucureșteni, desigur, din motive diferite).

Cel mai recent număr al revistei (2/ 2005) aduce din nou în atenția opiniei publice sacrilegiul săvârșit de persoane influente (și insensibile cultural) din partea locului prin construirea unei prozaice hale de metal în imediata vecinătate a mormântului lui Lucian Blaga. Textul, aparținând de data aceasta lui Andi Laslău, este patetic și mai mult decât convingător:

„Peste vechiul cimitir din Lacrăm s-a așternut zăpada, iar Râpile Roșii au fost și ele cuprinse de albul imaculat care a acoperit până și casele din spatele cimitirului. Ca o tristă ironie a sorții, zăpada – acest simbol

Cimitirul din Lacrăm, azi

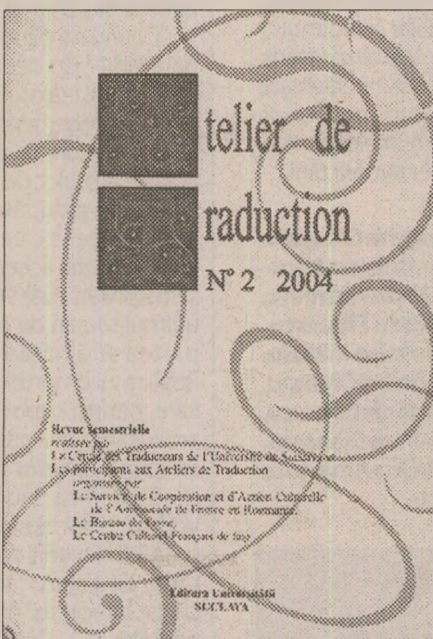
al purității – nu a reușit să ascundă monstruoșitatea ridicată în urmă cu aproape un an de zile.”

Impresionant este și textul memorialistic semnat de Marta Petreu însăși:

„Poate din aprilie, poate din mai, când și alți copii de pe uliță începeau să lipăie desculți pe pământul răcoros și abia zbicit al cărărilor, ceream și noi voie mamei să ne descălțăm. Tăpile mele își amintesc și acum senzațiile pe care le-au încercat pe pământul bătătorit al curții, pe iarbă, pe troscot, pe uliță ori pe miștile triste de august, pe arătura de primăvară și pe aceea de septembrie. Îmi amintesc roua de dimineață udându-mi gleznele și prundișul cald de pe malul Someșului, pe care călcăm precut.”

La capitolul eseuri se remarcă: Dumitru Tepeșag – *punct și de la capăt* de Irina Petraș, *Acasă printre străini. Fără virgulă* (despre Gabriela Melinescu) de Nicolae Turcan, *Ion Mureșan – metafizicul textualist* de Călin Teușan, *O plimbare prin agora* de Ștefan Borbély și *Michel Foucault și metoda paranoic-critică* de Caius Dobrescu.

Un show al traducerii

La Suceava funcționează cu succes *Le Cercle des Traducteurs* de la Faculté des Lettres de l'Université «Ștefan cel Mare» care, printre altele, editează o revistă semestrială, *Atelier de Traduction*, de mare tinută. Redactorul-șef al revistei este Mugur Constantinescu, iar redactor șef-adjunct – Elena-Brândușa Steiciuc, amândouă colaboratoare ale

ochiul magic

României literare (ceea ce confirmă încă o dată flerul revistei noastre). Numărul care ni s-a trimis la redacție cuprinde, printre altele, un *Dossier: En l'honneur d'Irina Mavrodin*, revelator și emoționant.

Un adevărat show al traducerii – din franceză și în franceză – oferă Emanoil Marcu (și el colaborator al *României literare*) cu versiuni franțuzești din poezia lui Doinaș („Noire lumière, étoiles de mon extase:/ Quand une matière plus lucide chante dans les choses/ quand cesse le vacarme des oiseaux, l'instant/ où la baguette se dresse – un geste que l'on voit/ sortir sans hâte, tel du fourreau le glaive/ quand une turgescence miroite dans l'acier/ infirme, quand tout est imminent et que le noir/ ressemble à une porte d'or qui crève.”) și cu versiuni românești din Baudelaire („Iubito, amintește-ți aceea ce văzum/ În ceas de vară blând/ În zori: o mortăciune, la cotul unui drum/ pe-un pat de prund zăcând./ Cu pulpele în lături ca târfa în călduri/ În otrăvite spasme/ Ea își rânjea placidă nerușinații nuri/ Cădelnițând miasme/.../ Muscolii bâzâiau pe burta nămolosă/ A hădei scâmbii/ Legiunile de viermi curgeau ca o melasă/ pe rânile ei vii// Și totul nunceta să urce, să coboare/ Ca valul... și fierbea/ Puteai să crezi că trupul se înfoia de-o boare/ De viață, se-nmulțea.”).

Aplauze pentru Iancu Dumitrescu

a împlinirea vârstei de 60 de ani, compozitorul român Iancu Dumitrescu, apreciat (mai ales în alte țări decât în România) pentru

IANCU DUMITRESCU

60th Anniversary
60-e Anniversaire

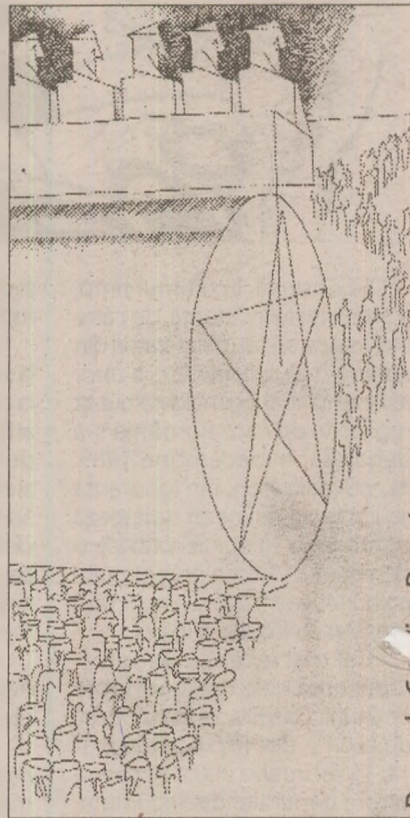

EDITION MODERN

www.musica.ro THE Musiccorp Editions SAI ABERT

muzica sa experimentală a fost sărbătorită în capitale ale muzicii ca Paris, Londra, Bruxelles și chiar București. Opiile iubitorilor muzicii sale (unii dintre ei specialiști cu autoritate) sunt reunite într-o broșură edificatoare, difuzată simultan la Londra, Milano, Paris și München.

Lipsă de reacție

Recentele alegeri din Republica Moldova au evidențiat un fapt scandalos (pe care însă, în mod surprinzător, nimeni nu l-a considerat astfel): etalarea fără nici o reținere către partidul lui Voronin a unor însemne ale comunismului („regim criminal”, cu l-a definit, printre alții, Vladimir Tismăneanu, politolog de notorietate internațională, figura lui Lenin, simbolul „secera și ciocan” etc. Dacă într-o țară un partid ar fi arborat fotografia lui Hitler sau zvestica în campania electorală, acel partid s-ar fi comprimat pentru totdeauna, iar liderii lui n-ar mai fi avut nici o șansă să comunice cu lumea civilizată (reacția acesteia fiind pe deplin justificată). Iată însă că un comportament de aceeași natură înregistrat la Chișinău stărnește nici o reacție, nici măcar în publicațiile de la noi, specializate în monitorizarea abaterilor de la corectitudinea politică.

Alex. ȘTEFĂNESCU

“România literară” - Abonamente la redacție pentru anul 2005

Talon de abonare
începând cu

- ☐ abonament trei luni (13 numere) - 260.000 lei
- ☐ abonament șase luni (26 numere) - 520.000 lei
- ☐ abonament un an (52 numere) - 1.040.000 lei

Nume Prenume
str. nr. bl. sc. et. ap.
sector. localitate. cod poștal. județ.
telefon

Trimiteți prin mandat poștal contravaloarea abonamentului solicitat, pe adresa dir. adm. Corneliu Ionescu, Fundația “România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, București, cod 010071, OP 22, și, prin poștă, pe aceeași adresă, talonul de abonare completat și copie a mandatului poștal. Prețul include și cheltuielile poștale de transmitere a revistei. Cititorii din străinătate sunt rugați să trimită prin poștă un plic cu un cec în valoare de 130 \$ sau 100 euro pentru un an sau prin virament în conturile specificate în pag. 2, caz în care trimiteți prin poștă o copie a ordinului de plată și adresa dumneavoastră completă.

32 pag. - 20.000 lei
2 lei no
La redacție: 15.000 lei
1,50 lei no

